

АНАЛІЗ

СТАНУ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ У СУМСЬКІЙ ОБЛАСТІ.

**РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ РІШЕНЬ
ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ТА РІЗНОМАНІТНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ,
ЩО НАДАЮТЬСЯ У ВІДПОВІДЬ НА КРИЗУ ТА ВІДПОВІДНО ДО ПОТРЕБ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД, СПРЯМОВАНИХ НА ПОКРАЩЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ
РОБОТИ ТА РОЗВИТОК СИСТЕМИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ
ДЛЯ НАСЕЛЕННЯ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ У ЦІЛОМУ ТА З УРАХУВАННЯМ
ПОТРЕБ МЕШКАНЦІВ 51 ГРОМАДИ ОБЛАСТІ.**

Договір на надання Товарів та/або Послуг між
Програмою розвитку Організації Об'єднаних
Націй та Громадською організацією
«Український інститут соціальних досліджень
імені Олександра Яременка» у співпраці з ГО
«Ліга соціальних працівників України»
№ 0093127_UKR/2023/70

Цей аналіз підготовлено за результатами проведеного Громадською організацією «Ліга соціальних працівників України» дослідження у рамках пілотного проекту Програми ООН із відновлення та розбудови миру «Удосконалення системи соціальної роботи та надання соціальних послуг в 6 цільових областях проекту шляхом проведення аналізу стану організації та надання соціальних послуг у територіальних громадах цих регіонів, ідентифікації надавачів та визначення потреб задля цифровізації процесів».

Автори - упорядники:

Світлана Толстоухова – кандидатка педагогічних наук, заслужений працівник соціальної сфери, експертка проекту, аналітикиня з державного/муніципального адміністрування та соціальної роботи

Ірина Пінчук – кандидатка педагогічних наук, заслужений працівник соціальної сфери, експертка проекту, аналітикиня з державного/муніципального адміністрування та соціальної роботи

Наталія Виниченко – експертка проекту, аналітикиня з розвитку соціальних послуг, соціальної роботи у громаді

Вікторія Галайдюк – доктор філософії (PhD) у галузі державного управління, експертка проекту, аналітикиня з розвитку соціальних послуг, соціальної роботи у громаді

Оксана Стефанова – кандидатка наук з державного управління, експертка проекту, аналітикиня з розвитку соціальних послуг, соціальної роботи у громаді

Ірина Сергієнко – експертка проекту, аналітикиня з розвитку соціальних послуг, соціальної роботи у громаді

Валерія Вішталюк – редактор, магістр соціальної роботи

ЗМІСТ

Список скорочень	04
Вступ	05
РОЗДІЛ I. Стан організації та надання соціальних послуг (за результатами кабінетного аналізу)	
1.1. Профіль області	09
1.2. Соціально-демографічна характеристика населення Сумської області	13
1.3. Характеристика програмних документів щодо розвитку соціальних послуг у громадах Сумської області. Соціальні проблеми громад та чинники, що їх обумовлюють	25
1.4. Стан організації системи соціального захисту населення, забезпечення прав дітей та надання соціальних послуг у громадах, відповідно до вимог чинного законодавства	32
1.5. Аналіз забезпечення базовими та спеціалізованими соціальними послугами вразливих груп населення у громадах	53
1.6. Характеристика кадрового, матеріально-технічного, фінансового забезпечення системи надання соціальних послуг на місцевому та регіональному рівнях	81
1.7. Інформування та комунікація з населенням громад	94
1.8. Стан проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг у громадах	99
Розділ II. Рекомендацій щодо впровадження інноваційних рішень для підвищення рівня та різноманітності послуг, що надаються у відповідь на кризу та відповідно до потреб ТГ, спрямованих на покращення соціальної роботи та розвиток системи надання соціальних послуг для Сумської області в цілому, з урахуванням потреб мешканців 51 ТГ Сумської області	
2.1. Удосконалення місцевих політик	105
2.2. Удосконалення системи управління та адміністрування у сфері надання соціальних послуг на місцевому та регіональному рівнях	106
2.3. Розвиток мережі надавачів соціальних послуг усіх форм власності	109
2.4. Розвиток пріоритетних видів соціальних послуг для жителів регіону, в тому числі комплексних спеціалізованих соціальних послуг (з урахуванням результатів визначення потреб)	110
2.5. Кадрове забезпечення системи надання соціальних послуг	113
2.6. Підвищення кваліфікації працівників, які надають соціальні послуги	114
2.7. Посилення комунікації з жителями територіальних громад з метою підвищення їх обізнаності щодо соціальних послуг, їх змісту, порядку та умов їх надання	114
2.8. Цифровізація процесу визначення потреб населення у соціальних послугах та надання соціальних послуг, зокрема, шляхом запровадження та використання Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг на місцевому, регіональному та національному рівнях	115
2.9. Матеріально-технічне забезпечення комунальних надавачів соціальних послуг	115

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

КУ	комунальна установа
ТГ	територіальна громада
ЦСС	центр соціальних служб
КМУ	Кабінет Міністрів України
ОВА	обласна військова адміністрація
ЦНАП	Центр надання адміністративних послуг
ФСР	фахівець із соціальної роботи
ДБН	державні будівельні норми
Нацсоцслужба	Національна соціальна сервісна служба України
ГУ НСССУ	Головне управління Національної соціальної сервісної служби України у Сумській області
Мінсоцполітики	Міністерство соціальної політики України
ТЦСО	територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг)
ЦНСП	центр надання соціальних послуг

ВСТУП

В Україні закладено конституційні засади місцевого самоврядування, ратифіковано Європейську хартію місцевого самоврядування, прийнято ряд базових нормативно-правових актів, які створюють правові та фінансові основи діяльності органів місцевого самоврядування¹.

Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальних органів виконавчої влади в Україні передбачає передачу більшості повноважень, у тому числі з планування політики регіонального розвитку, до компетенції регіональних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Відповідно, у контексті децентралізації, питання щодо планування та впровадження заходів із соціального захисту населення регіону, зокрема організації та надання соціальних послуг населенню, як складової політики регіонального розвитку, стали одним із пріоритетних завдань місцевих органів виконавчої влади.

Але, на шляху переходу до децентралізованої моделі, ТГ потребують підтримки, зокрема і в розбудові базової інституційної спроможності, плануванні, організації, адмініструванні, моніторингу та оцінки якості соціальних послуг.

➤ **Методологія**

Аналіз стану організації та надання соціальних послуг у Сумській області (далі – Аналіз) проводився у період з 01 жовтня до 10 листопада 2023 року.

Аналіз підготовлено з метою представлення результатів стану організації та надання соціальних послуг у Сумській області, ідентифікації надавачів та визначення потреб задля цифровізації процесів та подальшої розробки рекомендацій, спрямованих на вдосконалення соціальної роботи та розвиток системи надання соціальних послуг для задоволення потреб, зниження рівня незадоволеного попиту на соціальні послуги для Сумської області в цілому (з урахуванням потреб 51 ТГ Сумської області).

Для реалізації мети Аналізу були визначені такі взаємопов'язані завдання:

- аналіз стану надання соціальних послуг мешканцям Сумської області та відповідності організаційної структури ТГ з питань соціального захисту населення системі надання соціальних послуг згідно вимог чинного законодавства шляхом аналізу документів, даних з відкритих джерел тощо, Google-опитувань щодо організації та надання соціальних послуг у регіоні та в 51 ТГ Сумської області;
- створення регіональних робочих груп для планування та розвитку системи надання соціальних послуг у Сумській області. При формуванні складу робочої групи враховано принципи гендерної рівності;
- підготовка рекомендацій щодо впровадження інноваційних рішень для підвищення рівня та різноманітності послуг, що надаються у відповідь на кризу та відповідно до потреб ТГ, спрямованих на покращення соціальної роботи та розвиток системи надання соціальних послуг для Сумської області в цілому (з урахуванням потреб 51 ТГ Сумської області).

Аналіз стану організації та надання соціальних послуг у Сумській області здійснено із використанням методу кабінетного аналізу (кабінетного дослідження), шляхом пошуку, систематизації, узагальнення та аналізу інформації з відкритих джерел:

- наявних статистичних даних;
- нормативно-правових актів, програмних документів соціального розвитку;
- соціального паспорту ТГ із соціально-демографічними даними;
- структури та штатного нормативу надавачів соціальних послуг;
- розпоряджень/наказів, що стосуються створення та роботи робочих груп;

---

¹Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р)

- звітів про результати проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг;
- бюджетів фінансування соціальних послуг;
- внутрішніх документів надавача соціальних послуг (положення, посадових інструкцій, розпорядчих документів, що регламентують навантаження на працівників надавачів соціальних послуг);
- аналітичних документів (звітів про результати проведення визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/ТГ у соціальних послугах (за наявністю);
- розпоряджень/наказів, що стосуються створення та роботи робочої групи;
- інтернет-ресурсів профільних органів центральної і місцевої влади, органів місцевого самоврядування;
- матеріалів неурядових організацій, публікацій у засобах масової інформації;
- відповідей на запити щодо досліджуваної проблематики тощо.

З метою отримання необхідних даних було розроблено і надіслано до органів місцевої влади і органів місцевого самоврядування 11 форм (запитів) на отримання інформації для проведення кабінетного аналізу (кабінетного дослідження) щодо:

- стану організації та надання соціальних послуг у ТГ – (форма 1);
- соціально-демографічної характеристики області (ТГ) – (форма 1);
- соціально-демографічної характеристики (область) – (форма 2.1);
- стану забезпечення базовими та іншими соціальними послугами (ТГ) – (форма 3);
- стану забезпечення базовими та іншими соціальними послугами (область) – (форма 3.1);
- стану фінансування сфери соціальних послуг (ТГ) – (форма 4);
- стану фінансування сфери соціальних послуг (область) – (форма 4.1);
- надавачів соціальних послуг – (форма 5);
- стану виконання повноважень регіонального структурного підрозділу соціального захисту населення у сфері надання соціальних послуг, проведення соціальної роботи – (форма 6);
- діяльності ГУНСССУ – (форма 7);
- діяльності обласної Служби у справах дітей – (форма 8);
- діяльності обласного Центру соціальних служб – (форма 9).

Аналіз стану організації та надання соціальних послуг Сумської області здійснювався у 2 етапи.

У рамках реалізації 1-го етапу, за технічної підтримки Громадської організації «Ліга соціальних працівників України», здійснено збір статистичної інформації, адміністративних даних та аналітичних матеріалів щодо стану надання соціальних послуг мешканцям Сумської області в цілому та у 51 ТГ Сумської області.

Під час реалізації 2-го етапу, Громадською організацією «Ліга соціальних працівників України» було здійснено аналіз стану організації та надання соціальних послуг, зокрема, проведено аудит та інвентаризацію ресурсів, наявних статистичних даних, нормативно-правових актів, програмних документів соціального розвитку, соціальних паспортів ТГ Сумської області із соціально-демографічними даними, звітів про результати проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг, бюджетів фінансування соціальних послуг, внутрішніх документів надавачів соціальних послуг (положення, посадових інструкцій, розпорядчих документів, що регламентують навантаження на працівників – надавачів соціальних послуг), аналітичних документів (звітів про результати проведення визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/ТГ у соціальних послугах (за наявністю),

розпоряджень/наказів, що стосуються створення та роботи робочої групи, інтернет-ресурсів профільних органів центральної і місцевої влади, органів місцевого самоврядування, матеріалів неурядових організацій, публікацій у засобах масової інформації, відповідей на запити щодо досліджуваної проблематики, **та було підготовлено аналітичний звіт «Аналіз стану організації та надання соціальних послуг населенню у Сумській області».**

Збір, зберігання та аналіз даних Аналізу базувався на дотриманні етичних стандартів і захисті прав учасників аналізу на добровільності, анонімності та конфіденційності. Матеріали дослідження не містили персональних даних, які дозволяли б ідентифікувати особу респондента. Респонденти та учасники/ці дали усну поінформовану згоду на участь у аналізі. Розробка дослідницького інструментарію, проведення дослідження базувалися на принципах гендерної чуйності та концепті надання гендерно чутливих послуг на рівні Сумської області.

З метою підготовки та узгодження рекомендацій щодо розбудови системи надання соціальних послуг в Сумській області створено робочу групу із залученням представників зацікавлених сторін спільноти. Кількісний та якісний склад робочої групи затверджено розпорядженням голови Сумської обласної військової адміністрації.

➤ Структура звіту

Звіт складається із Розділу I (8 підрозділів) та Розділу II (9 підрозділів):

– **підрозділи 1.1 та 1.2. Розділу I.** У цих підрозділах охарактеризовано профіль Сумської області та гендерний профіль Сумської області, проаналізовано узагальнені дані щодо: адміністративно-територіального устрою, соціально-демографічної характеристики Сумської області й тенденцій у ТГ Сумської області;

– **підрозділ 1.3 Розділу I** Тут охарактеризовано програмні документи розвитку ТГ Сумської області щодо розвитку соціальних послуг у громадах. Проаналізовано соціальні проблеми громад та чинники, що їх обумовлюють;

– **підрозділ 1.4 Розділу I** У підрозділі охарактеризовано узагальнені дані щодо особливостей управління у сферах соціального захисту населення, забезпечення прав дітей та надання соціальних послуг; охарактеризовано основні підходи до адміністрування надання соціальних послуг; відслідковано практики використання інформаційних технологій та офісних програм для обробки і передавання документів заявників з питань соціального захисту населення до ЦНАП, ведення Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг; проаналізовано Порядок визначення потреб населення територіальних громад у соціальних послугах, Порядок міжвідомчої взаємодії та співробітництва у ТГ Сумської області; визначено механізми залучення недержавних надавачів у системі надання соціальних послуг у ТГ Сумської області;

– **підрозділ 1.5 Розділу I** У цьому підрозділі представлено аналіз забезпечення базовими та спеціалізованими соціальними послугами вразливих груп населення у громадах, охарактеризовано пріоритетні вразливі категорії населення регіонального рівня та рівня ТГ; охарактеризовано перелік, обсяг соціальних послуг, що надаються та рівень охоплення даними послугами населення ТГ і їх відповідності потребам вразливих категорій населення, визначено наявних та потенційних надавачів соціальних послуг у громадах;

– **підрозділ 1.6 Розділу I** У підрозділі надано характеристику та проведено аналіз кадрового, матеріально-технічного, фінансового забезпечення системи надання соціальних послуг на місцевому та регіональному рівнях;

– **підрозділи 1.7 та 1.8. Розділу I** У цих підрозділах проаналізовано механізми інформування та комунікації з населенням громад, зокрема, особливості законодавчих підстав щодо здійснення виконавчими органами сільських, селищних, міських рад зазначено їх повноваження щодо інформування населення про перелік соціальних послуг, зміст повноважень і порядок їх надання та аналіз стану виконання таких повноважень у 51 ТГ Сумської області, визначено основні підстави щодо проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг у ТГ Сумської області.

Розділ II включає напрями діяльності та заходи щодо підготовки та впровадження інноваційних

рішень для підвищення рівня та різноманітності послуг, що надаються у відповідь на кризу та відповідно до потреб мешканців громад, спрямованих на вдосконалення соціальної роботи та розвиток системи надання соціальних послуг для регіону в цілому (з урахуванням потреб кожної територіальної громади), що дасть можливість у майбутньому забезпечити незадоволений попит мешканців територіальних громад на соціальні послуги.

До кожного підрозділу Розділу I представлено загальні висновки.

РОЗДІЛ I. Стан організації та надання соціальних послуг (за результатами кабінетного аналізу)

1.1 Профіль області

Сумська область	
Назва	Населення (тис.осіб)
Конотопський	204,2
Охтирський	125,6
Роменський	113,7
Сумський	449,4
Шосткинський	188,5

Сумська область (*Сумщина*) — область у північно-східній частині України, утворена 10 січня 1939 року.

Обласний центр місто Суми.

Загальна площа території Сумської області 23,834 тис. км². Населення Сумської області – 1003217 осіб.

Жінки складають понад половину населення області 54,82% (549 998 осіб), чоловічого населення – 45,18% (453 219 осіб). Міського – 676996 осіб, сільського 326221 особа.

До складу Сумської області входить 5 районів відповідно до постанови Верховної Ради України від 17 липня 2020 року № 807-ІХ «Про утворення та ліквідацію районів» (див. табл. 1.1.1).

Станом на 01.01.2023 року налічувалося 51 територіальна громада: міських 15, селищних 15, сільських 21. Всього населених пунктів 1490.

Таблиця 1.1.1. Адміністративно-територіальний устрій Сумської області

Райони	Кількість ТГ у районі/ назва ТГ	Із них:			Кількість населених пунктів
		Міські	Селищні	Сільські	
Конотопський	8 територіальних громад Бочечківська, · Буринська, · Дубов'язівська,а Конотопська, · Кролевецька, · Новослобідська, · Попівська, Путивльська	4	1	3	311
Охтирський	9 територіальних громад Боромлянська, · Великописарівська, · Грунська, · Кириківська, Комишанська, Охтирська, · Тростянецька, Чернеччинська, · Чупахівська	2	3	4	185
Роменський	8 територіальних громад Андріяшівська, · Вільшанська, · Коровинська, Липоводолинська, Недригайлівська, · Роменська, · Синівська, · Хмелівська	1	2	5	297
Сумський	16 територіальних громад Бездрицька, Білопільська, · Верхньосироватська, Ворожбянська, · Краснопільська, Лебединська, Миколаївська селищна, Миколаївська сільська, Миропільська, Нижньосироватська, · Річківська, Садівська, Степанівська, · Сумська, Хотінська, Юнаківська	4	4	8	450
Шосткинський	10 територіальних громад Березівська, Глухівська, Дружбівська, Есманьська, Зноб-Новгородська, Свеська, · Середино-Будська, Шалигинська, · Шосткинська, Ямпільська	4	5	1	247

Дані щодо кількості старостинських округів, населених пунктів та чисельності населення/жінок наведені у таблиці 1.1.2.

Таблиця 1.1.2. Демографічні дані у розрізі територіальних громад

№	Назва громад	К-сть старостинських округів	Кількість населених пунктів ²	Кількість населення (тис. осіб) ³	
				всього	із них: к-сть жінок (тис. осіб)
1	Андріяшівська сільська ТГ	6	34	8,314	4,243
2	Бездрицька сільська ТГ	1	4	3,6	1,9
3	Березівська сільська ТГ	4	21	4,9	2,5
4	Білопільська міська ТГ	10	54	19,142	10,503
5	Боромлянська сільська ТГ	2	12	6,138	3,542
6	Бочечківська сільська ТГ	4	13	3,586	1,977
7	Буринська міська ТГ	12	50	20,967	11,215
8	Великописарівська селищна ТГ	6	24	9,9	5,3
9	Верхньосироватська сільська ТГ	1	10	6,1	3,1
10	Вільшанська сільська ТГ	4	22	4,23	2,172
11	Ворожбянська міська ТГ	2	13	8,132	4,326
12	Глухівська міська ТГ	7	25	39,2	21,3
13	Грунська сільська ТГ	3	17	4,844	2,463
14	Дружбівська міська ТГ	1	12	5,193	3,064
15	Дубов'язівська селищна ТГ	7	33	9,86	5,158
16	Есманьська селищна ТГ	3	29	4,898	2,536
17	Зноб-Новгородська селищна ТГ	6	29	4,562	2,555
18	Кириківська селищна ТГ	4	14	6,694	3,514
19	Комишанська сільська ТГ	2	15	2,9	1,5
20	Конотопська міська ТГ	1	4	87,4	42,8
21	Коровинська сільська ТГ	1	20	3,244	1,692
22	Краснопільська селищна ТГ	10	43	18,789	10,195
23	Кролевецька міська ТГ	14	74	33,025	16,827
24	Лебединська міська ТГ	22	125	38,781	20,754
25	Липоводолинська селищна ТГ	12	40	12,4	6,5
26	Миколаївська сільська ТГ	5	26	5,2	2,6
27	Миколаївська селищна ТГ	3	42	11,438	5,947
28	Миропільська сільська ТГ	3	10	4,254	2,243

² <https://decentralization.gov.ua/areas/0542/gromadu>

³ Аналіз соціально-демографічних даних, станом на 01.01.2023 року, у Сумській області здійснено на підставі наданих Анкет (гугл-опитування) та заповнених кожною громадою даних (форма № 2) за підписами керівників громад Сумської області

29	Недригайлівська селищна ТГ	10	53	14,709	8,82
30	Нижньосироватська сільська ТГ	1	5	5,371	2,546
31	Новослобідська сільська ТГ	5	37	4,648	2,411
32	Охтирська міська ТГ	1	11	41,6	23,0
33	Попівська сільська ТГ	10	44	14,333	7,512
34	Путивльська міська ТГ	8	56	20,3	10,7
35	Річківська сільська ТГ	2	17	3,957	2,039
36	Роменська міська ТГ	16	75	58,0	32,0
37	Садівська сільська ТГ	7	33	11,0	5,8
38	Свеська селищна ТГ	3	17	7,646	4,479
39	Середино-Будська міська ТГ		34	10,435	6,97
40	Синівська сільська ТГ	5	28	3,971	2,028
41	Степанівська селищна ТГ	3	18	10,541	5,483
42	Сумська міська ТГ	4	21	267,046	150,54
43	Тростянецька міська ТГ	12	38	26,968	14,4
44	Хмелівська сільська ТГ	5	25	5,434	2,834
45	Хотінська селищна ТГ	3	14	5,8	3,0
46	Чернечинська сільська ТГ	9	32	10,2	5,3
47	Чупахівська селищна ТГ	1	22	4,5	2,3
48	Шалигинська селищна ТГ	3	10	4,1	2,219
49	Шосткинська міська ТГ	17	38	90,6	50,1
50	Юнаківська сільська ТГ	3	15	4,318	2,208
51	Ямпільська селищна ТГ	5	32	8,303	4,387

З приєднанням нових сільських територій у новостворених громадах виникла додаткова потреба в організації та наданні соціальних послуг у сільській місцевості і переважно особам похилого віку, особам/дітям з інвалідністю, сім'ям в СЖО. У всіх територіальних громадах створені старостинські округи, до їх складу входять від 4 до 125 населених пунктів.

Слід зазначити, що 16 із 51 громади є **малочисельними**, тобто з кількістю мешканців менше ніж 5 тис. осіб (див. рис. 1.1.1)

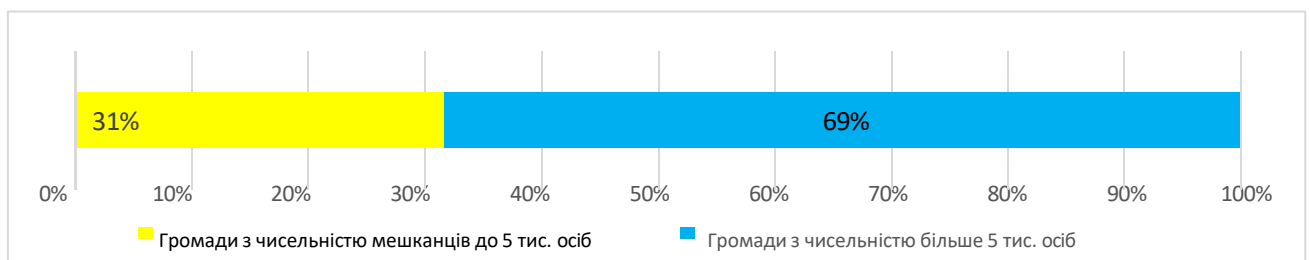

Рисунок 1.1.1. Дані щодо частки малочисельних громад.

У складі області **15 міст**, з яких сім Суми, Глухів, Конотоп, Лебедин, Охтирка, Ромни та Шостка, міста обласного значення (див. табл. 1.1.3) та 8 міст районного значення.

Таблиця 1.1.3. Найбільші населені пункти

Міста обласного значення	Територія, тис. км ²	Міста		Райони у містах
		всього	у т. ч. обласного значення	
Сумська область	23834	15	7	2
м. Суми	145		1	2
м. Глухів	84		1	
м. Конотоп	103		1	
м. Лебедин	167		1	
м. Охтирка	30		1	
м. Ромни	29		1	
м. Шостка	36		1	

Державну виконавчу владу в області представлено Сумською обласною військовою адміністрацією, самоврядування – Сумською обласною радою.

Поштові реквізити Сумської обласної військової адміністрації та Сумської обласної ради: 40030, м. Суми, пл. Незалежності, 2.

1.2. Соціально-демографічна характеристика населення Сумської області

Відповідно до Закону України від 17 січня 2019 року № 2761-VIII «Про соціальні послуги» до повноважень рад територіальних громад належить ряд завдань, в т. ч. визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах, здійснення заходів для виявлення вразливих груп населення та осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах тощо.

Місцеві органи соціального захисту населення щороку, мають здійснювати визначення потреб населення у соціальних послугах для планування заходів щодо їх надання на короткостроковий період шляхом збору, узагальнення та аналізу даних за відповідними формами (пункт 1 розділу III наказу Міністерства соціальної політики від 19.04.2023 р. № 130-Н «Про затвердження Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах»). Також один раз на три роки у період з 01 січня до 15 червня, територіальним громадам слід здійснювати збирання, узагальнення та аналіз даних щодо соціально-демографічної ситуації у територіальній громаді та кількості осіб/сімей, які належать до вразливих груп населення за відповідною формою (пункт 1 розділу II даного наказу).

Відповідно до вимог зазначеного наказу Міністерства соціальної політики, громадам, які мали інформацію щодо соціально-демографічної ситуації у територіальній громаді та кількості осіб/сімей, які належать до вразливих груп населення або перебувають у складних життєвих обставинах, необхідно її доопрацювати, а громадам, які не мали такої інформації - підготувати.

Дана інформація в розрізі старостинських округів з гендерно дезаггегованими даними може міститися у загальному Паспорті громади або викладені окремо в Соціальному Паспорті громади.

Паспорт громади має систематизувати дані, що характеризують актуальну інформацію про ресурси та соціальні особливості громади, адміністративно-територіальний устрій, демографічний стан, гендерні аспекти, рівень зайнятості/безробіття, інфраструктури, житлово-комунальне господарство, громадські та релігійні організації, місцеве самоврядування та бюджет, а також ризики, з якими стикаються мешканці громади.

Ці документи є дієвими інструментами для якісного планування розвитку громади та соціальних послуг, вирішення проблемних питань, залучення інвесторів, грантодавців, донорів. Паспорт затверджується розпорядчим документом та розміщується на офіційному сайті громади.

Джерелом аналізу соціально-демографічних даних населення Сумської області стали отримані від громад 51 Анкета (гугл-опитування) та 51 заповнена Форма № 2 за підписами керівників громад Сумської області.

Кожною громадою були надані дані щодо кількості категорій осіб/сімей, що належать до вразливих груп населення або перебувають у складних життєвих обставинах та отримують соціальні послуги за місцем проживання (див. табл. 1.2.1).

Таблиця 1.2.1. Дані щодо кількості категорій вразливих груп населення у розрізі громад

№	Назва громад	Кількість категорій вразливих груп населення, по яким зібрані дані у громадах ⁴	Кількість категорій вразливих груп населення, по яким дані дорівнюють «0»	Кількість категорій вразливих груп населення, по яким відсутня інформація
1	Сумська міська ТГ	28	11	4
2	Чернечинська сільська ТГ	27	16	-
3	Краснопільська селищна ТГ	26	15	2
4	Конотопська міська ТГ	26	11	6
5	Буринська міська ТГ	25	13	5
6	Липоводолинська селищна ТГ	25	16	2

⁴ Аналіз соціально-демографічних даних станом на 01.01.2023 р. у Сумській області здійснено на підставі заповнених кожною громадою даних (форма 2)

7	Лебединська міська ТГ	25	9	9
8	Глухівська міська ТГ	25	14	4
9	Шосткинська міська ТГ	24	19	-
10	Середино-Будська міська ТГ	24	19	-
11	Садівська сільська ТГ	23	19	1
12	Роменська міська ТГ	23	18	2
13	Новослобідська сільська ТГ	23	18	2
14	Недригайлівська селищна ТГ	23	19	1
15	Миколаївська селищна ТГ	22	14	7
16	Ямпільська селищна ТГ	21	19	3
17	Чупахівська селищна ТГ	21	22	-
18	Кролевецька міська ТГ	21	12	10
19	Зноб-Новгородська селищна ТГ	21	20	2
20	Путивльська міська ТГ	20	15	8
21	Нижньосироватська сільська ТГ	20	18	5
22	Хмелівська сільська ТГ	18	23	2
23	Річківська сільська ТГ	18	25	-
24	Великописарівська селищна ТГ	17	12	14
25	Степанівська селищна ТГ	17	19	7
26	Білопільська міська ТГ	17	5	21
27	Свеська селищна ТГ	17	26	-
28	Коровинська сільська ТГ	17	21	5
29	Кириківська селищна ТГ	17	25	1
30	Дружбівська міська ТГ	17	26	-
31	Грунська сільська ТГ	17	24	2
32	Тростянецька міська ТГ	16	19	8
33	Бездрицька сільська ТГ	16	20	7
34	Дубов'язівська селищна ТГ	16	20	7
35	Синівська сільська ТГ	15	28	-
36	Миропільська сільська ТГ	15	18	10
37	Вільшанська сільська ТГ	15	4	24
38	Боромлянська сільська ТГ	14	25	4
39	Шалигинська селищна ТГ	14	22	7
40	Хотінська селищна ТГ	14	22	7
41	Есманьська селищна ТГ	14	23	6
42	Бочечківська сільська ТГ	13	29	1
43	Попівська сільська ТГ	13	9	21
44	Ворожбянська міська ТГ	13	30	-
45	Андріяшівська сільська ТГ	11	13	19
46	Березівська сільська ТГ	10	20	12
47	Комишанська сільська ТГ	10	21	5
48	Юнаківська сільська ТГ	9	17	17
49	Миколаївська сільська ТГ	9	-	34
50	Охтирська міська ТГ	7	7	29
51	Верхньосироватська сільська ТГ	6	12	25

У багатьох територіальних громадах **відсутня інформація** в повному обсязі щодо кількості осіб/сімей, які належать до вразливих груп населення та осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Слід зазначити, що кількість категорій вразливих груп населення, по яким дані дорівнюють «0» можуть свідчити як про відсутність осіб/сімей даної категорії, так і про відсутність інформації щодо даної категорії (майже не можливо, щоб у 12 громадах кількість осіб категорії «Особи похилого віку та одинокі непрацездатні особи» дорівнювалася «0»).

Таким чином можна зазначити, що більшість **територіальних громад роботу щодо збирання, узагальнення та аналізу** даних щодо кількості осіб/сімей, які належать до вразливих груп населення, **або не проводять, або керівники громад формально й безвідповідально поставилися до участі у проекті й не надали відповідні дані.**

При цьому, майже в усіх громадах Сумської області зібрані дані за категоріям осіб/сімей, які належать до вразливих груп населення, а саме:

- Внутрішньо переміщені особи ;
- Діти, які перебувають на обліку служби у справах дітей як такі, що перебувають у складних життєвих обставинах;
- Сім'ї, які отримують державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям;
- Особи з числа учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Україні;
- Особи, які постраждали від домашнього насильства;
- Одинокі особи, які потребують стороннього догляду;
- Безробітні.

Більш детальний аналіз показав наступне:

✓ облік осіб/сімей за категорією «Внутрішньо переміщені особи» ведеться у **50 громадах** області(див. рис. 1.2.1). Дані відсутні лише в Великописарівській ТГ.

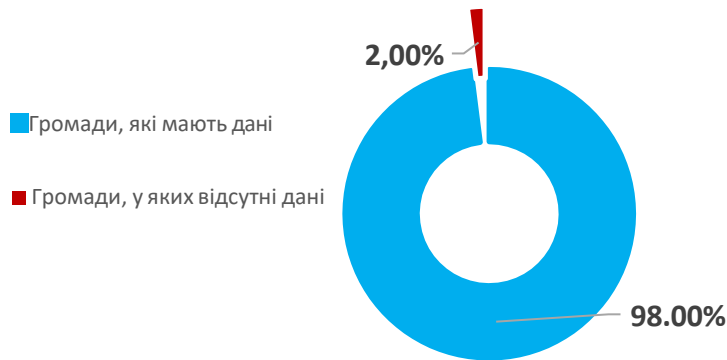
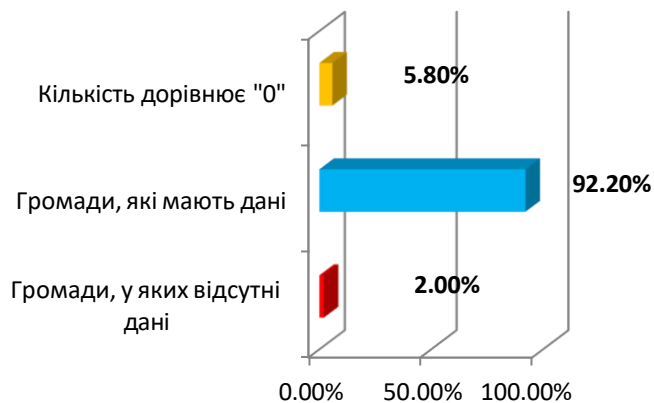

Рисунок 1.2.1. Дані за категорією «Внутрішньо переміщені особи»

✓ облік осіб/сімей за категорією «Діти, які перебувають на обліку служби у справах дітей як такі, що перебувають у складних життєвих обставинах» ведеться у **47 громадах** області (див. рис. 1.2.2.)

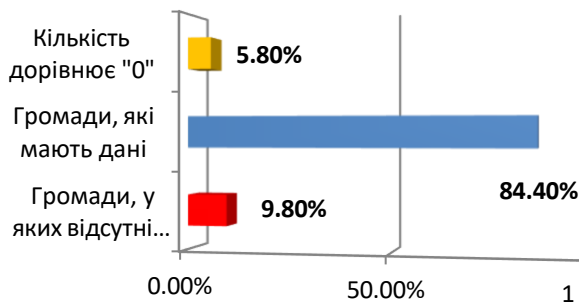
Дані відсутні у Миколаївської сільської громади

Кількість дітей, які перебувають на обліку в ССД як такі, що перебувають у складних життєвих обставинах **дорівнює «0»** у ТГ:

Боромлянській,
Комишанській
Миропільській

Рисунок 1.2.2. Дані за категорією «Діти, які перебувають на обліку ССД»

✓ облік осіб/сімей за категорією «Сім'ї, які отримують державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» ведеться **у 43 громадах** області (див. рис. 1.2.3);

Дані відсутні у ТГ:

Верхньосироватській,
Липоводолинській, Охтирській,
Попівській, Юнаківській.

Кількість сімей, які отримують державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям дорівнює «0» у ТГ:

Андріяшівській, Синівській, Хмельівській.

Рисунок 1.2.3. Дані за категорією «Сім'ї, які отримують державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям»

✓ облік осіб/сімей за категорією «Особи з числа учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Україні» ведеться **у 42 громадах** області (див. рис. 1.2.4);

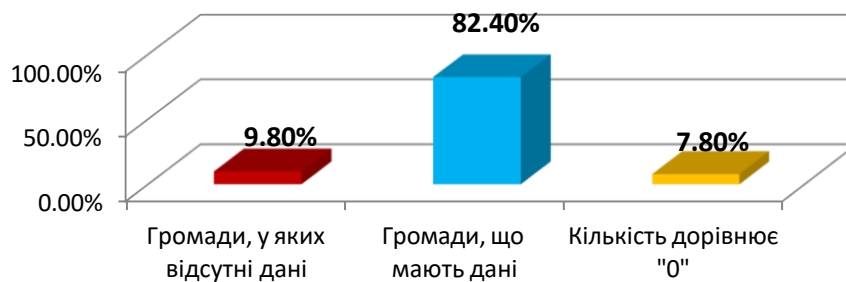

Рисунок 1.2.4. Дані за категорією «Особи з числа учасників АТО»

Дані відсутні у ТГ: Березівській, Охтирській, Путивльській, Роменській, Юнаківській.

Кількість осіб з числа учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Україні **дорівнює «0»** у ТГ: Бочечківській, Верхньосироватській, Ворожбянській, Синівській.

✓ облік осіб/сімей за категорією «Особи, які постраждали від домашнього насильства» ведеться **у 41 громаді** області (див. рис. 1.2.5);

Дані відсутні у ТГ:

Андріяшівській, Великописарівській,
Верхньосироватській, Миколаївській
сільській, Охтирській, Юнаківській.

Кількість осіб, які постраждали від домашнього насильства **дорівнює «0»** у ТГ: Боромлянській, Бочечківській, Середино-Будській, Чупахівській.

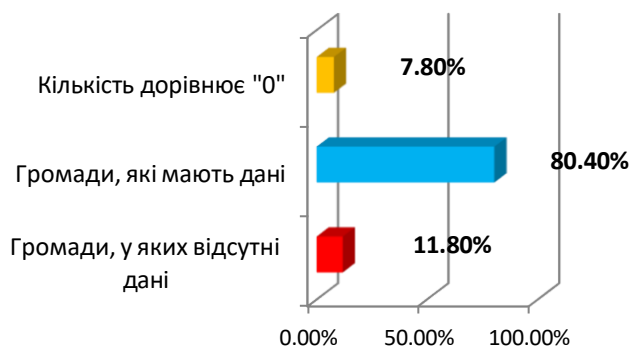
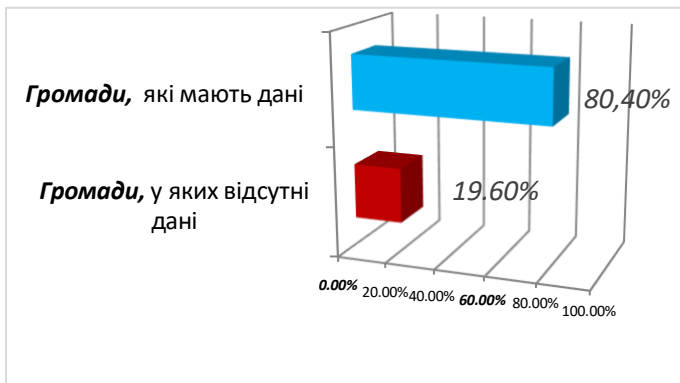

Рисунок 1.2.5. Дані за категорією «Особи, які постраждали від домашнього насильства»

✓ облік осіб/сімей за категорією «Одинокі особи, які потребують стороннього догляду» ведеться у **41 громаді** області (див. рис. 1.2.6);

Дані відсутні у ТГ:

Андріяшівській,
Верхньосироватській, Есманській,
Комишанській, Кролевецькій,
Миколаївській сільській, Охтирській,
Попівській, Путівльській, Юнаківській.

Рисунок 1.2.6. Дані за категорією «Одинокі особи, які потребують стороннього догляду»

✓ облік осіб/сімей за категорією «Безробітні» ведеться у **40 громадах** області (див. рис. 1.2.7). **Дані відсутні у ТГ:** Бездрицькій, Березівській, Великописарівській, Миколаївській сільській, Нижньосироватській, Попівській, Степанівській, Хотінській, Шалигинській, Миколаївській селищній. **Кількість** безробітних осіб **дорівнює «0»** у Хмельській ТГ.

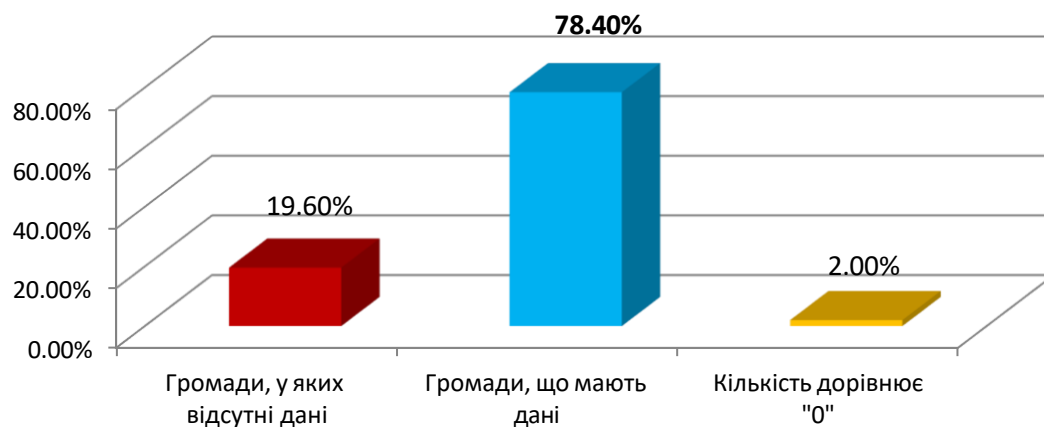

Рисунок 1.2.7. Дані за категорією "Безробітні"

Слід зазначити, що в не в усіх громадах здійснюється повний облік даних осіб/сімей, які належать до вразливих груп населення. Є окремі категорії осіб/сімей, облік яких ведеться лише однією громадою (наприклад: «Біженці, особи, які потребують додаткового або тимчасового захисту»), а збір даних за категорією «Внутрішньо переміщені особи» ведеться у 50 громадах. Тобто, у кожній громаді наявні різні дані за категоріями осіб/сімей, які належать до вразливих груп населення (див. рис. 1.2.8).

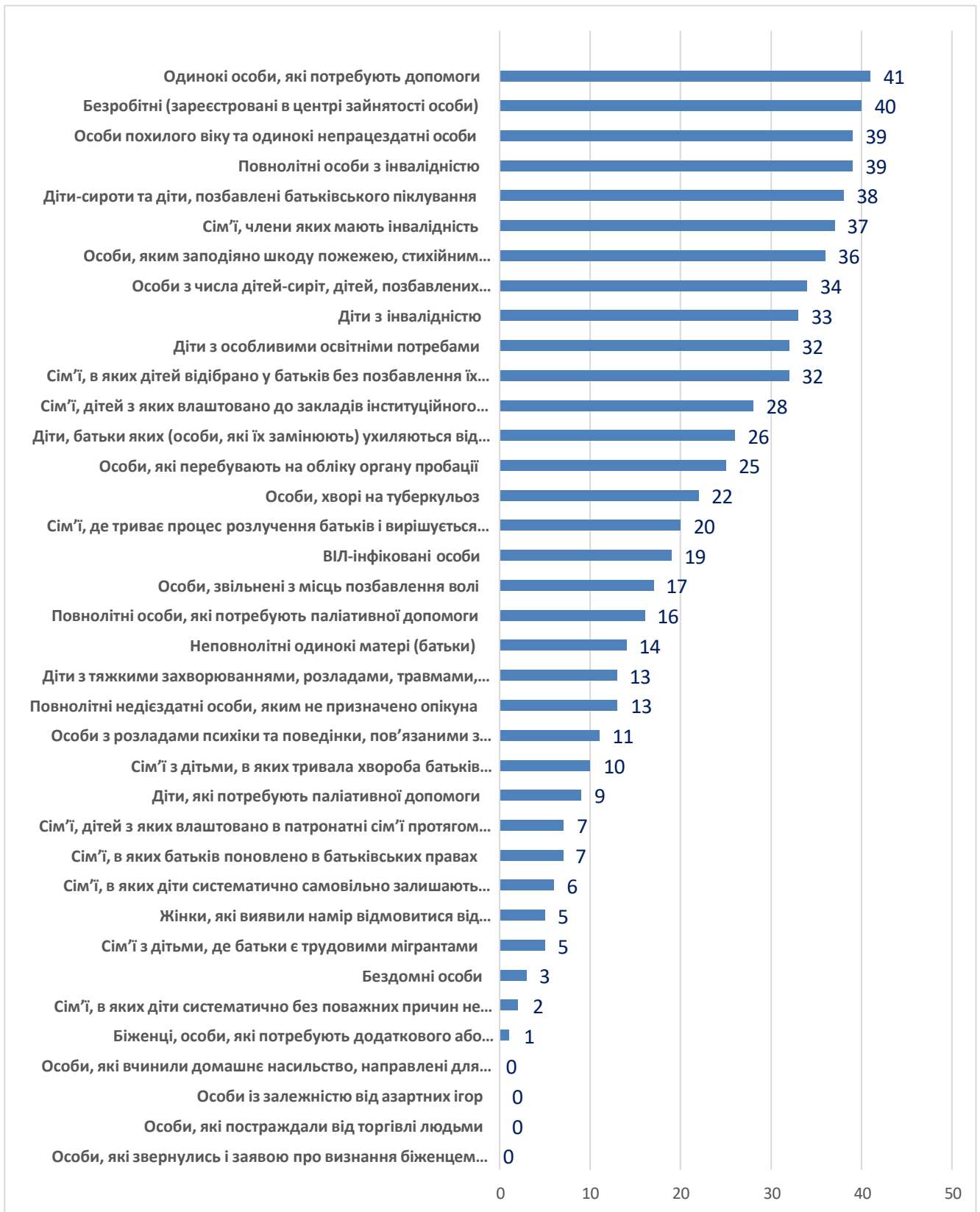

Рисунок 1.2.8. Дані за категоріями осіб/сім'ей, які належать до вразливих груп населення

Сучасна демографічна ситуація в Сумській області склалася під впливом розвитку інфраструктури населених пунктів громади, природного та механічного руху населення.

Станом на 01.01.2023 р. чисельність наявного населення Сумської області становить 1003217 осіб, в т. ч. міського 676996 осіб, сільського – 326221 особа (див. рис. 1.2.9). Питома вага у загальній чисельності населення: міського склала 67,48 % (в Україні – 69,41%), сільського населення – 32,51 % (в Україні – 30,59 %).

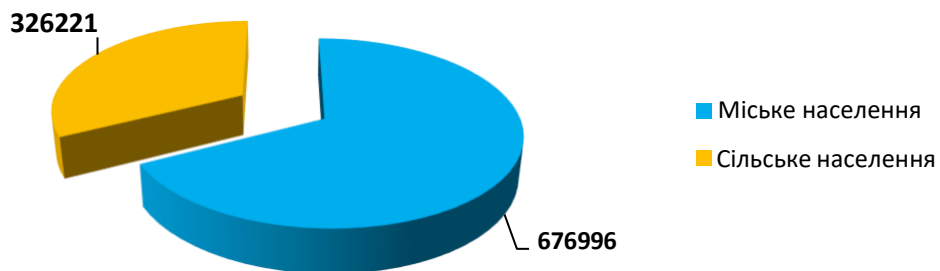

Рисунок 1.2.9. Розподіл населення за місцем проживання

Демографічна ситуація в Сумській області містить ризики для майбутнього розвитку її територій, що пов'язано, головним чином, зі скороченням природного приросту населення, незбалансованістю у співвідношенні між чоловіками та жінками, диспропорцією вікових груп (див. рис. 1.2.10), що є стримуючим фактором для відтворення населення та поступово призводить до скорочення чисельності осіб працездатного віку і складає 58,45% (586387 осіб).

При цьому кількість працюючих⁵ складає 270162 особи (46 %) (дані надані 39 громадами), а безробітних, що зареєстровані у центрі зайнятості 17049 осіб, що дорівнює 6,3 % від загальної кількості населення працездатного віку (дані надані 40 громадами), гендерно дезагреговані дані відсутні. Майже 58% працездатного населення офіційно не зайняте.

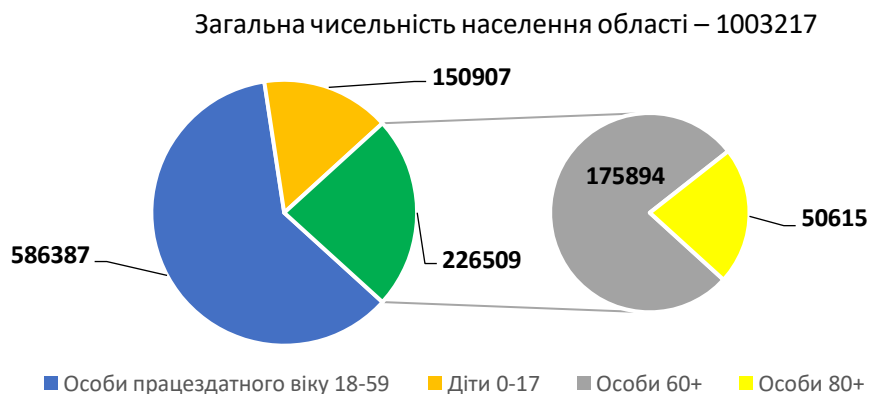

Рисунок 1.2.10. Розподіл населення за віком

В області з населенням 1 003 217 осіб, жіночого населення – 549998 осіб, чоловічого – 453219 осіб.

Слід зазначити, що в структурі населення Сумської області жіноче населення майже на 9,6 % перевищує чоловіче, як серед міського і сільського населення (див. рис. 1.2.11) так і серед вікових груп. Особливо у віковій групі 60-80 років частка чоловіків значно зменшується.

⁵ Дані можуть бути не коректними через відсутність відповідних даних у всіх територіальних громадах Сумської області

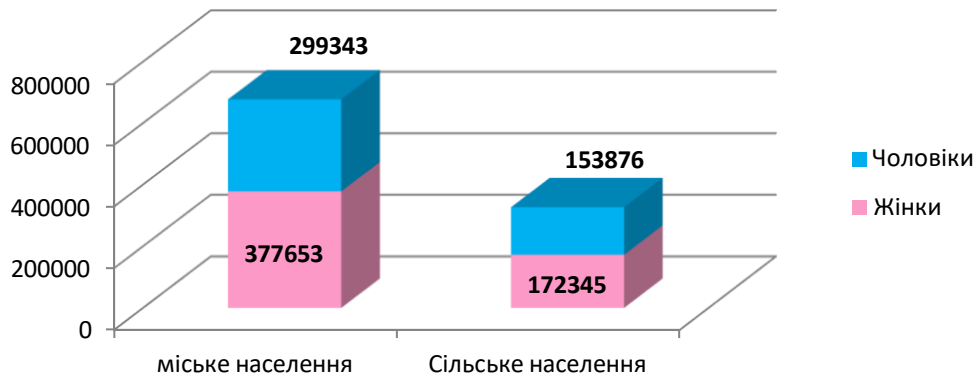

Рисунок 1.2.11. Гендерний розподіл населення області

У структурі загальної чисельності населення Сумської області частка дитячого населення у віці від 0 до 17 років складає 15,04 % (див. рис. 1.2.12). З 150907 дітей: дівчат – 74958, хлопців – 75949 (дані надані 50 громадами).

Вікова структура населення свідчить про регресивний тип відтворення поколінь.

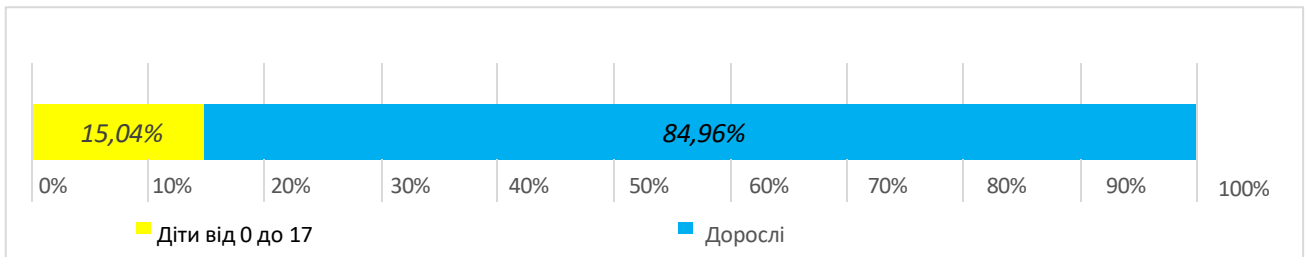

Рисунок 1.2.12. Дані щодо частки дитячого населення

Майже четверту частину населення області (22,57% від загальної чисельності населення) складають люди старшого віку – 226509 осіб (дані надані 42 громадами), з них: 60+ – 175894 особи, у віці 80 років і старше – 50615 осіб. Кількість одиноких осіб, які потребують стороннього догляду – 14381 (див. рис. 1.2.13), за даними, що надані 41 громадою.

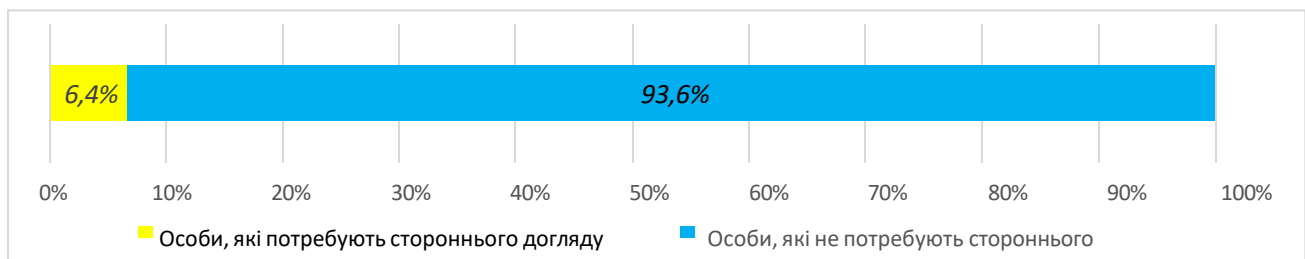

Рисунок 1.2.13. Дані щодо частки одиноких осіб, які потребують стороннього догляду

Зокрема, спостерігається стійкий період демографічного старіння сільського населення, що виражається у зростанні чисельності осіб, старшого віку.

В обох вікових групах 60+ і 80+ переважає чисельність жінок (див. рис.1.2.14) і складає 131432 (58,3%) (відповідно 97289 та 34 143), чоловіків – 78612 (34,7 %) (відповідно 63060 та 15552), дані надані 41 громадою.

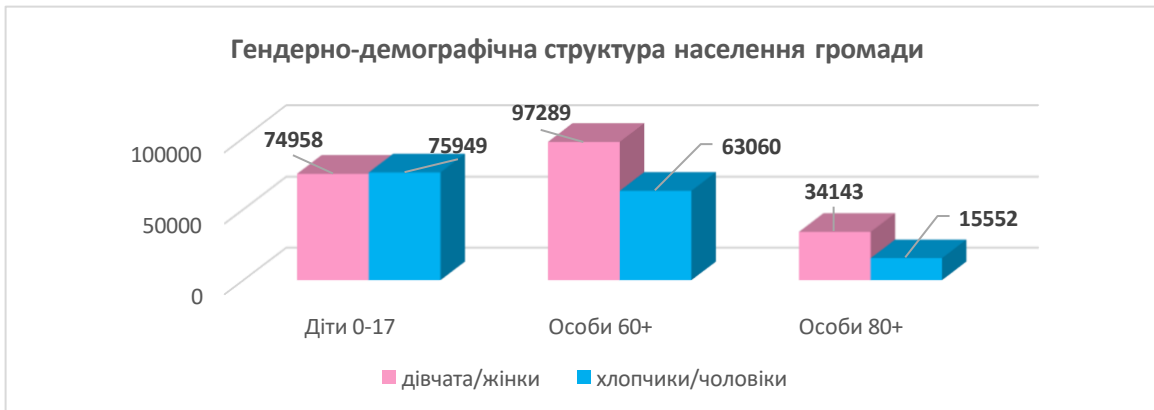

Рисунок 1.2.14. Гендерно-демографічна структура населення громади

Основною проблемою демографічної ситуації є зменшення народжуваності. Так у 2022 році кількість померлих втричі більша ніж народжених (див. табл. 1.2.2). В усіх містах та районах області внаслідок перевищення кількості померлих над кількістю народжених спостерігається скорочення чисельності населення. Тенденція зниження народжуваності певним чином пов'язана із розв'язанням воєнного конфлікту на Сході країни та Російською збройною агресією проти України, економічною кризою, різким зниженням рівня життя і доходів широких верств населення, невпевненістю громадян в майбутньому тощо (дані надані 43 громадами).

Таблиця 1.2.2. Природний приріст населення за 2022 рік

Кількість народжених	4 316
Кількість померлих	16 506
Кількість померлих дітей у віці до 1 року	14

Сумська область має найбільшу серед інших областей України протяжність державного кордону⁶ з Російською Федерацією, що складає 563,8 км. Прикордонними є 15 із 51 територіальної громади. Чисельність населення прикордонних територій складає 177,9 тис. осіб (16,7% від загального населення області).

Міграція населення також є важливим чинником формування чисельності населення. У зв'язку із розв'язанням Росією війни у 2014 році на Сході України та повномасштабною Російською збройною агресією у 2022 р., розпочалася евакуація, переміщення населення в інші регіони України, за кордон тощо.

Міграційний приріст спостерігається за рахунок внутрішньо переміщених осіб, тенденція збільшення у містах Суми, Конотоп, Ромни, Шостка та всіх районах області.

Викликом для громад стала адаптація та соціальна інтеграція внутрішньо переміщених осіб (ВПО) у місцеві громади. Надано прихисток майже 89828 внутрішньо переміщеним особам, серед яких є особи з інвалідністю (дані надані 50 громадами). Із них жінок ВПО – 43146 особи, чоловіків – 26795, дітей – 19887.

В області проживає 16175 осіб з числа учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації, брали участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України (дані надані 41 громадою).

Сімей, в яких діти виховуються неповнолітніми одинокими матерями (батьками) – 25 (дані надані 14 громадами).

⁶ Програма економічного і соціального розвитку Сумської області на 2022 рік

Кількість осіб/сімей, які також належать до вразливих груп населення або перебувають у складних життєвих обставинах, наведено у рисунку 1.2.15

Рисунок 1.2.15. Кількість осіб/сімей, які належать до вразливих груп населення або перебувають у складних життєвих обставинах

Кількість дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах та дітей, влаштованих до закладів інституційного догляду та виховання дітей наведено у таблиці 1.2.3.

Таблиця 1.2.3. Дані щодо кількості дітей вразливих категорій

Категорія	Кількість	Кількість громад, які надали інформацію
Кількість дітей, які перебувають на обліку служби у справах дітей як такі, що перебувають у складних життєвих обставинах	1122	47 громад
Кількість сімей, у яких дітей відібрано у батьків без позбавлення їх батьківських прав на підставі рішення суду	61	32 громади
Кількість сімей, з яких дітей влаштовано в сім'ї патронатних вихователів	12	7 громад
Кількість сімей, у яких батьків поновлено в батьківських правах	10	7 громад
Кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	1507	38 громад
Сім'ї, діти з яких влаштовані до закладів інституційного догляду та виховання дітей	180	27 громад

Кількість складених адміністративних протоколів, передбачених статтею 184 (Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей) Кодексу України про адміністративні правопорушення – 997 (дані надані 26 громадами).

Кількість осіб, які постраждали від домашнього насильства 2884 (дані надані 41 громадою, гендерно дезагреговані дані відсутні). При цьому жодна особа не була направлена для проходження програми для кривдників (дані надані 44 громадами).

Кількість сімей, у яких діти систематично самовільно залишають місце проживання – 10 (дані надані 6 громадами), «0» дітей даної категорії надала 41 громада, інформація відсутня у 4 громадах.

Сім'ї, в яких діти систематично без поважних причин не відвідують заклади освіти – 3 (дані надані 2 громадами), 0 – сімей (дані надані 44 громадами), інформація відсутня у 5 громадах.

У зв'язку з деінституціалізацією дитячих інтернатних закладів, пріоритетними в короткостроковій перспективі повинні стати потреби дітей, які перебувають в інтернатних закладах та повертатимуться до ТГ області, сімей, які виховують дітей з порушеннями розвитку або ризиком отримання таких порушень, зокрема в умовах воєнного стану, кількість таких сімей може збільшитися.

Слід зазначити, що облік дітей з інвалідністю і повнолітніх осіб з інвалідністю також ведеться не у всіх громадах, гендерно дезагреговані дані цієї категорії відсутні (див. табл. 1.2.4).

Таблиця 1.2.4. Дані щодо кількості дітей/осіб з інвалідністю

Категорія	Кількість	Кількість громад, які надали інформацію
Кількість дітей з інвалідністю	3711	33 громади
Кількість дітей з тяжкими захворюваннями, розладами, травмами, станами (у тому числі до встановлення інвалідності)	232	13 громад
Кількість дітей, які потребують паліативного догляду	52	9 громад
Кількість дітей з особливими освітніми потребами	4022	32 громади
Кількість повнолітніх осіб з інвалідністю, причиною якої є	50858	39 громад
Кількість повнолітніх недієздатних осіб, яким не призначено опікуна	35	7 громад
Кількість повнолітніх осіб, які потребують паліативної допомоги	3330	

Інформація щодо кількості дітей з інвалідністю, які потребують раннього втручання, реабілітації в ТГ Сумській області відсутня.

Слід зазначити, що у громадах Сумської області проживає певна кількість ВІЛ-інфікованих осіб, осіб, хворих на туберкульоз, осіб з розладами психіки та поведінки, пов'язаними з уживанням усіх груп психоактивних речовин, осіб із залежністю від азартних ігор, дітей з розладами психіки та поведінки, пов'язаними з уживанням наркотичних речовин, дітей з розладами психіки та поведінки, пов'язаними з уживанням алкоголю (див. табл. 1.2.5).

Таблиця 1.2.5. Дані щодо кількості дітей/осіб з вадами здоров'я

Категорія	Кількість	Кількість громад, які надали інформацію
Кількість ВІЛ-інфікованих осіб	864	19 громад
	Жінок – 382, чоловіків – 420, дітей – 23	
Кількість осіб, хворих на туберкульоз	463	22 громади
	Жінок – 89, чоловіків – 273, дітей – 10	
Кількість осіб з розладами психіки та поведінки, пов'язаними з уживанням усіх груп психоактивних речовин	7217	11 громад

Висновки:

На виконання наказу Міністерства соціальної політики від 19.04.2023 р. № 130-Н «Про затвердження Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах», для визначення потреб населення у соціальних послугах на середньостроковий період всі громади зобов'язані проводити соціальне дослідження один раз на три роки у період з 01 січня до 15 червня у році, що настає після сплину двох років після попереднього визначення потреб на середньостроковий період, яке передбачає: збирання, узагальнення та аналіз даних щодо соціально-демографічної ситуації у територіальній громаді та

кількості осіб/сімей, які належать до вразливих груп населення.

Відповідно до вимог зазначеного наказу Міністерства соціальної політики, громадам, які мали інформацію щодо соціально-демографічної ситуації у територіальній громаді та кількості осіб/сімей, які належать до вразливих груп населення або перебувають у складних життєвих обставинах – необхідно її доопрацювати, а громадам, які не мали такої інформації – підготувати.

Також, слід зазначити: отримані соціально-демографічні дані населення свідчить про те, що вагомий сегмент у структурі населення ТГ Сумської області складають соціально-демографічні групи, вразливі у реалізації своїх прав та відповідно до законодавства потребують надання соціальних послуг.

Аналіз даних пільгових категорій вразливих груп населення та осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах кожної громади показав, що :

- дані за категоріям вразливих груп населення та осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах у громадах або відсутні, або форми заповнені формально, що свідчить про відсутність системної роботи щодо збору, узагальненню та аналізу зазначених показників;
- жодною громадою Сумської області не надано інформацію в повному обсязі щодо кількості осіб/сімей, які належать до вразливих груп населення або перебувають у складних життєвих обставинах;
- не за кожною категорією вразливих груп населення та осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, надані гендерно дезагреговані дані;

Таким чином, узагальнені дані за категоріям осіб/сімей, які належать до вразливих груп населення Сумської області, потребують уточнення у зв'язку з відсутністю повної інформації, наданої кожною з 51 громади.

Відсутність соціально-демографічних даних у громадах області в подальшому унеможливить:

- ефективне планування розвитку громади;
- розвиток соціальних послуг;
- здійснення якісного аналізу стану надання соціальних послуг;
- якісного проведення оцінки потреб населення у соціальних послугах;
- можливість проведення заходів щодо соціальної підтримки вразливих груп населення та осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

1.3. Характеристика програмних документів розвитку громад щодо розвитку соціальних послуг в громадах. Соціальні проблеми громад та чинники, що їх обумовлюють

Питання пріоритетності соціальних послуг в системи соціального захисту населення передбачає визначення кількісних і якісних показників важливості певної потреби населення ТГ у соціальних послугах та їх вразливості, які повинні бути використані під час розробки стратегічних/програмних документів ТГ та Сумської області.

Статтю 27 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначено власні повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у сфері соціально-економічного і культурного розвитку, планування та обліку, до яких, зокрема, належать:

- підготовка програм соціально-економічного та культурного розвитку сіл, селищ, міст, цільових програм з інших питань самоврядування, подання їх на затвердження ради, організація їх виконання; подання раді звітів про хід і результати виконання цих програм;

- забезпечення складання балансів фінансових, трудових ресурсів, грошових доходів і видатків, необхідних для управління соціально-економічним і культурним розвитком відповідної території;

- подання до районних, обласних рад необхідних показників та внесення пропозицій до програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідно районів і областей, а також до планів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, розташованих на відповідній території, з питань, пов'язаних із соціально-економічним та культурним розвитком території, задоволенням потреб населення.

Стаття 11 Закону України «Про соціальні послуги» передбачає, що до повноважень:

Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій належать, зокрема, затвердження, забезпечення фінансування та виконання регіональних програм в частині забезпечення потреб осіб/сімей у соціальних послугах, розроблених за результатами визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах (частина третя);

районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, виконавчих органів міських рад міст обласного значення, рад об'єднаних територіальних громад належать, зокрема, затвердження, забезпечення фінансування та виконання регіональних програм в частині забезпечення потреб осіб/сімей у соціальних послугах, розроблених за результатами визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах (частина четверта).

Аналіз показав, що основними соціальними проблемами, які є актуальними у громадах та які створюють чинники, що можуть зумовити складні життєві обставини, є міграція населення, низька фінансова спроможність громад, старіння населення, безпека населення, проблеми зайнятості населення/відсутність робочих місць, вживання психоактивних речовин та алкоголізм (див. рис. 1.3.1.). Найбільшим чинником, що призвів до потрапляння вразливих груп населення громади в складні життєві обставини, ТГ зазначали саме військову агресію Російської Федерації. За час повномасштабного вторгнення зруйновано об'єкти житлового фонду, об'єкти критичної інфраструктури (котельні та централізовані пункти теплопостачання тощо).

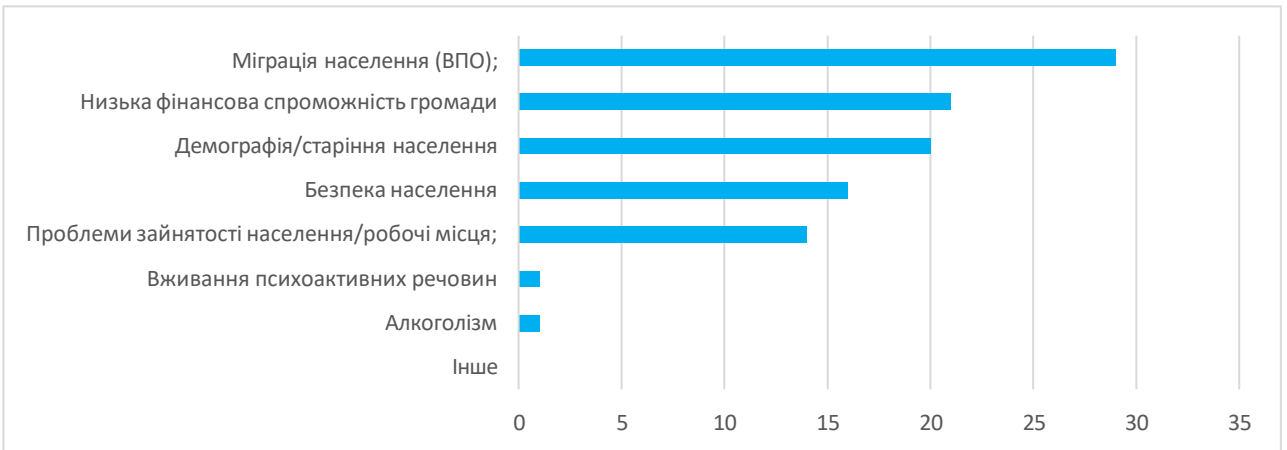
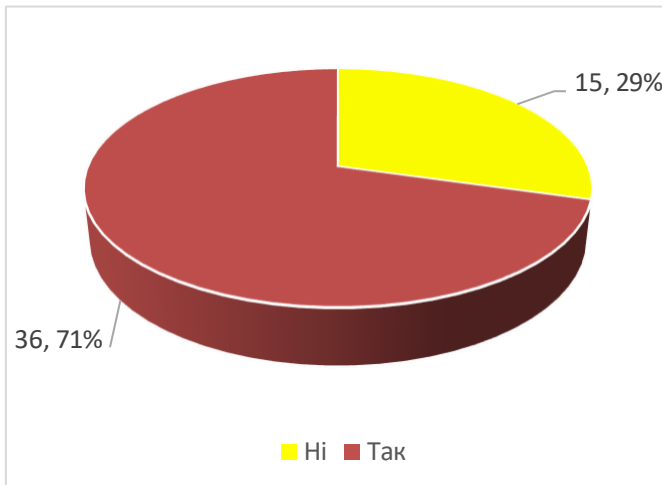

Рисунок 1.3.1. Основні соціальні проблеми в ТГ Сумської області

При цьому можуть бути специфічні соціальні проблеми, які будуть створювати ті чи інші чинники, що можуть зумовити складні життєві обставини, та впливати на створення/розвиток відповідних соціальних послуг у конкретній ТГ та й у регіоні в цілому.

Основною ознакою розробки стратегії розвитку громади є орієнтація на потреби та інтереси людей, тому в першу чергу необхідно визначити потреби населення громади у соціальних послугах: створити соціальний портрет громади, проаналізувати її соціально-демографічні характеристики, сильні сторони і потреби; «почути голоси» різних груп мешканців ТГ щодо розвитку необхідної підтримки та соціальних послуг; перевірити доступність соціальних послуг та існуючу координацію і взаємодоповнюваність між їх надавачами та надавачами освітніх, медичних, адміністративних та інших послуг.

У ході аналізу встановлено, що у стратегічних документах 15 (30 %) ТГ відсутні операційні цілі, завдання стосовно надання соціальних послуг (див. рис. 1.3.2.).

Відсутні операційні цілі, завдання стосовно надання соціальних послуг у стратегічних документах таких ТГ:

Бездрицька, Березівська, Білопільська, Бочечківська, Вільшанська, Груньська, Дружбівська, Кириківська, Комишанська, Лебединська, Недригайлівська, Нижньосириватська, Середино-Будська, Тростянецька, Шалигинська ТГ.

Рис. 1.3.2. Інформація про наявність операційних цілей, завдань стосовно надання соціальних послуг у стратегічних документах ТГ

Наприклад, у стратегіях розвитку громад є такі цілі, завдання стосовно надання соціальних послуг, зокрема, запровадження ефективної системи надання соціальних послуг – у 35 громадах, забезпечення надання базових соціальних послуг – у 30, розвиток соціальних послуг – у 35, інше – у 20 відповідно (див. рис. 1.3.3).

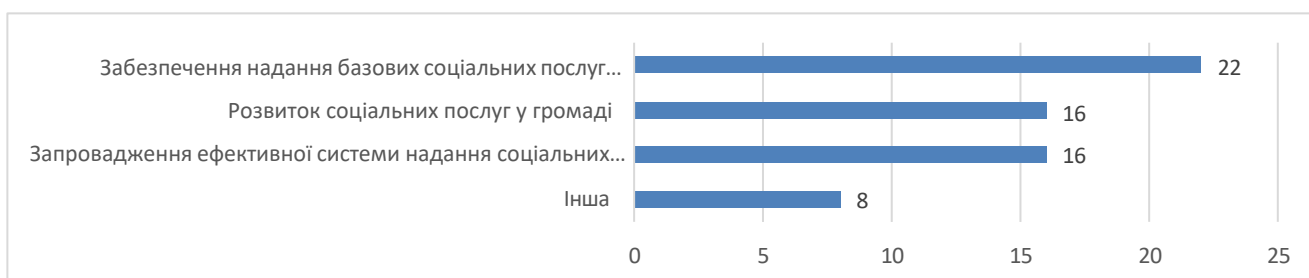
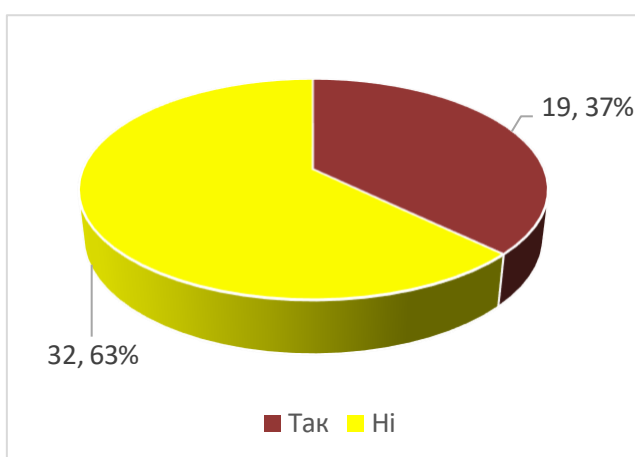

Рис. 1.3.3. Приклади цілей, завдань стосовно надання соціальних послуг зазначених у стратегіях розвитку громад

Показник розроблення місцевих програм забезпечення потреб населення у соціальних послугах у громадах, у порівнянні зі стратегіями розвитку громад, ще нижчий. Тільки у 19 (37 %) ТГ розроблено такі місцеві програми (див. рис. 1.3.4).

Відсутні розроблені місцеві програми забезпечення потреб населення у соціальних послугах у таких ТГ:

Хотінська, Білопільська, Боромлянська, Бочечківська, Дубов'язівська, Вільшанська, Ворожбянська, Грунська, Дружбівська, Есманьська, Кириківська, Комишанська, Коровинська, Кролевецька, Лебединська, Липоводолинська, Миколаївська селищна, Миропільська, Нижньосиригатська, Попівська, Путивльська, Річківська, Садівська, Свеська, Середино-Будська, Сумська, Тростянецька, Чернечинська, Чупахівська, Шалигинська, Юнаківська, Ямпільська ТГ.

Рис. 1.3.4. Інформація щодо розроблення місцевих програм забезпечення потреб населення ТГ у соціальних послугах

Варто зазначити, що 24 (47 %) ТГ не планують затверджувати цільову соціальну програму розвитку соціальних послуг, натомість 27 (53 %) ТГ мають такі плани.

З 28-и ТГ (з них: у 19 громадах, в яких вже прийняті програми та 9 громадах, що планують прийняти такі програми) (див. рис. 1.3.5) програми розвитку соціальних послуг затверджені або планують затвердити на термін:

- На 1 рік – 4 громади,
- на 2 роки – 10 громад,
- на 3 роки і більше – 14 громад

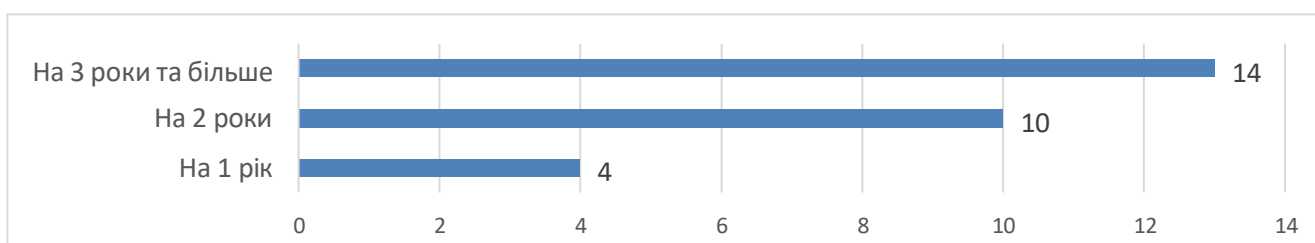
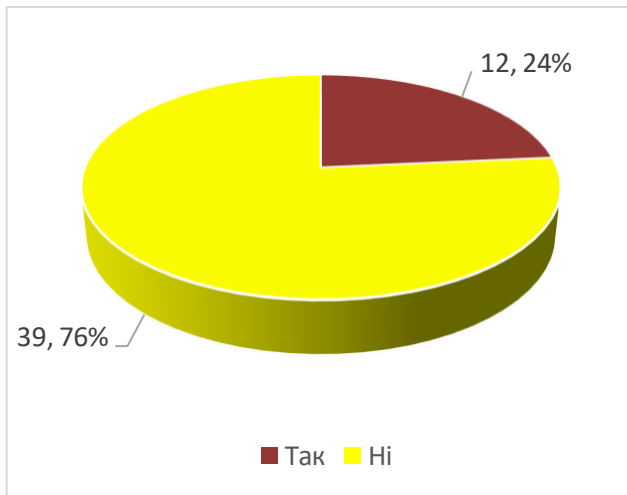

Рис. 1.3.5. Інформація щодо термінів стратегічного планування

З моменту введення в дію Закону України «Про соціальні послуги» (в новій редакції) пройшло майже чотири роки, однак аналіз показав, що тільки 12 (24 %) (Андріяшівська, Глухівська, Зноб-Новгородська, Конотопська, Краснопільська, Кролевецька, Лебединська, Новослобідська, Роменська, Синівська, Степанівська, Сумська) ТГ після 2020 року вносили зміни до стратегічних документів громади стосовно розвитку соціальних послуг (див. рис. 1.3.6).

Не вносили зміни такі ТГ:

Бездрицька, Березівська, Білопільська, Боромлянська, Бочечківська, Буринська, Великописарівська, Верхньосироватська, Дубов'язівська, Вільшанська, Ворожбянська, Грунська, Дружбівська, Есманьська, Кириківська, Комишанська, Коровинська, Липоводолинська, Миколаївська селищна, Миколаївська сільська, Миропільська, Недригайлівська, Попівська, Нижньосироватська, Охтирська, Путивльська, Річківська, Садівська, Свеська, Середино-Будська, Тростянецька, Хмелівська, Хотінська, Чернечинська, Чупахівська, Шалигинська, Шосткинська, Юнаківська, Ямпільська ТГ.

Рис. 1.3.6. Інформація про внесення змін до стратегічних документів стосовно розвитку соціальних послуг

Під час аналізу встановлено, що ТГ вживають певних заходів стосовно участі їх у різноманітних проектах/програмах щодо розвитку соціальних послуг (див. табл. 1.3.1).

Таблиця 1.3.1. Інформація стосовно участі ТГ у проектах/програмах

Участь ТГ у проектах/ програмах	Кількість (відсоток) ТГ	Перелік ТГ
Участь ТГ у виконанні регіональної програми розвитку соціальних послуг, а саме в Обласній комплексній програмі соціального захисту населення на 2022-2026 роки	4 (8 %)	Конотопська, Краснопільська, Роменська, Садівська ТГ
Участь ТГ у виконанні програм у рамках Міжнародної технічної допомоги (протягом I півріччі 2023 року)	12 (24 %)	Білопільська, Конотопська, Лебединська, Липоводолинська, Новослобідська, Роменська, Садівська, Степанівська, Сумська, Чернечинська, Шосткинська, Ямпільська ТГ
Участь у конкурсних програмах для органів місцевого самоврядування	11 (24 %)	Великописарівська, Глухівська, Конотопська, Лебединська, Миколаївська селищна, Новослобідська, Роменська, Садівська, Чернечинська, Шосткинська, Ямпільська ТГ
Участь у проектах Мінсоцполітики та Нацсоцслужби, зокрема в експериментальному проекті з надання в закладах охорони здоров'я, які належать до сфери управління Міністерства соціальної політики, окремих соціальних послуг деяким категоріям осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.03.2023 № 248	13 (25 %)	Бездрицька, Березівська, Боромлянська, Бочечківська, Буринська, Глухівська, Зноб-Новгородська, Конотопська, Краснопільська, Кролевецька, Попівська, Роменська, Садівська, Сумська, Тростянецька, Чернечинська, Чупахівська, Шосткинська ТГ

Стосовно стратегічних та програмних документів на обласному (регіональному) рівні аналіз показав наступне.

Під час аналізу програмних документів у сфері соціального захисту населення, зокрема, надання соціальних послуг, з'ясовано, що на сайті Сумської обласної державної адміністрації розміщено цільові програми (див. табл. 1.3.2), зокрема:

- ❖ Стратегії регіонального розвитку Сумської області на 2021–2027 роки;
- ❖ Стратегії відновлення та розвитку економіки Сумської області на 2022–2024 роки;
- ❖ Програму економічного і соціального розвитку Сумської області на 2023 рік;
- ❖ Обласна комплексна програма соціального захисту населення на 2022–2026 роки.

Таблиця 1.3.2. Основні стратегічні та програмні документи в частині надання соціальних послуг Сумської області

Назва стратегічного / програмного документу	Ціль / напрям / пріоритет	Технічне завдання / заходи
Стратегія регіонального розвитку Сумської області на 2021–2027 роки та План заходів на 2021–2023 роки зrealізації	Стратегічна ціль 3 «Розвиток людського капіталу»	Технічне завдання 33 «Створення та функціонування притулку для осіб, які постраждали від домашнього насильства, насильства за ознакою статі, перебувають у складних життєвих обставинах» Технічне завдання 34 «Удосконалення знань, проведення навчання з організації соціальних послуг в практичній роботі працівників установ – надавачів соціальних послуг системи соціального захисту населення області»
Стратегія відновлення та розвитку економіки Сумської області на 2022-2024 роки	Напрямок 5 «Економічні інновації»	3. Підвищення рівня конкурентоспроможності місцевих бюджетів шляхом розвитку міжмуніципального співробітництва громад, запровадження спрощеного механізму випуску муніципальних облігацій для постраждалих територій та зміни механізму розподілу державного бюджету між регіонами і суб'єктами місцевого самоврядування (<i>Результат: відновлення повноцінного функціонування 100% закладів бюджетної сфери та підвищення рівня надання соціальних послуг</i>)
Програма економічного і соціального розвитку Сумської області на 2023 рік.	Пріоритет 2.3 «Соціальне забезпечення» Завдання 1 «Посилення	1. Формування системи надання соціальних послуг відповідно до потреб населення, у тому числі шляхом модернізації існуючих і запровадження нових видів соціальних послуг

[Обласна комплексна програма соціального захисту населення на 2022–2026 роки](#)

соціального забезпечення окремих категорій громадян»

Розділ II. Організація надання соціальних послуг

Завдання 1
«Формування мережі установ, що надають соціальні послуги, та удосконалення їх діяльності»

2. Забезпечення розвитку якісних і доступних послуг з догляду, у тому числі доглядової Інфраструктури

1.1. Забезпечення визначення потреб населення ТГ у соціальних послугах, планування роботи з розвитку системи надання соціальних послуг.

1.2. Опрацювання питання співфінансування надавачів соціальних послуг

1.3. Забезпечення процесу оптимізації надавачів соціальних послуг

1.4. Забезпечення організації надання якісних соціальних послуг відповідно до потреб мешканців громад

1.5. Здійснення заходів щодо утворення закладів з надання притулку бездомним особам, центрів соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі

1.6. Вивчення питання щодо залучення недержавних організацій до надання соціальних послуг. Запровадження соціального замовлення.

1.7. Забезпечення інформування населення про перелік та умови отримання соціальних послуг

1.8. Забезпечення проведення обласних заходів за участі мешканців інтернатних установ

1.9. Підвищення кваліфікації працівників надавачів соціальних послуг

Заходи, зазначені в Обласній комплексній програмі соціального захисту населення на 2022–2026 роки, у переважній більшості містять основні повноваження органів місцевого самоврядування, визначення потреб населення ТГ у соціальних послугах, інформування про соціальні послуги, залучення недержавного сектору, підвищення кваліфікації та компетентностей кадрів тощо, що позитивно повинно впливати на розвиток системи соціальних послуг.

Є конкретні заходи щодо створення та функціонування притулку для осіб, які постраждали від домашнього насильства, насильства за ознакою статі, перебувають у складних життєвих обставинах, або Здійснення заходів щодо утворення закладів з надання притулку бездомним особам, центрів соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі.

Однак, орієнтовні обсяги фінансування визначено тільки стосовно забезпечення проведення обласних заходів за участі мешканців інтернатних установ (які фінансуються за рахунок видатків з обласного бюджету), решта – в межах бюджетних призначень, визначених рішеннями про місцеві бюджети.

За перші півроку після оголошення воєнного стану попит на соціальні послуги зріс у 2–4 рази⁷. Водночас кількість наданих соціальних послуг прямо не корелює з обсягом соціальних видатків на душу населення, у тому числі і Сумської області, що є сигналом для запровадження змін в політиці розбудови системи надання соціальних послуг.

Отже, завдання стосовно модернізації існуючих та запровадження нових, не тільки базових, соціальних послуг, яке покладено суто на місцеві бюджети особливо ТГ, які знаходяться під постійними обстрілами з боку Російської Федерації, є нерелевантним. Такі завдання, цілі необхідно підсилювати видатками з різних бюджетів, зокрема обласного.

В цілях, завданнях, заходах стратегічних та програмних документів ТГ недостатньо конкретизації щодо забезпечення доступними та якісними базовими соціальними послугами вразливі групи населення громади відповідно до їх індивідуальних потреб, а саме, запровадження комплексної та ефективної системи здійснення соціальної роботи та надання соціальних послуг.

⁷ <https://decentralization.gov.ua/news/17395>

Висновки

Деякі заходи, цілі стосовно забезпечення організації надання якісних соціальних послуг відповідно до потреб мешканців громад, який не є конкретним, вимірюваним, реалістичним та окресленим часовими рамками для його втілення.

В програмних та стратегічних документах ТГ відсутнє стратегічне (середньострокове, короткострокове) планування розвитку базових та інших соціальних послуг у ТГ.

У переважній більшості заходи, зазначені у стратегічних та програмних документах області, стосовно надання соціальних послуг не мають фінансового підтвердження, крім фінансування надавачів соціальних послуг обласного рівня, що говорить про те, що система надання соціальних послуг, особливо базових, не є пріоритетом як на рівні ТГ, так і на обласному рівні.

1.4. Стан організації системи соціального захисту населення, забезпечення прав дітей та надання соціальних послуг в громадах відповідно до вимог чинного законодавства

У процесі реформи децентралізації особливо актуальним є питання забезпечення якісного та безперебійного функціонування системи соціального захисту населення, забезпечення прав дітей та надання соціальних послуг в ТГ Сумської області відповідно до вимог чинного законодавства^{8,9,10.}

Разом з тим, зусилля органів регіональної влади спрямовані на упровадження програмних заходів здійснення реформи децентралізації влади та місцевого самоврядування, зокрема, в частині запровадження нових підходів до стратегічного планування та фінансування регіонального розвитку.

Важливим напрямом зазначених процесів є впровадження системи управління та проведення моніторингу, як перебігу загальних подій та результатів децентралізації, так і впливу їх на такі сфери як соціальний захист населення, забезпечення прав дітей та надання соціальних послуг, зокрема на регіональному рівні.

Інформація про діючих суб'єктів/структурні підрозділи у сферах соціального захисту населення, забезпечення прав дітей та надання соціальних послуг на рівні області представлена в таблиці 1.4.1.

Таблиця 1.4.1. Інформація про діючі суб'єкти/структурні підрозділи у сферах соціального захисту населення, забезпечення прав дітей та надання соціальних послуг на рівні області

---

⁸ ¹стаття 34 Закону України «Про місцеве самоврядування»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

⁹ Закон України «Про соціальні послуги» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

¹⁰ Наказ Мінсоцполітики від 31.07.2023 р. № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей»,
https://www.msp.gov.ua/files/norm_baza/2023/263.pdf

Назва суб'єкта/структурного підрозділу	Підпорядкування	Функції/повноваження	Завдання
<p>Головне управління Національної соціальної сервісної служби у Сумській області (створено відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 26.08.2020 № 783 «Деякі питання Національної соціальної сервісної служби України») (Положення про Головне управління Національної соціальної сервісної служби у Сумській області затверджено наказом Нацсоцслужби від 23.08.2023 №102)</p>	<p>Національній соціальній сервісній службі України</p>	<p>Реалізація політики соціального захисту населення і захисту прав дітей, здійснення державного контролю під час надання соціальної підтримки та захисту прав дітей.</p>	<p>Основними завданнями Головного управління Національної соціальної сервісної служби у Сумській області є: Соціальний захист населення з питань, серед іншого:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. надання соціальних послуг та провадження соціальної роботи. 2. Оздоровлення та відпочинок, усиновлення та захист прав дітей. 3. Здійснення державного контролю. 4. Методичне забезпечення та координація діяльності органів місцевого самоврядування, центрів надання адміністративних послуг, організацій соціальної роботи, надання базових соціальних послуг з урахуванням потреб жителів територіальної громади.
<p>Департамент з питань соціальної політики, ветеранів та реінтеграції Сумської обласної</p>	<p>Підпорядковується голові Сумської обласної державної адміністрації, підзвітний і підконтрольний Міністерству соціальної політики</p>	<p>Забезпечення реалізації державної політики у сфері надання соціальних послуг на регіональному рівні.</p>	<p>Основними завданнями Департаменту з питань соціальної політики, ветеранів та реінтеграції Сумської обласної державної адміністрації, серед іншого, є: забезпечення на території</p>

<p>державної адміністрації (Положення про Департамент з питань соціальної політики, ветеранів та реінтеграції Сумської обласної державної адміністрації затверджено розпорядження голови Сумської обласної державної адміністрації, начальника обласної військової адміністрації від 17.07.2023 № 315-ОД)</p>	<p>України, Міністерству у справах ветеранів України, Міністерству з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України за напрямками діяльності та координується Нацсоцслужбою в межах повноважень, визначених Положенням про Національну соціальну сервісну службу України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2020 р. № 783, «Деякі питання Національної соціальної сервісної служби України» (зі змінами).</p>	<p>Сумської області реалізації державної політики з питань соціальної підтримки і надання соціальних послуг сім'ям та особам, які належать до вразливих груп населення та /або перебувають у складних життєвих обставинах</p>	
<p>Сумський обласний центр соціальних служб (Положення про Сумський обласний центр соціальних служб затверджено розпорядження голови Сумської обласної державної адміністрації 02 листопада 2020 року № 546-ОД)</p>	<p>Сумській обласній державній (військовій) адміністрації, та є підзвітним і підконтрольним Мінсоцполітики та координується Нацсоцслужбою в межах повноважень, визначених Положенням про Національну соціальну сервісну службу України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2020 р. № 783, «Деякі питання Національної соціальної сервісної служби України» (зі змінами).</p> <p>(Положення про</p>	<p>Проведення методичного забезпечення організації соціальної роботи, надання соціальних послуг, організація навчання з питань проведення соціальної роботи, надання соціальних послуг</p>	<p>Основними завданнями Сумського обласного центру соціальних служб є:</p> <p>методичне забезпечення проведення у територіальних громадах Сумської області соціальної роботи, надання соціальних послуг, соціальної допомоги, соціальної підтримки особам/сім'ям, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у складних життєвих обставинах, організація навчальних заходів з питань соціальної роботи, надання соціальних послуг.</p>

Сумський обласний центр соціальних служб затверджено розпорядження голови Сумської обласної державної адміністрації 02 листопада 2020 року № 546-ОД)

Служба у справах дітей Сумської обласної державної адміністрації (Положення про Службу у справах дітей Сумської обласної державної адміністрації затверджено розпорядженням голови Сумської обласної державної адміністрації від 11 вересня 2018 року № 542-ОД)

Служба у справах дітей Сумської обласної державної адміністрації є структурним підрозділом Сумської обласної державної адміністрації, який утворюється головою Сумської обласної державної адміністрації, підзвітний та підконтрольний голові Сумської обласної державної адміністрації та Мінсоцполітики та координується Нацсоцслужбою в межах повноважень, визначених Положенням про Національну соціальну сервісну службу України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2020 р. № 783, «Деякі питання Національної соціальної сервісної служби України» (зі змінами).

(Положення про Службу у справах дітей Сумської обласної державної адміністрації затверджено розпорядженням голови Сумської

Визначення пріоритетних напрямів поліпшення на відповідній території становища сімей, дітей, сприянні фізичному, духовному та інтелектуальному розвитку, запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності, вчиненню дітьми правопорушень.

Основними завданнями Служби у справах дітей є:

- 1) реалізація на території області державної політики з питань соціального захисту дітей, запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності, вчиненню дітьми правопорушень;
- 2) розроблення і здійснення самостійно або разом з відповідними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями усіх форм власності, громадськими організаціями заходів щодо захисту прав, свобод і законних інтересів дітей;
- 3) координація зусиль місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності у вирішенні питань соціального захисту дітей та організації роботи із запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності;
- 4) забезпечення додержання вимог законодавства щодо встановлення опіки та піклування над дітьми, їх усиновлення, влаштування в дитячі будинки сімейного

*обласної державної
адміністрації від 11
вересня 2018 року №
542-ОД)*

типу, прийомні сім'ї;
5) здійснення контролю за умовами утримання і виховання дітей у закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, спеціальних установах і закладах соціального захисту для дітей усіх форм власності;
6) ведення державної статистики щодо дітей;
7) ведення обліку дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, усиновлених, влаштованих до прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу та соціально-реабілітаційних центрів (дитячих містечок);
8) визначення пріоритетних напрямів поліпшення в області становища дітей, їх соціального захисту, сприяння фізичному, духовному та інтелектуальному розвитку, запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності, вчиненню дітьми правопорушень

За результатами дослідження встановлено, що однією із функцій Головного управління Національної соціальної сервісної служби у Сумській області є здійснення державного контролю у сфері соціального захисту населення, захисту прав дітей та надання соціальних послуг. Зазначене свідчить, що державний контроль здійснюється у межах централізованої моделі, що в умовах децентралізації потребуватиме змін.

Таблиця 1.4.1. демонструє, що в Сумській області система управління у сферах соціального захисту населення, забезпечення прав дітей та надання соціальних послуг не в повній мірі відповідає чинним нормам законодавства¹¹.

Водночас, аналізом встановлено, що Головним управлінням Національної соціальної сервісної служби у Сумській області у 2022 році та I півріччя 2023 року було проведено позапланові перевірки, зокрема, у 2022 році проведено - 22, у I півріччі 2023 року – 25. Перевірки проводилися за зверненнями громадян, та відповідно до листів Нацсоцслужби.

¹¹ *Наказ Мінсоцполітики від 31.07.2023 № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей»*

Головним управлінням Національної соціальної сервісної служби у Сумській області **було виявлено основні недоліки об'єктів державного контролю/моніторингу з питань:**

– **дотримання законодавства щодо соціального захисту населення, дотримання прав дітей:**

- не дотримується Порядок ведення особових справ дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування та дітей СЖО, які знаходяться у закладах цілодобового перебування, під опікою, та позбавлених батьківського піклування у період з 24.02.2022;
- не дотримується законодавства у сфері надання різних видів соціальної підтримки населення (допомог, пільг, житлових субсидій тощо);

– **дотримання вимог Закону України «Про соціальні послуги»:**

- надавачі соціальних послуг не дотримуються Державних стандартів надання соціальних послуг.

Крім того, межах повноважень Головного управління Національної соціальної сервісної служби у Сумській області є здійснення методичного забезпечення та координації діяльності органів місцевого самоврядування, центрів надання адміністративних послуг, організацій соціальної роботи, надання базових соціальних послуг з урахуванням потреб жителів ТГ. **Результати дослідження демонструють, що цим функціям в ТГ Сумської області фактично не приділяється належної уваги.**

Департамент з питань соціальної політики, ветеранів та реінтеграції Сумської обласної державної адміністрації (далі – Департамент) серед іншого, забезпечує реалізацію державної політики у сфері надання соціальних послуг на регіональному рівні.

Повноваження щодо реалізації державної політики у сфері надання соціальних послуг покладено на **відділ соціальних послуг та соціального захисту осіб з інвалідністю управління фінансів та соціального обслуговування населення (5 штатних одиниць)**. Сфера відповідальності відділу дуже широка, і з такою маленькою штатною чисельністю не може здійснювати ефективно роботу щодо організації та прийняття рішення, серед іншого, з питань надання соціальних послуг визначених Законом України «Про соціальні послуги», Порядком організації надання соціальних послуг (постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 р. № 587), Порядком надання соціальних послуг особам з інвалідністю та особам похилого віку, які страждають на психічні розлади (постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2019 р. № 576) та іншими нормативно правовими актами, що стосуються розвитку системи соціальних послуг.

Водночас, за результатами аналізу встановлено, що в Положенні про Департамент відсутня норма щодо координації Департаменту Нацсоцслужбою в межах повноважень, визначених Положенням про Національну соціальну сервісну службу України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26.08.2020 р. № 783 «Деякі питання Національної соціальної сервісної служби України» (зі змінами).

Сумський обласний центр соціальних служб (19 штатних одиниць) вивчає потреби громад у навчанні, враховує пріоритетні напрямки діяльності Мінсоцполітики, планує, організовує та проводить навчальні заходів, **але ні з однією ТГ Сумської області не укладено угоди/договори/меморандуми про співпрацю**. Одночасно, Сумський обласний центр соціальних служб не має навчальних програм, розроблених та затверджених центром, у тому числі авторських програм тренерів центру.

Разом з тим, Сумським обласним центром соціальних служб укладено договори про співпрацю із Сумським державним педагогічним університетом ім. А. С. Макаренка та Сумським державним університетом.

Аналізом виявлено, що Положення про Сумський обласний центр соціальних служб не в повній мірі відповідає Типовому положенню, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 479.

Служба у справах дітей Сумської обласної державної адміністрації (10 штатних одиниць) у структурі має відділ сімейних форм та фінансового забезпечення та відділ усиновлення та соціально-правового захисту дітей.

При службі у справах дітей Сумської обласної державної адміністрації утворено три центри соціально-психологічної реабілітації дітей:

- Сумський центр соціально-психологічної реабілітації дітей області;
- Хоружівський центр соціально-психологічної реабілітації дітей області;
- Обласний центр соціально-психологічної реабілітації дітей м. Шостка.

Водночас, аналізом встановлено, що в регіоні є потреба у розвитку сімейно-орієнтованих соціальних послуг, зокрема, патронату над дитиною.

З метою ефективного виконання власних і делегованих повноважень та функцій у сферах соціального захисту населення, забезпечення прав дітей та надання соціальних послуг **на рівні ТГ** рекомендовано запровадити модель організаційної структури виконавчого органу сільської, селищної, міської ради з питань соціального захисту населення, захисту прав дітей та надання соціальних послуг, визначеної оновленими Методичними рекомендаціями щодо організації та забезпечення діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей (наказ Мінсоцполітики від 31.07.2023 р. № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей»).

ТГ уповноважені здійснювати управління, надання базових соціальних послуг, організувати та забезпечити їх адміністрування, зокрема, у структурі виконавчого органу сільської, селищної, міської ради (незалежно від кількості жителів) передбачити утворення підрозділів з питань соціального захисту населення, служби у справах дітей, надавачів соціальних послуг, їх взаємодію з адміністраторами центру надання адміністративних послуг, іншими уповноваженими посадовими особами та суб'єктами господарювання, які діють на території (див. рис. 1.4.1).

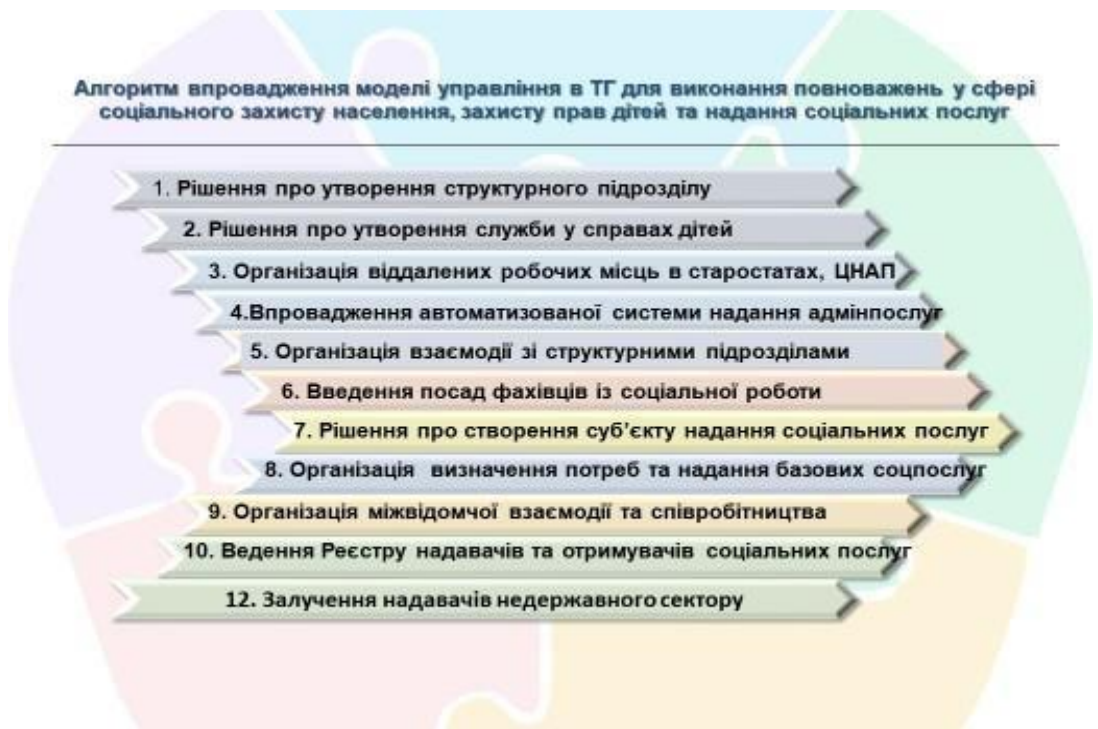

Рисунок 1.4.1. Алгоритм впровадження моделі управління в ТГ для виконання повноважень у сфері соціального захисту населення, захисту прав дітей та надання соціальних послуг

Виконання власних та делегованих повноважень ТГ у сферах соціального захисту населення, забезпечення прав дітей та надання соціальних послуг зумовив проблему відсутності чіткої системи управління у цих сферах в ТГ Сумської області¹².

Це спостерігається у різних моделях управління, що мають місце у ТГ Сумської області:

- допомога за принципом «єдиного вікна»;
- створення відділів (секторів) з питань соціального захисту населення;
- введення в штат фахівця із соціальної роботи, які працюватимуть на відділених старостинських округах;
- захист прав дітей;
- міжвідомча взаємодія та співробітництво громад;
- надання соціальних послуг та створення власних установ відповідного профілю тощо.

Рекомендована модель організаційної структури з питань соціального захисту населення та забезпечення прав дітей представлена на рис. 1.4.2.

Рисунок 1.4.2. Модель організаційної структури виконавчого органу сільської, селищної, міської ради з питань соціального захисту населення та захисту прав дітей

Аналіз соціальної інфраструктури ТГ Сумської області показав, **що організаційна структура структурно і функціонально не в повній мірі відповідає рекомендованій Мінсоцполітики моделі організаційної структури громади з питань соціального захисту населення та захисту прав дітей**¹³.

Інформацію про діючі структурні підрозділи з питань соціального захисту населення у 51 ТГ Сумської області наведено в таблиці 1.4.2.

¹² Наказ Мінсоцполітики від 31.07.2023 р. № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей»

¹³ Наказ Мінсоцполітики від 31.07.2023 р. № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей», https://www.msp.gov.ua/files/norm_baza/2023/263.pdf

Таблиця 1.4.2. Інформація про діючі структурні підрозділи з питань соціального захисту населення у 51 ТГ Сумської області

№ З/П	Назва ТГ	створено сектор питань соціального захисту населення	з	створено відділ питань соціального захисту	з	створено Управління з питань соціального захисту	виконує обов'язки з питань соціального захисту спеціаліст виконкому
1	Андріяшівська	-		1		-	-
2	Бездрицька	-		1		-	-
3	Березівська	-		1		-	-
4	Білопільська	-		1		-	-
5	Боромлянська	-		-		-	1
6	Бочечківська	-		1		-	-
7	Буринська	-		1		-	-
8	Великописарівська	-		1		-	-
9	Верхньосироватська	-		1		-	-
10	Вільшанська	-		1		-	-
11	Ворожбянська	-		1		-	-
12	Глухівська	-		1		-	-
13	Грунська	-		-		1	-
14	Дружбівська	-		1		-	-
15	Дубовязівська	-		1		-	-
16	Есманьська	-		1		-	-
17	Зноб-Новгородська	1				-	
18	Кириківська	-		1		-	-
19	Комишанська	-		1		-	-
20	Конотопська	-		-		1	-
21	Коровинська	1		-		-	-
22	Краснопільська	-		1		-	-
23	Кролевецька	-		1		-	-
24	Лебединська	-		-		1	-
25	Липоводолинська	-		1		-	-
26	Миколаївська	-		1		-	-
27	Миколаївська	-		1		-	-
28	Миропільська	-		1		-	-
29	Недригайлівська	-		1		-	-
30	Нижньосироватська	-		1		-	-
31	Новослобідська	-		1		-	-

32	Охтирська	-	-	1	-
33	Попівська	-	1	-	-
34	Путівльська	-	1	-	-
35	Річківська	-	1	-	-
36	Роменська	-	-	1	-
37	Садівська	-	1	-	-
38	Свеська	-	1	-	-
39	Середино-Будська	-	1	-	-
40	Синівська	-	1	-	-
41	Степанівська	-	1	-	-
42	Сумська	-	-	1	-
43	Тростянецька	-	1	-	-
44	Хмелівська	-	1	-	-
45	Хотінська	-	1	-	-
46	Чернечинська	-	1	-	-
47	Чупахівська	-	1	-	-
48	Шалигинська	-	1	-	-
49	Шосткинська	-	-	1	-
50	Юнаківська	-	1	-	-
51	Ямпільська	-	1	-	-
Разом: 51		2	41	7	1

Таблиця 1.4.2. демонструє, що в 1 ТГ Сумської області (*Боромлянська*) організаційна структура не відповідає вимогам, визначених чинними нормами законодавства¹⁴, **зокрема у структурі виконавчого органу сільської ради не створено структурний підрозділ з питань соціального захисту населення.**

Водночас, аналізом встановлено, що кількість (2-3 особи) спеціалістів структурних підрозділів з питань соціального захисту населення, на яких покладено функції стосовно розвитку соціальних послуг в ТГ, не відповідають вимогам, визначених чинними нормами законодавства¹⁵. Крім того лише **у 15 ТГ Сумської області** (*Хотінська, Глухівська, Зноб-Новгородська, Кириківська, Конотопська, Липоводолинська, Миколаївська селищна, Нижньосироватська, Середино-Будська, Синівська, Степанівська, Сумська, Шалигинська, Шосткинська, Юнаківська*) затверджено план діяльності структурного підрозділу з питань соціального захисту населення, як уповноваженого органу, що реалізує політику у сфері організації соціальних послуг у громаді, на середньостроковий період (звітній та два наступних роки), **у 36 ТГ Сумської області** – не затверджено.

Водночас, за результатами аналізу встановлено відсутність у штаті структурних підрозділів з питань соціального захисту населення виконавчого органу сільських, селищних, міських радах

¹⁴ наказ Мінсоцполітики від 31.07.2023 р. № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей»

¹⁵ наказ Мінсоцполітики від 31.07.2023 р. № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей»

посади соціального менеджера¹⁶.

Крім того, за результатами аналізу встановлено, що в 37 ТГ Сумської області не запроваджено механізм створення та функціонування інтегрованої моделі надання соціальних послуг, яка має забезпечуватись через фахівців із соціальної роботи, зокрема на відділених робочих місцях в старостинських округах¹⁷. Водночас, у 7 ТГ створені віддалені робочі місця, де працюють фахівці із соціальної роботи, але їх кількість не відповідає вимогам чинного законодавства¹⁸ (див. табл. 1.4.3).

Таблиця 1.4.3. Інформація щодо фахівців із соціальної роботи, які працюють на відділених робочих місцях

№	Назва ТГ	Загальна кількість населення ТГ(тис. чол.)	Фахівці із соціальної роботи, що працюють на відділених робочих місцях	Норма забезпеченості ТГ фахівцями із соціальної роботи
1	Буринська	20,967	4	<p>У сільській місцевості 1 штатна одиниця на:</p> <ul style="list-style-type: none"> - один або декілька населених пунктів, що входять до складу територіальної громади, з чисельністю населення від 2 до 4 тисяч мешканців (у разі відстані між населеними пунктами до 15 км); - декілька населених пунктів, що входять до складу територіальної громади, з чисельністю населення не більше ніж 2 тисячі жителів (у разі відстані між населеними пунктами не більше ніж 30 км, за наявності громадського транспортного сполучення чи закріпленого за фахівцем із соціальної роботи транспортного засобу); - один населений пункт, що входить до складу територіальної громади, у гірській від чисельності. <p>У містах 1 штатна:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 10 тисяч мешканців в містах з населенням більше ніж 200 тисяч; - 5–7 тисяч мешканців у містах з населенням від 50 до 200 тисяч; - 5 тисяч мешканців у містах з населенням менше ніж 50 тисяч та у приватному секторі.
2	Дубов'язівська	9,86	3	
3	Лебединська	38,781	4	
4	Охтирська	41,6	5	
5	Роменська	58,0	1	
6	Тростянецька	26,968	3	
7	Юнаківська	4,318	1	
Всього:			21	

¹⁶ наказ Мінсоцполітики від 31.07.2023 р. № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей»

¹⁷ наказ Мінсоцполітики від 31.07.2023 р. № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей»

¹⁸ наказ Мінсоцполітики від 31.07.2023 р. № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей»

Служби у справах дітей створено в 51 ТГ Сумської області. Служби у справах дітей підпорядковані голові сільської, селищної, міської ради, який є головою органу опіки і піклування, що приймає рішення щодо захисту дітей.

В 20 ТГ Сумської області (Бездрицька, Березівська, Боромлянська, Великописарівська, Ворожбянська, Есманьська, Комишанська, Конотопська, Миропільська, Попівська, Путивльська, Річківська, Середино-Будська, Сумська, Хмелівська, Хотінська, Чернечинська, Шосткинська, Юнаківська) **не створено комісії з питань охорони дитинства**, що унеможливує функціонування в повній мірі управлінської вертикалі в захисті прав дітей населення ТГ Сумської області (див. рис. 1.4.3).

Рисунок 1.4.3. Інформація щодо створення Комісії з питань охорони дитинства

Інформація щодо створення комісії з питань охорони дитинства Бочечківською ТГ відсутня.

Модель адміністрування надання соціальних послуг за принципом «єдиного вікна», передбачає створення ЦНАП в ТГ з організацією прийому мешканців за місцем їх проживання, зокрема в ЦНАП та прийом документів у старостинських округах.

У ТГ Сумської області створено та функціонують 33 ЦНАП, 58 віддалених робочих місця, 3 територіальних підрозділів. Найбільш популярні адміністративні послуги, які надаються в ТГ Сумської області, зображені на рис. 1.4.4.

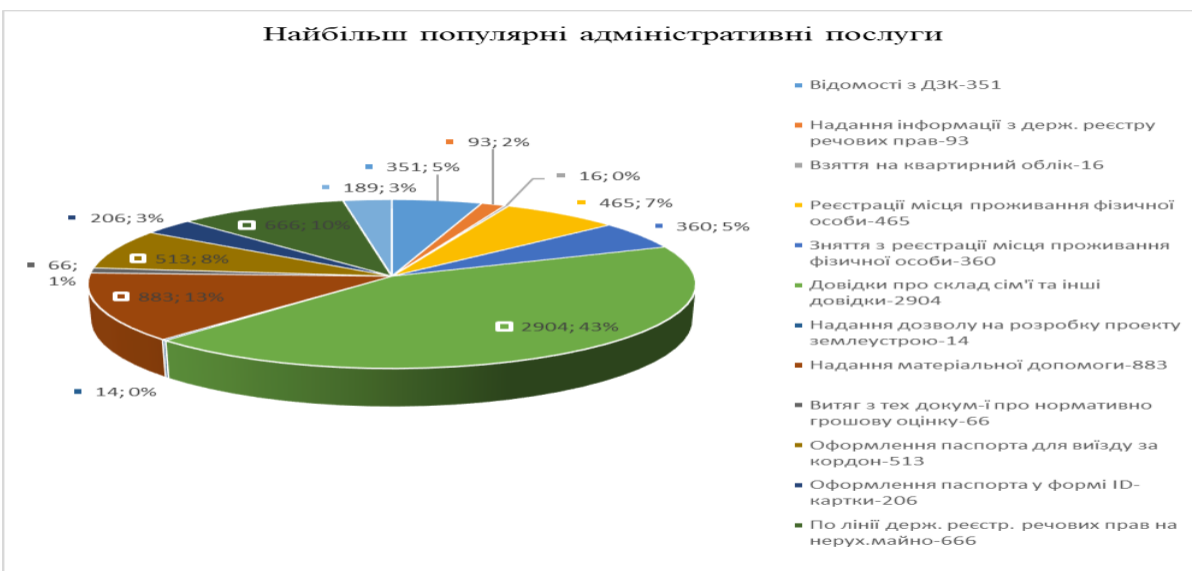

Рисунок 1.4.4. Інформація щодо найбільш популярних адміністративних послуг, які надаються ТГ Сумської області

Відповідно до аналізу кількості адміністративних послуг, зокрема соціального характеру, за результатами діяльності ЦНАП Сумської області, складає 259, **але більшість ЦНАП ТГ Сумської області не надають адміністративні послуги як прийняття рішення щодо надання соціальних послуг, як призначення компенсації за догляд фізичній особі, яка надає соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності на професійній основі.**

Такі управлінські рішення, з точки зору адміністрування соціальних послуг є простими й зрозумілими в умовах переходу до децентралізованої моделі. Водночас, **ефективна модель**

адміністрування соціальних послуг у ТГ має передбачати цілісну систему управління із забезпеченням якісного виконання функцій планування, організації, моніторингу та контролю, зокрема системи надання соціальних послуг.

Забезпечення інтегрованого підходу до стратегічного планування є однією із складових моделі адміністрування соціальних послуг населенню за принципом «єдиного вікна». Для якісного планування соціальних послуг населенню ТГ Сумської області, необхідно досліджувати поточну ситуацію у ТГ та ідентифікувати всі групи впливу та ключових гравців у сфері надання соціальних послуг.

Під час ознайомлення з інформаційними технологіями та офісними програмами ТГ Сумської області була виявлена єдина практика автоматизації процесів обробки і передавання документів заявників з питань соціального захисту населення від місця їх проживання до ЦНАП. На жаль, наразі серед ТГ Сумської області це єдина практика автоматизації процесів обробки і передавання документів заявників з питань соціального захисту населення.

Практика оцифрування паперових документів та роботи з електронними документами є мінімальною. Навички персоналу щодо використання інформаційних технологій та офісних програм є базовими.

У ТГ Сумської області відсутній уніфікований підхід до ведення списків та баз даних отримувачів та надавачів соціальних послуг. Уповноважені посадові особи, складають та ведуть списки отримувачів соціальних послуг у більшості випадків у документах Microsoft Word, Excel не системно. При необхідності оперативної інформації щодо охоплення соціальними послугами тої чи іншої вразливої групи уповноваженим посадовим особам необхідно витратити час на пошук та додаткову обробку інформації.

Разом з тим, за результатами аналізу встановлено, що в основному ведення Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг покладено на структурні підрозділи соціального захисту населення. Вісім ТГ Сумської області (*Боромлянська, Глухівська, Кириківська, Комишанська, Миропільська, Попівська, Хотінська, Шалигинська*) не забезпечують виконання такої функції. Дану функцію щодо ведення зазначеного Реєстру здійснюють надавачі соціальних послуг (6 ТГ) та реєстратори ЦНАП (2 ТГ), що не відповідає нормам чинного законодавства¹⁹ (див. рис.1.4.5).

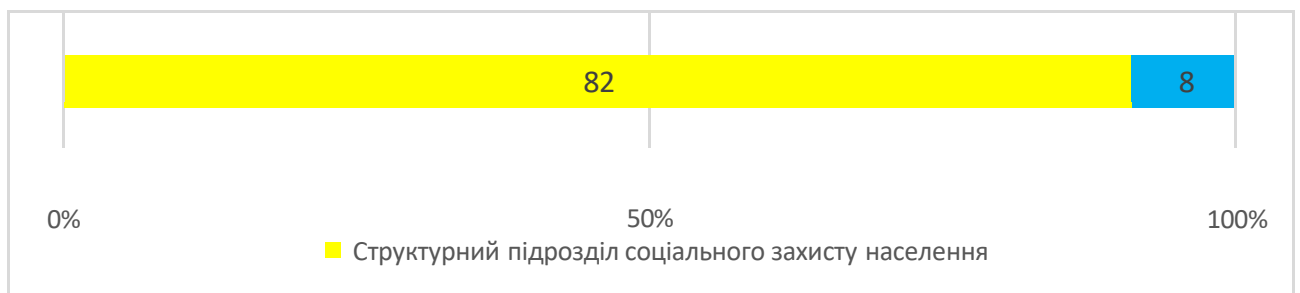

Рисунок 1.4.5. Інформація щодо суб'єктів ведення Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг

Водночас, проаналізовано перелік надавачів соціальних послуг, що внесені до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг (див. рис. 1.4.6).

¹⁹ наказ Мінсоцполітики від 31.07.2023 р. № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей»

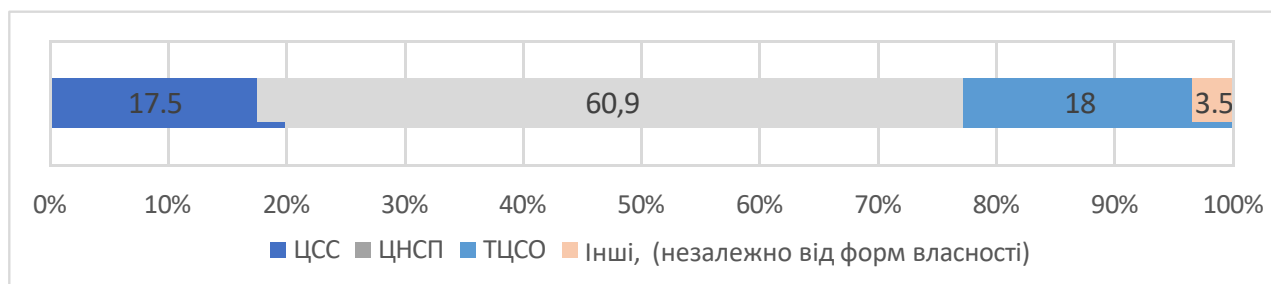

Рисунок 1.4.6. Інформація щодо переліку надавачів соціальних послуг, що внесені до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг

Аналізом встановлено, що в Реєстрі зареєстровано **121 надавач соціальних послуг**, які функціонують в ТГ Сумської області. **Зазначені дані різняться із інформацією, наданою Департаментом з питань соціальної політики, ветеранів та реінтеграції Сумської обласної державної адміністрації (45 надавачів соціальних послуг)*.**

* Реєстр: <https://www.ioc.gov.ua/analyticsRNCP/>

Визначення потреб населення ТГ у соціальних послугах проводиться з метою отримання об'єктивних даних (кількісних та якісних), необхідних для прийняття управлінських рішень щодо забезпечення розвитку на території відповідної ТГ системи надання соціальних послуг, що функціонує на засадах безбар'єрності, безперервності, послідовності надання соціальних послуг та їх різноманітності²⁰.

За результатами дослідження встановлено, **що лише у 26 ТГ Сумської області затверджено Порядок визначення потреб громади у соціальних послугах**, що повністю відповідає вимогам чинного законодавства²¹, у 25 ТГ – відсутній (див. рис. 1.4.7).

Перелік ТГ, якими не затверджено Порядок визначення потреб у соціальних послугах ТГ:

Бездрицька, Березівська, Бочечківська, Великописарівська, Верхньосироватська, Виконавчий, Кириківська, Комишанська, Коровинська, Краснопільська, Кролевецька, Миколаївська селищна, Миропільська, Недригайлівська, Нижньосироватська, Охтирська, Попівська, Садівська, Свеська, Середино-Будська, Синівська, Степанівська, Хмелівська, Шалигинська, Юнаківська

Рисунок 1.4.7. Інформація щодо аналізу затвердження Порядку визначення потреб у соціальних послугах

²⁰ Наказ Мінсоцполітики від 19.04.2023 р. № 130-Н «Про затвердження Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/ територіальної громади у соціальних послугах»

²¹ Наказ Мінсоцполітики від 19.04.2023 р. № 130-Н «Про затвердження Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/ територіальної громади у соціальних послугах»

Аналізом встановлено, що в більшості ТГ Сумської області, при визначенні пріоритетів для організації надання соціальних послуг, є нестача досвіду і навичок щодо визначення потреб населення ТГ у соціальних послугах, що є обмежуючим фактором планування заходів щодо організації надання соціальних послуг населенню ТГ Сумської області, які повинні включатися до прогнозних і програмних документів соціально-економічного розвитку ТГ (стратегія розвитку територіальної громади, програма соціально-економічного розвитку, місцеві та регіональні цільові програми).

У ТГ Сумської області **міжвідомча взаємодія та співробітництво** передбачають об'єднання ресурсів задля досягнення цілей, які складно реалізувати поодиночі²². Для цього необхідно постійно відслідковувати можливості для якісної організації та планування соціальних послуг в ТГ, оперативно реагувати на ці можливості та перетворювати їх на сильні сторони.

За результатами аналізу встановлено, що в **11 ТГ Сумської області** (Березівська, Білопільська, Ворожбянська, Есманьська, Миколаївська селищна, Нижньосироватська, Річківська, Садівська, Свеська, Степанівська, Шосткинська ТГ) є **затверджений Порядок міжвідомчої взаємодії суб'єктів надання соціальних послуг**, у **40 ТГ – відсутній** (див. рис. 1.4.8).

Не затверджували Порядок визначення потреб у соціальних послугах ТГ:

Хотінська, Андріяшівська, Бездрицька, Боромлянська, Бочечківська, Буринська, Великописарівська, Верхньосироватська, Дубов'язівська, Вільшанська, Глухівська, Грунська, Дружбівська, Зноб-Новгородська, Кириківська, Комишанська, Конотопська, Коровинська, Краснопільська, Кролевецька, Лебединська, Липоводолинська, Миколаївська, Миропільська, Недригайлівська, Новослобідська, Охтирська, Попівська, Путивльська, Роменська, Середино-Будська, Синівська, Сумська, Тростянецька, Хмелівська, Чернечинська, Чупахівська. Шалигинська, Юнаківська, Ямпільська ТГ

Рисунок 1.4.8. Інформація стосовно затвердження Порядку міжвідомчої взаємодії суб'єктів надання соціальних послуг

За результатами аналізу встановлено, що договори про співробітництво ТГ у сфері надання соціальних послуг **укладено у 15 ТГ Сумської області** (Андріяшівська, Бездрицька, Березівська, Верхньосироватська, Ворожбянська, Дружбівська, Комишанська, Конотопська, Лебединська, Миколаївська сільська, Степанівська, Хмелівська, Чернечинська, Шалигинська, Ямпільська ТГ), у **36 ТГ – відсутність укладених договорів про співробітництво** (див. рис. 1.4.9).

²² Закон України «Про співробітництво територіальних громад»

Не затверджували договори про співробітництво ТГ у сфері надання соціальних послуг:

Білопільська, Боромлянська, Бочечківська, Буринська, Великописарівська, Дубов'язівська, Вільшанська, Глухівська, Грунська, Есманьська, Зноб-Новгородська, Кириківська, Коровинська, Краснопільська, Кролевецька, Липоводолинська, Миколаївська селищна, Миропільська, Недригайлівська, Охтирська, Нижньосириватська, Новослобідська, Попівська, Путивльська, Річківська, Роменська, Садівська, Свеська, Середино-Будська, Синівська, Сумська, Тростянецька, Чухаївська, Хотінська, Шосткинська, Юнаківська ТГ.

Рисунок 1.4.9. Інформація про укладення договорів про співробітництво ТГ у сфері надання соціальних послуг

Зазначене свідчить про слабку міжвідомчу взаємодію та співробітництво ТГ Сумської області, що не об'єднує суб'єктів при наданні соціальних послуг населенню ТГ та зупиняє розвиток цієї системи.

Рекомендовані можливості механізму співробітництва представлені в таблиці 1.4.5.

Таблиця 1.4.5. Управління у сфері соціальних послуг у різних формах співробітництва ТГ

Форми співробітництва ТГ	Зміст співробітництва ТГ
Делегування виконання завдань з передачею відповідних ресурсів.	Організація автоматизованого обміну інформацією та інформування населення; ведення Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг; утворення спільної архівної установи з передачею відповідних ресурсів на її утримання.
Реалізація спільних проектів.	Фінансування професійної перепідготовки і підвищення компетентностей/кваліфікації спеціалістів з організації та надання соціальних послуг; здійснення супервізії; спільне фінансування (утримання) підприємств комунальної форми власності.
Спільне фінансування (утримання) установ та організацій комунальної форми власності – інфраструктурних об'єктів.	Спільне фінансування (утримання) центру надання адміністративних послуг; створення закладів надання послуг (центри надання соціальних послуг, територіальні центри соціального обслуговування та їх відділення) тощо.
Утворення спільних комунальних підприємств, установ та організацій – спільних інфраструктурних об'єктів.	Створення закладів надання комплексних послуг (підтриманого проживання, раннього втручання, психолого-соціальної підтримки, розбудови життєстійкості, паліативного догляду тощо).
Утворення спільного органу управління для виконання визначених законом повноважень (як окремий виконавчий орган або у складі виконавчого органу одного із суб'єктів співробітництва (як структурний підрозділ – департамент, відділ, управління, бюро, агенція тощо).	Створення структур соціального захисту населення відділів надання соціальних послуг; служб у справах дітей, відділів/секторів/фахівців по роботі з сім'ями, дітьми та молоддю); введення до штату центрів надання соціальних послуг ТГ посади фахівця із соціальної роботи.

Різні форми співробітництва ТГ взаємопов'язані між собою, оскільки надання конкретних соціальних послуг забезпечується за рахунок окремих елементів цілісної системи.

До потенційних надавачів соціальних послуг у ТГ Сумської області слід віднести комунальні заклади/установи, громадські організації, профільних фахівців, які працюють у медичних закладах та закладах освіти, фізичних осіб-підприємців тощо. Проте, за результатами оцінки потреб у соціальних послугах було встановлено, що зазначені ресурси є дуже обмеженими й використовуються нерівномірно в ТГ Сумської області.

Основними надавачами соціальних послуг у ТГ Сумської області є територіальні центри соціального обслуговування, центри надання соціальних послуг, центри соціальних служб, надавачі недержавного сектору.

Інформацію щодо надавачів соціальних послуг у ТГ Сумської області зазначено в таблиці 1.4.6.

Таблиця 1.4.6. Перелік надавачів соціальних послуг в ТГ Сумської області

№	Назва ТГ	ЦНСП	ТЦСО	ЦСС	Відділення/відділ
1	Андрияшівська	1	-	відсутній	
2	Бездрицька	відсутній	відсутній	відсутній	
3	Березівська	1	-	відсутній	
4	Білопільська	-	1	1 міський	
5	Боромлянська	1	-	відсутній	
6	Бочечківська	1	-	відсутній	
7	Буринська	-	1	відсутній	
8	Великописарівська	1		відсутній	
9	Верхньосироватська	1	-	відсутній	
10	Вільшанська	Відділення соціальної допомоги вдома (надання соціальних послуг)		відсутній	1
11	Ворожбянська	1	-	відсутній	
12	Глухівська	1	-	відсутній	
13	Грунська		1	відсутній	
14	Дружбівська	відсутній	відсутній	відсутній	
15	Дубовязівська	1	-	відсутній	
16	Есманьська	1	-	відсутній	
17	Зноб-Новгородська	1	-	відсутній	
18	Кириківська	1	-	відсутній	
19	Комишанська	відсутній	відсутній	відсутній	
20	Конотопська		1	1 міський	
21	Коровинська	Відділення організації та надання соціальної допомоги вдома Коровинської сільської ради		відсутній	1
22	Краснопільська	1	-	відсутній	

23	Кролевецька	1	-	відсутній	
24	Лебединська	-	1	1 міський	
25	Липоводолинська	1	-	відсутній	
26	Миколаївська селищна	1	-		
27	Миколаївська сільська	відсутній	відсутній	відсутній	
28	Миропільська	1	-	відсутній	
29	Недригайлівська	-	1	відсутній	
30	Нижньосироватська	1		відсутній	
31	Новослобідська	1	-	відсутній	
32	Охтирська	1	-	відсутній	
33	Попівська	1	-	відсутній	
34	Путивльська	1	-	відсутній	
35	Річківська	1	-	відсутній	
36	Роменська		1	1 міський	
37	Садівська	1	-	відсутній	
38	Свеська	1	-	відсутній	
39	Середино-Будська	1	-	відсутній	
40	Синівська	1	-	відсутній	
41	Степанівська	1	-	відсутній	
42	Сумська	-	1	1 міський	
43	Тростянецька	1	-	відсутній	
44	Хмельівська	відсутній	відсутній	відсутній	
45	Хотінська	1	-	відсутній	
46	Чернечинська	1	-	відсутній	
47	Чупахівська	1	-	відсутній	
48	Шалигинська	відсутній	відсутній	відсутній	
49	Шосткинська	-	1	відсутній	
50	Юнаківська	Відділ соціального захисту населення Юнаківської сільської ради		відсутній	1
51	Ямпільська	-	1	відсутній	
Разом:		32	10	5	3

Таблиця 1.4.6. демонструє, що в Сумській області діє 32 центри надання соціальних послуг, 10 територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг), 5 центрів соціальних служб.

Також в шести ТГ (Дружбівська, Бездрицька, Комишанська, Миколаївська сільська, Хмельівська, Шалигинська) відсутні базові надавачі соціальних послуг, водночас, організовано надання соціальних послуг на умовах співфінансування.

Крім того встановлено, що в Коровінській ТГ створено Відділення організації та надання соціальної допомоги (надання соціальних послуг) вдома Коровинської сільської ради, у Ворожбянській ТГ створено Відділення соціальної допомоги вдома (надання соціальних послуг).

Тобто, визначається, що ці відділення – є надавачами соціальних послуг в ТГ. Водночас, статтею 13 Закону України «Про соціальні послуги» визначено, що надавачі соціальних послуг провадять свою діяльність відповідно до законодавства про соціальні послуги на підставі установчих та інших документів, якими визначено перелік соціальних послуг і категорії осіб, яким надають такі послуги, **за умови забезпечення їх відповідності критеріям діяльності надавачів соціальних послуг, встановленим постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2020 р. № 185.**

Водночас, в Юнаківській ТГ створено Відділ соціального захисту населення Юнаківської сільської ради, який також є надавачем соціальних послуг. Поряд з цим, Відділ забезпечує реалізацію соціальної політики щодо надання соціальних послуг в ТГ й, відповідно, **є органом управління місцевого самоврядування у сфері надання соціальних послуг.**

Тобто, фактично – Відділ соціального захисту населення Юнаківської сільської ради є й управлінською структурою й надавачем соціальних послуг у ТГ. Такий підхід до організації та адміністрування соціальних послуг потребує розмежування функцій, повноважень і відповідальності для якісного виконання органами місцевого самоврядування повноважень щодо надання соціальних послуг мешканцям ТГ.

Також в Сумській області діють:

- 12 інтернатних установ (обласний рівень);
- 1 соціальний центр матері та дитини (м. Суми);
- 3 центри соціально-психологічної реабілітації (обласний рівень);
- 1 соціальний гуртожиток для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (обласний рівень);
- 1 центр соціально-психологічної допомоги (обласний рівень);
- 1 Центр учасників бойових дій (м. Суми);
- Громадська організація «Товариство допомоги особам з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень «Феліцитас» (м. Суми);
- Спеціалізована служба первинного соціально-психологічного консультування для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/ або насильства за ознакою статі, при Роменському МЦСС;
- Спеціалізована служба первинного соціально-психологічного консультування для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/ або насильства за ознакою статі, при Зноб-Новгородській селищній раді;
- Спеціалізована служба первинного соціально-психологічного консультування для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/ або насильства за ознакою статі, при Роменському МЦСС;
- Денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/ або насильства за ознакою статі, при Сумському МЦСС;
- Притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/ або насильства за ознакою статі, при КУ «Центр надання соціальних послуг» Тростянецької міської ради.

До надання соціальних послуг залучаються надавачі недержавного сектору, зокрема шляхом державно-приватного партнерства, соціального замовлення, конкурсу соціальних проектів тощо.

Для цього можуть застосовуватися процедури закупівель, передбачені Законом України «Про публічні закупівлі», конкурси соціальних проектів, соціальних програм відповідно до Порядку проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.10.2011 № 1049 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 16.03.2016 № 194), а також соціальне замовлення згідно з Порядком надання соціальних послуг шляхом соціального замовлення та компенсації надавачам вартості

соціальних послуг, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 450.

Інформацію щодо впровадження механізмів державно-приватного партнерства, соціального замовлення, конкурсу соціальних проектів в ТГ Сумської області відображено в таблиці 1.4.7.

Таблиця 1.4.7. Впровадження механізмів державно-приватного партнерства, соціального замовлення, конкурсу соціальних проектів в ТГ Сумській області

Впроваджено механізм соціального замовлення у 0 ТГ	Впроваджено механізм державно-приватного партнерства у 12 ТГ	Впроваджено механізм публічних закупівель у 2 ТГ
	<ul style="list-style-type: none"> • Бездрицька ТГ • Березівська ТГ • Верхньосироватська ТГ • Дружбівська ТГ • Комишанська ТГ • Конотопська ТГ • Миколаївська сільська ТГ • Степанівська ТГ • Хмелівська ТГ • Шалигинська ТГ • Шосткинська ТГ • Ямпільська ТГ 	<ul style="list-style-type: none"> • Вільшанська ТГ • Есманьська ТГ

Зображення в Таблиці 1.4.7. демонструє, що незважаючи на розроблену нормативно-правову базу, практика здійснення механізмів залучення недержавних надавачів у систему надання соціальних послуг у ТГ Сумської області здійснюється дуже повільно, що впливає на розвиток ринку надавачів соціальних послуг.

Важливість забезпечення розвитку системи соціальних послуг на рівні ТГ Сумської області підкреслюється наступним:

- повноваження органів місцевого самоврядування щодо забезпечення надання соціальних послуг населенню закріплені законодавчо;
- забезпечення надання соціальних послуг особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах, захист їхніх прав збільшує довіру до органів місцевого самоврядування;
- надання доступних соціальних та комплексних послуг прямо впливають на якість життя всіх мешканців ТГ, підвищуючи соціальне благополуччя і безпеку.

За результатами проведеного дослідження, можна зробити наступні висновки:

1. Попри деяку локальну результативність здійснених процесів, реалізація нових можливостей для розвитку ТГ Сумської області та регіонального розвитку загалом й до цього часу не достатньо впливає на розвиток сфери соціального захисту населення, забезпечення прав дітей та надання соціальних послуг.

2. Важливим напрямом є впровадження системи управління та проведення моніторингу, як перебігу загальних подій та результатів децентралізації, так і впливу їх на такі сфери як соціальний захист населення, забезпечення прав дітей та надання соціальних послуг, зокрема на регіональному рівні.

3. Забезпечення інтегрованого підходу до стратегічного планування повинно стати однією із складових моделей управління та адміністрування соціальних послуг населенню ТГ Сумської області. Для якісного планування соціальних послуг населенню ТГ Сумської області, необхідно досліджувати поточну ситуацію у громадах та ідентифікувати всі групи впливу та ключових гравців у сфері надання соціальних послуг.

4. Посадові особи органів місцевого самоврядування, фахівці структурних підрозділів з питань соціального захисту населення, служб у справах дітей ТГ Сумської області беззаперечно потребують вдосконалення знань і навичок для ефективного управління сферою соціального захисту населення, захисту прав дітей та надання соціальних послуг, використання можливостей, які надаються децентралізованою системою управління (наказ Мінсоцполітики від 31.07.2023 р. № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організацій діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей»).

5. Серед ТГ Сумської області не поширена практика автоматизації процесів обробки і передавання документів заявників з питань соціального захисту населення від старостинських округів.

6. Практика оцифрування паперових документів та роботи з електронними документами є мінімальною. Навички персоналу щодо використання інформаційних технологій та офісних програм є базовими.

7. ТГ Сумської області є різномірними за соціально-демографічними показниками, й, відповідно мають різний інституційний потенціал та різні потреби у підтримці системи управління та адміністрування для належного забезпечення соціальними послугами вразливі групи населення ТГ Сумської області.

8. Більшості ТГ Сумської області не вистачає спроможності оцінити потреби, планувати та управляти соціальними послугами, в результаті чого деякі найбільш ізольовані та вразливі групи населення залишаються поза увагою.

9. У ТГ Сумської області є необхідність залучення недержавних надавачів у систему надання соціальних послуг, а також розвиток механізмів міжвідомчої взаємодії та співробітництва, які передбачають об'єднання ресурсів задля досягнення цілей, які складно реалізувати поодиночі.

1.5 Аналіз забезпечення базовими та спеціалізованими соціальними послугами вразливих груп населення у громадах

Згідно з визначеними Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» статті 34 повноваженнями виконавчим органам сільських, селищних, міських рад **рекомендується забезпечувати:**

Надання базових соціальних послуг особам/сім'ям за результатами оцінювання потреб особи/сім'ї, вжиття заходів з надання інших соціальних послуг особам/сім'ям шляхом створення мережі надавачів соціальних послуг державного/комунального сектору та/або залучення надавачів соціальних послуг недержавного сектору (шляхом соціального замовлення, державно-приватного партнерства, конкурсу соціальних проектів, соціальних програм тощо), та/або на умовах договору з іншими органами місцевого самоврядування

Базовий перелік соціальних послуг визначено Законом України "Про соціальні послуги". Перелік соціальних послуг, які надаються особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах, визначено Класифікатором соціальних послуг, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики від 23.06.2020 № 429, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 09.07.2020 за № 643/34926.

На сьогоднішній день перелік базових соціальних послуг значно розширено та доповнено. Відповідно до затвердженого нового Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах (наказ Міністерства соціальної політики від 19.04.2023 № 130-Н, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 11 липня 2023 р. за № 1169/40225) визначено 24 базових соціальних послуг та 14 інших соціальних послуг (див. рис. 1.5.1).

Перелік базових соціальних послуг (всього 24 послуги):	Перелік інших спеціалізованих соціальних послуг (всього 14 послуг):
<ol style="list-style-type: none"> 1. Догляд вдома 2. Денний догляд 3. Підтримане проживання 4. Соціальний супровід 5. Соціальна адаптація 6. Соціальна інтеграція та реінтеграція 7. Надання притулку 8. Кризове та екстрене втручання 9. Догляд та виховання в умовах, наближених до сімейних 10. Консультування 11. Інформування 12. Представництво інтересів 13. Посередництво 14. Медіація 15. Натуральна допомога 16. Соціальна профілактика 17. Переклад жестовою мовою 18. Соціальний супровід під час інклюзивного навчання 19. Соціальний супровід при працевлаштуванні та на робочому місці 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Консультативний кризовий телефон 2. Нічний притулок 3. Короткотермінове проживання 4. Соціально-трудова адаптація 5. Догляд стаціонарний 6. Паліативний догляд 7. Персональний асистент 8. Соціальна реабілітація осіб з інтелектуальними та психічними порушеннями 9. Соціально - психологічна реабілітація 10. Соціально-психологічна реабілітація осіб із залежністю від наркотичних засобів та психотропних речовин 11. Соціально-психологічна реабілітація осіб із ігровою залежністю 12. Тимчасовий відпочинок для батьків або осіб, які їх замінюють, що здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю 13. Тимчасовий відпочинок для осіб, що здійснюють догляд за особами з інвалідністю, особами, які мають

20. Фізичний супровід осіб з інвалідністю 21. Соціального супроводу сімей в СЖО 22. Послуга соціального супроводу сімей у яких виховуються діти сироти і діти, позбавлені батьківського піклування 23. Денного догляду дітей з інвалідністю 24. Транзитного проживання /учбова квартира	невиліковані хвороби, хвороби, що потребують тривалого лікування 14. Транспортні послуги
---	---

Рисунок 1.5.1. Загальний перелік соціальних послуг

Надавачі соціальних послуг

Для проведення соціальної роботи та надання соціальних послуг безпосередньо в територіальних громадах Міністерство соціальної політики рекомендує (Наказ № 263 від 31.07.2023 р. «Про затвердження методичних рекомендацій з організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей) створювати надавачів соціальних послуг(комунальні заклади), наприклад:

Центр надання соціальних послуг – для надання соціальних послуг різним групам особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах (далі – ЦНСП);

Центр соціальних служб – для надання сімейно-орієнтованих соціальних послуг (далі – ЦСС);

Територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг) – для надання соціальних послуг особам похилого віку, особам з інвалідністю (далі – ТЦСО).

Звернути увагу!!!

Аналіз стану забезпечення населення громад Сумської області показав, що в 9 громадах з 51 взагалі відсутні надавачі соціальних послуг, з них:

У 6 громадах, зокрема:

- **у Бездрицькій сільській громаді** – соціальні послуги мешканцям громади надаються КУ «Центром надання соціальних послуг» Верхньосироватської сільської ради в рамках договору про передачу міжбюджетних трансфертів.
- **у Дружбівській міській громаді** – соціальні послуги мешканцям громади надаються Територіальним центром соціального обслуговування Ямпільської селищної ради в рамках договору про передачу міжбюджетних трансфертів.
- **у Комишанській сільській громаді** – соціальні послуги мешканцям громади надаються КУ «Центром надання соціальних послуг» Березівської сільської ради в рамках договору про передачу міжбюджетних трансфертів.
- **у Миколаївській сільській громаді** – соціальні послуги мешканцям громади у 2023р. надаються КУ «Центром надання соціальних послуг» Степанівської селищної ради в рамках договору про передачу міжбюджетних трансфертів. (З 2024р. планується зміна постачальника послуг - на КУ ЦНСП Нижньоосироватської сільської ради).
- **у Хмелівській сільській громаді** – соціальні послуги мешканцям громади надаються КУ «Центром надання соціальних послуг» Андріяшівської сільської ради в рамках договору про передачу міжбюджетних трансфертів.
- **у Шалигінській селищній громаді** – соціальні послуги мешканцям громади надаються КУ «Центром надання соціальних послуг» Березівської сільської ради в рамках договору про передачу міжбюджетних трансфертів.

У Юнаківській, Вільшанській, Коровинській сільських громадах соціальні послуги мешканцям громад надають відділи виконавчих комітетів з питань соціального захисту населення.

Як бачимо, навіть за відсутності надавачів в вищезазначених громадах соціальні послуги надаються працівниками виконавчих комітетів або фахівцями інших громад в рамках співробітництва територіальних громад, чи через механізми компенсацій за надані послуги. Але як показав аналіз, кількість соціальних послуг, які надаються в вищезазначених громадах значно обмежений і не відповідає потребам населення громад в соціальних послугах. Виходячи з вищезазначеного рекомендуємо:

Буринській міській, Грунській сільській, Недригайлівській та Ямпільській селищним громадам, які мають лише ТЦСО, необхідно розглянути питання щодо створення у громадах окремих надавачів сімейно орієнтованих соціальних послуг. Законодавством визначено, що це можна здійснити шляхом реорганізації ТЦСО в Центри надання соціальних послуг з відділеннями догляду вдома, денного перебування, натуральної допомоги та відділення соціальної роботи, надання соціальних послуг сім'ям з дітьми або створення додатково Центрів соціальних служб для проведення соціальної роботи, надання соціальних послуг сім'ям з дітьми в СЖО, вразливим категоріям дітей.

Головам Вільшанської, Коровинської, Юнаківської вирішити питання щодо створення надавачів соціальних послуг, що будуть відповідати критеріям визначеними ПКМУ від 03.03.2020 р. «Про затвердження критеріїв діяльності надавачів соціальних послуг» та зняти з уповноважених органів виконавчих комітетів з питань соціального захисту населення повноваження стосовно надання соціальних послуг вразливим категоріям населення громад.

Бездрицькій, Комишанській, Миколаївській, Хмельівській сільським, Шалигінській селищній, Дружбівській міській громадам у 2024р. створити надавачів соціальних послуг, що будуть також відповідати затвердженим критеріям діяльності надавачів соціальних послуг (ПКМУ від 03.03.2020 р. №185).

Аналіз надавачів в інших 42 громадах області показав, що станом на 01.11.2023 р. в них створено і функціонують 51 надавач соціальних послуг. На регіональному рівні соціальні послуги надають 17 надавачів соціальних послуг (див. табл. 1.5.1).

Таблиця 1.5.1. Перелік і назва надавачів соціальних послуг

№	Назва надавача	Кількість
На місцевому рівні		
1	ЦНСП	32
2	ЦСС	6
3	ТЦСО	10
4	ГО Товариство допомоги особам з інвалідністю» «Феліцитас» м. Суми	1
5	КУ « Центр матері і дитини» м. Суми	1
6	Центр учасників бойових дій КУ ЦУБД СМР м. Суми	1
	Разом :	51
На регіональному рівні		
1	Обласний центр соціально психологічної реабілітації дітей	1
2	Обласний центр соціально психологічної допомоги СОЦСПД	1
3	КУ « Соціальний гуртожиток»	1
4	Сумський центр соціально психологічної реабілітації дітей	1
5	Хоружівський центр соціально психологічної реабілітації дітей	1

6	Шосткинський обласний центр соціально психологічної реабілітації дітей	1
7	Синівський будинок інтернат для громадян похилого віку	1
8	Атинський психоневрологічний інтернат	1
9	Білопільський дитячий будинок-інтернат	1
10	Будищанський психоневрологічний інтернат	1
11	Воронізький будинок-інтернат для громадян похилого віку та інвалідів	1
12	Конотопський дитячий будинок - інтернат	1
13	Кролевецький будинок-інтернат для громадян похилого віку та інвалідів	1
14	Лебединський психоневрологічний інтернат	1
15	Охтирський будинок-інтернат для громадян похилого віку та інвалідів	1
16	Свеський психоневрологічний інтернат	1
17	Синівський будинок-інтернат для громадян похилого віку та інвалідів	1
18	Хмельівський психоневрологічний інтернат	1
19	Сумський геріатричний пансіонат для ветеранів війни та праці	1
Разом :		19

Аналіз мережі надавачів соціальних послуг в Сумській області показав, що переважна більшість громад (42 громади з 51) забезпечена надавачами соціальних послуг, зокрема ЦНСП, ЦСС, ТЦСО. В Сумській міській громаді крім ТЦСО та ЦСС, додатково створено 2 надавача недержавної форми власності та 1 заклад « Центр матері і дитини (див. табл. 1.5.2 та 1.5.3).

Таблиця 1.5.2. Стан забезпечення громад надавачами соціальних послуг

- у 32 пілотній громаді по 1 надавачу – ЦНСП;
- у 5 громадах по 2 надавача – ТЦСО та ЦСС;
- у 4 громадах по 1 надавачу – ТЦСО;
- у 1 громаді по 3 надавача – ЦСС та ТЦСО та 3 інші;
- у 3 громадах надавачі – Відділи соціальної допомоги /надання послуг;
- у 6 громадах – відсутні надавачі послуг.

Таблиця 1.5.3. Кількість та розподіл надавачів соціальних послуг по громадах

№	Назва громад	ЦНСП	ТЦСО	ЦСС	Інші
1.	Андріяшівська сільська громада	1			
2.	Бездрицька сільська громада	відсутній	відсутній	відсутній	відсутній
3.	Березівська сільська громада	1			
4.	Білопільська міська громада		1	1	
5.	Боромлянська сільська громада	1			
6.	Бочечківська сільська громада	1			
7.	Буринська міська громада		1		
8.	Великописарівська селищна громада	1			
9.	Верхньосироватська сільська громада	1			
10.	Вільшанська сільська громада				Відділ соц. допомоги
11.	Ворожбянська міська громада	1			
12.	Глухівська міська громада	1			
13.	Грунська сільська громада		1		
14.	Дружбівська міська громада	відсутній	відсутній	відсутній	відсутній
15.	Дубов'язівська селищна громада	1			
16.	Есманьська селищна громада	1			

17.	Зноб-Новгородська селищна	1			
18.	Кириківська селищна громада	1			
19.	Комишанська сільська громада	відсутній	відсутній	відсутній	відсутній
20.	Конотопська міська громада		1	1	
21.	Коровинська сільська громада				Відділ соц. послуг
22.	Краснопільська селищна громада	1			
23.	Кролевецька міська громада	1			
24.	Лебединська міська громада		1	1	
25.	Липоводолинська селищна міська територіальна громада	1			
26.	Миколаївська селищна громада	1			
27.	Миколаївська сільська громада	відсутній	відсутній	відсутній	відсутній
28.	Миропільська сільська громада	1			
29.	Недригайлівська селищна громада		1		
30.	Нижньосироватська сільська громада	1			
31.	Новослобідська сільська громада	1			
32.	Охтирська міська громада	1			
33.	Попівська сільська громада	1			
34.	Путівльська міська громада	1			
35.	Річківська сільська громада	1			
36.	Роменська міська громада		1	1	
37.	Садівська сільська громада	1			
38.	Свеська селищна громада	1			
39.	Середино-Будська міська громада	1			
40.	Синівська сільська громада	1			
41.	Степанівська селищна громада	1			
42.	Сумська міська громада		1	1	3
43.	Тростянецька міська громада	1			1
44.	Хмельнівська сільська громада	відсутній	відсутній	відсутній	відсутній
45.	Хотінська селищна громада	1			
46.	Чернечинська сільська громада	1			
47.	Чупахівська селищна громада	1			
48.	Шалигинська селищна громада	відсутній	відсутній	відсутній	відсутній
49.	Шосткинська міська громада		1	1	
50.	Юнаківська сільська громада				Відділ соц. захисту
51.	Ямпільська селищна громада		1		
Разом:		32	10	6	6

Результати опитування у громадах показав, що у всіх **51 громаді** області надаються як базові, так і інші спеціалізовані соціальні послуги. Розподіл загальної кількості соціальних послуг, що надаються у громадах виглядає таким чином (див. табл. 1.5.4).

Таблиця 1.5.4. Розподіл загальної кількості соціальних послуг, що надаються в громадах*

№	Назва громад	Кількість базових соціальних послуг, що надаються в громадах	Кількість інших соціальних послуг, що надаються в громадах	Разом
1	Андріяшівська сільська громада	2	0	2
2	Бездрицька сільська громада	1	0	1

3	Березівська сільська громада	7	0	7
4	Білопільська міська громада	7	1	8
5	Боромлянська сільська громада	5	0	5
6	Бочечківська сільська громада	8	0	8
7	Буринська міська громада	5	1	6
8	Великописарівська селищна громада	6	0	6
9	Верхньосироватська сільська громада	4	0	4
10	Вільшанська сільська громада	3	0	3
11	Ворожбянська міська громада	6	0	6
12	Глухівська міська громада	7	1	8
13	Грунська сільська громада	2	1	3
14	Дружбівська міська громада	7	0	7
15	Дубов'язівська селищна громада	9	0	9
16	Есманьська селищна громада	3	0	3
17	Зноб-Новгородська селищна	3	1	4
18	Кириківська селищна громада	6	0	6
19	Комишанська сільська громада	1	0	1
20	Конотопська міська громада	11	2	13
21	Коровинська сільська громада	2	0	2
22	Краснопільська селищна громада	6	1	7
23	Кролевецька міська громада	5	2	7
24	Лебединська міська громада	8	0	8
25	Липоводолинська селищна громада	8	0	8
26	Миколаївська селищна громада	3	1	4
27	Миколаївська сільська громада	4	0	4
28	Миропільська сільська громада	4	0	4
29	Недригайлівська селищна громада	7	0	7
30	Нижньосироватська сільська громада	7	0	7
31	Новослобідська сільська громада	5	0	5
32	Охтирська міська громада	11	0	11
33	Попівська сільська громада	6	0	6
34	Путивльська міська громада	10	2	12
35	Річківська сільська громада	2	0	2
36	Роменська міська громада	9	0	9
37	Садівська сільська громада	8	0	8
38	Свеська селищна громада	6	0	6
39	Середино-Будська міська громада	5	0	5

40	Синівська сільська громада	1	0	1
41	Степанівська селищна громада	7	0	7
42	Сумська міська громада	12	2	14
43	Тростянецька міська громада	11	1	12
44	Хмелівська сільська громада	2	0	2
45	Хотінська селищна громада	4	0	4
46	Чернечинська сільська громада	9	2	11
47	Чупахівська селищна громада	1	0	1
48	Шалигинська селищна громада	3	0	3
49	Шосткинська міська громада	6	1	7
50	Юнаківська сільська громада	5	0	5
51	Ямпільська селищна громада	9	0	9
Разом:				

*Для аналізу бралися дані з отриманих карток надавачів та заповнених форми № 3

Аналізуючи дані наведені в таблиці 1.5.4 можна зробити висновок, що із 38 соціальних послуг, рекомендованих Міністерством соціальної політики і по яких затверджені державні стандарти, в Сумській області:

- **у 22 громадах** надається не більше 5 соціальних послуг;
- **у 23 громадах** надається від 6 до 10 соціальних послуг;
- **у 6 громадах** надається від 11 до 14 соціальних послуг (див. табл. 1.5.5).

Таблиця 1.5.5. Розподіл громад по кількості соціальних послуг, що надаються у громадах

Кількість соціальних послуг	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
В скількох громадах надаються	4	4	4	6	4	6	8	6	3	0	2	2	1	1

Звернути увагу!!!

Аналіз показав, що з **38 соціальних послуг** (24 базові + 14 інших спеціалізованих) визначених Класифікатором соціальних послуг, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики від 23.06.2020 р. № 429, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 09.07.2020 р. за № 643/34926 **15 соціальних послуг** не надається в жодній з 51 громади області (див. рис. 1.5.2).

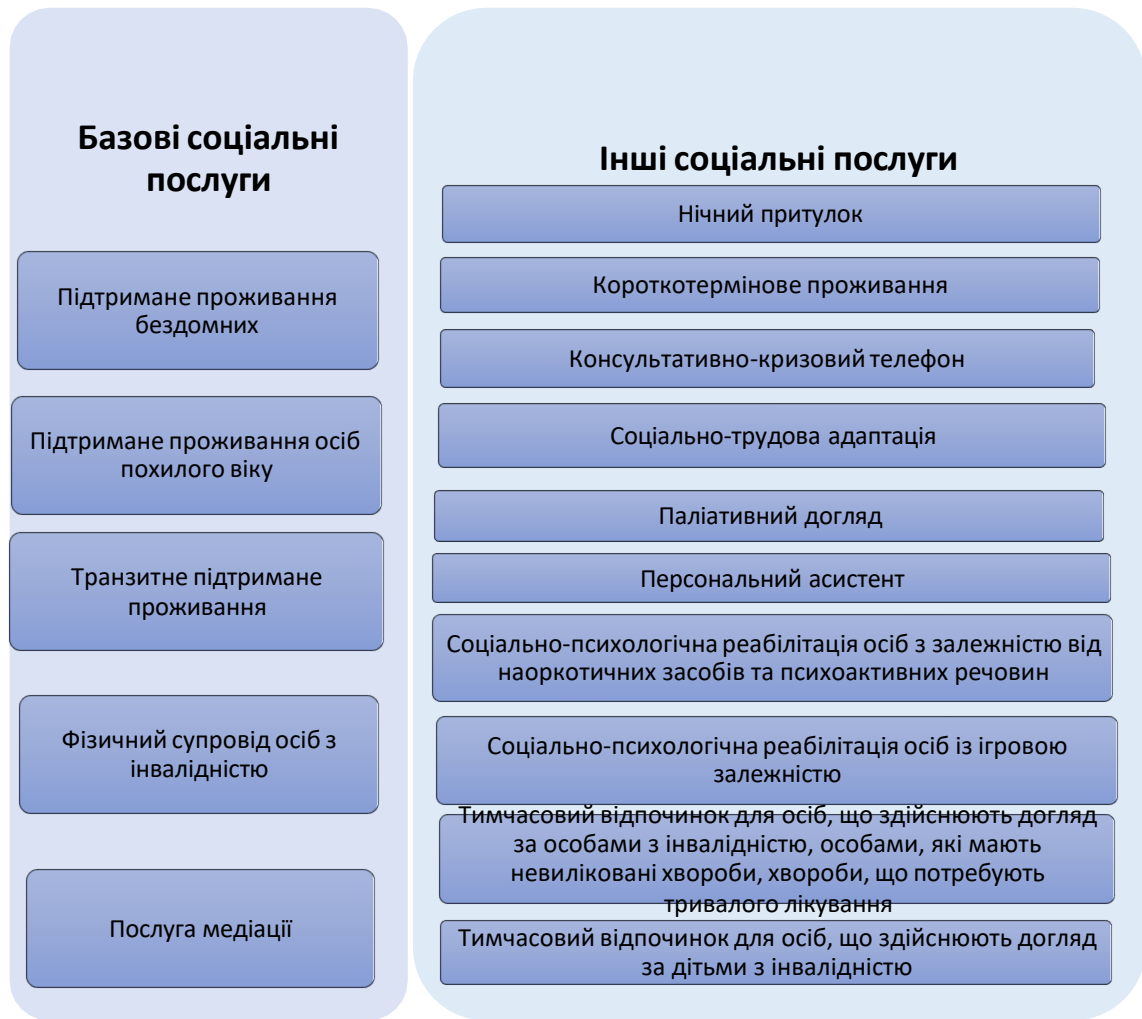

Рисунок 1.5.2. Послуги, що не надаються в жодній громаді Сумської області

Показовим для аналізу стану забезпечення населення пілотних громад Сумської області, як базових, так і інших спеціалізованих соціальних послуг є узагальнені дані щодо загальної кількості наданих соціальних послуг за звітний період (2022 р.), наведені в таблиці 1.5.6, та рисунках 1.5.3, 1.5.4).

Таблиця 1.5.6. Загальна кількість соціальних послуг наданих у громадах за звітний період

№	Назва послуги	Кількість громад, що надають такі послуги	Кількість наданих послуг за звітний період
Базові послуги			
1	Догляд вдома	51	12995
2	Денний догляд	1	37
3	Денний догляд дітей з інвалідністю	2	48
4	Підтримане проживання осіб похилого віку та осіб з інвалідністю	0	0
5	Підтримане проживання бездомних осіб	0	0
6	Транзитне підтримане проживання/ учбова соціальна квартира (будинок)	0	0
7	Соціальна адаптація	17	16553
8	Соціальна інтеграція та реінтеграція	2	404

9	Надання притулку	2	163
10	Екстрене (кризове) втручання	12	390
11	Консультування	31	15109
12	Соціальний супровід сімей/осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах	39	2075
13	Соціальний супровід сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування	31	349
14	Соціальний супровід при працевлаштуванні та на робочому місці	3	113
15	Представництво інтересів	16	902
16	Посередництво	2	167
17	Соціальна профілактика	11	329
18	Натуральна допомога	31	17543
19	Фізичний супровід осіб з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату та пересуваються на кріслах колісних, з інтелектуальним, сенсорними, фізичними, моторними, психічними та поведінковими порушеннями	0	0
20	Переклад жестовою мовою	1	114
21	Догляд та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних	0	0
22	Супровід під час інклюзивного навчання	2	32
23	Інформування	31	11829
24	Медіація	0	0
	Інші соціальні послуги		
25	Консультативний кризовий телефон	0	0
26	Нічний притулок	0	0
27	Короткотермінове проживання	0	0
28	Соціально-трудова адаптація	0	0
29	Догляд стаціонарний	5	118
30	Паліативний догляд	0	0
31	Персональний асистент	0	0
32	Соціальна реабілітація осіб з інтелектуальними та психічними порушеннями	2	55
33	Соціально-психологічна реабілітація	2	158
34	Соціально-психологічна реабілітація осіб із залежністю від наркотичних засобів чи психотропних речовин	0	0
35	Соціально-психологічна реабілітація осіб із ігровою залежністю	0	0
36	Тимчасовий відпочинок для батьків або осіб, які їх замінюють, що здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю	0	0
37	Тимчасовий відпочинок для осіб, що здійснюють догляд за особами з інвалідністю, особами, які мають невиліковні хвороби, хвороби, що потребують тривалого лікування	0	0
38	Транспортні послуги	10	383

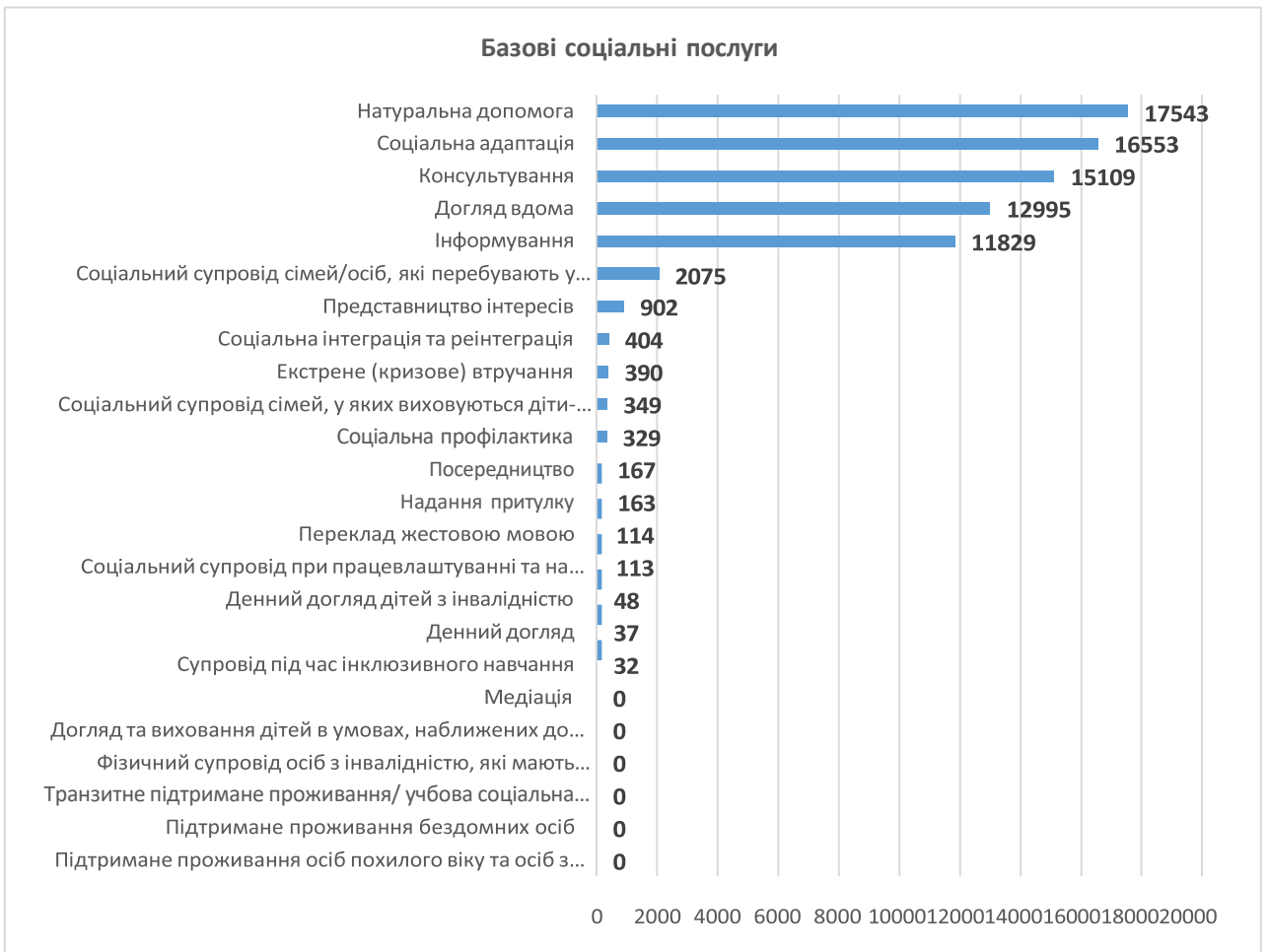

Рисунок 1.5.3. Кількість наданих базових соціальних послуг

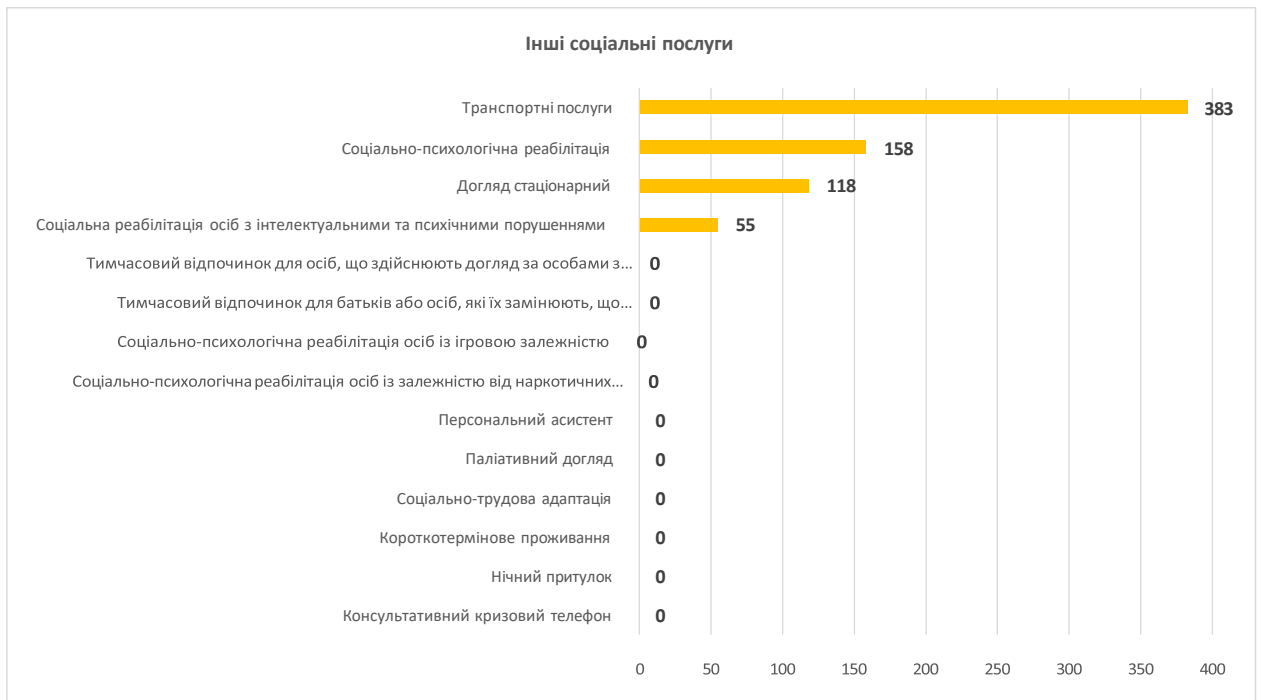

Рисунок 1.5.4. Кількість наданих інших соціальних послуг

Дані наведені в таблиці 1.5.6 свідчать про те, що **найбільш поширеними** з 24 базових соціальних послуг в громадах і які надаються в більшості з пілотних громад є **лише 6 послуг**:

- **Догляду вдома;**
- **Послуга консультування;**
- **Послуга соціального супроводу сімей в СЖО;**
- **Соціальний супровід сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування;**
- **Послуга натуральної допомоги;**
- **Послуга інформування.**

При цьому слід, зазначити, що:

1). Послуга догляду вдома надається у всіх 51 (100 %) громаді області ;

2). Послуга консультування надається у 31 (61 %) громаді області (див. рис. 1.5.5).

Не надається у ТГ:

Роменській, Андріяшівській, Бездрицькій, Березівській, Буринській, Грунській, Дубов'язівській, Комишанській, Коровинській, Кролевецькій, Миколаївській селищній, Новослобідській, Попівській, Річківській, Середино-Будській, Хмелівській, Чупахівській, Шалигинській, Синівській, Тростянецькій громадах

Р

Рисунок 1.5.5. Послуга консультування

3). Послуга соціального супроводу сімей в СЖО надається у 39 (76 %) громадах області (див. рис. 1.5.6).

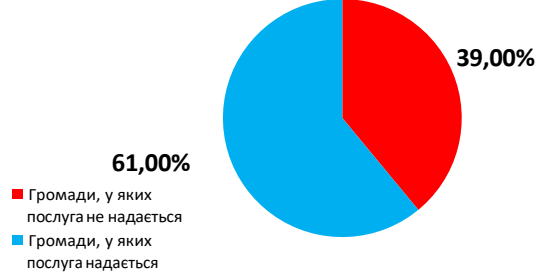
Не надається у ТГ:

Шосткинській, Андріяшівській, Буринській, Вільшанській, Грунській, Комишанській, Бездрицькій, Зноб – Новгородській, Синівській, Хмелівській, Хотінській Чупахівській громаді

Рисунок 1.5.6. Послуга соціального супроводу сімей в СЖО

4). Послуга соціального супроводу сімей у яких виховуються діти сироти і діти, позбавлені батьківського піклування надається у 31 (61 %)(громаді області див. рис. 1.5.7).

Послуга соціального супроводу сімей у яких виховуються діти сироти і діти, позбавлені батьківського піклування

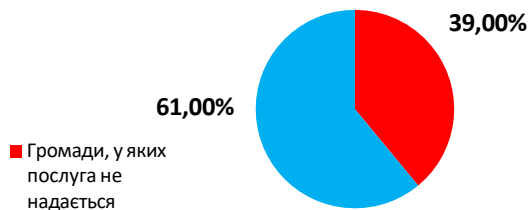
Не надається у ТГ:

Шосткинській, Андріяшівській, Бездрицькій, Боромлянській, Великописарівській, Вільшанській, Грунській, Есманьській, Зноб-Новгородській, Комишанській, Коровинській, Миколаївській, Миколаївській сільській, Синівській, Степанівській, Хмельівській, Хотінській, Чупахівській, Річківській, Шалигінській громаді

Рисунок 1.5.7. Послуга соціального супроводу сімей у яких виховуються діти сироти і діти, позбавлені батьківського піклування

5). Послуга натуральної допомоги надається у 31 (61 %) громаді області (див. рис 1.5.8).

Послуга натуральної допомоги

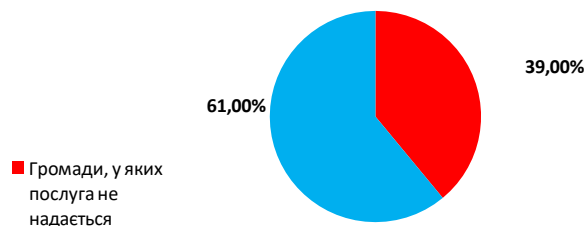
Не надається у ТГ:

Бездрицькій, Верхньосироватській, Вільшанській, Ворожбянській, Есманьській, Зноб-Новгородській, Кириківській, Комишанській, Коровинській, Миколаївській селищній, Миколаївській сільській, Миропільській, Нижньосироватській, Річківській, Свеській, Синівській, Хотінській, Чупахівській, Юнаківській. Шалигінській.

Рисунок 1.5.8. Послуга натуральної допомоги

6). Послуга інформування надається у 31 (61 %) громаді області (див. рис. 1.5.9).

Послуга інформування

Не надаються у ТГ:

Андріяшівській, Бездрицькій, Боромлянській, Буринській, Верхньосироватській, Глухівській, Грунській, Есманьській, Комишанській, Коровинській, Кролевецькій, Миколаївській селищній, Миропільській, Недригайлівській, Нижньосироватській, Новослобідській, Річківській, Синівській, Хмельівській, Чупахівській, Юнаківській.

Рисунок 1.5.9. Послуга інформування

Аналіз показав, що менш поширеними базовими соціальними послугами в громадах є 4 соціальних послуг, зокрема:

- ✓ Соціальна адаптація
- ✓ Послуга представництва інтересів
- ✓ Екстрене (кризове) втручання
- ✓ Послуга соціальної профілактики.

1. Послуга соціальної адаптації надається **лише в 17 (33 %) громадах області** (див. рис. 1.5.10)

Надається у ТГ:

Конотопській, Охтирській, Білопільській, Роменській, Сумській, Шосткинській, Великописарівській, Глухівській, Дружбівській, Кролевецькій, Недригайлівській, Попівській, Путивльській, Тростянецькій, Хотінській, Чернечинській, Ямпільській.

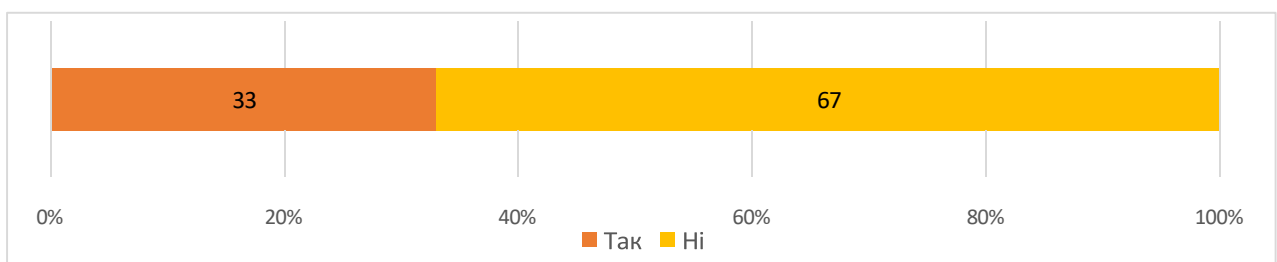

Рисунок 1.5.11. Послуга соціальної адаптації

2. Послуга представництва інтересів надається **лише у 16 громадах області**

(див. рис. 1.5.11).

Надається у ТГ:

Конотопській, Кириківській, Охтирській, Роменській, Сумській, Березівській, Бочечківській, Ворожбянській, Лебединській, Недригайлівській, Нижньосироватській, Путивльській, Садівській, Степанівській, Тростянецькій, Ямпільській.

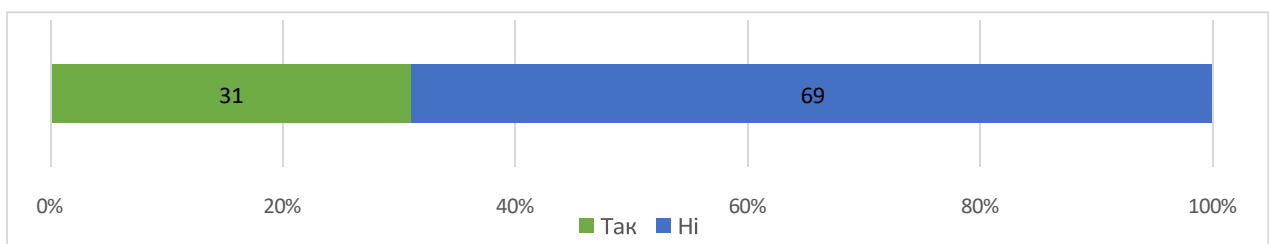

Рисунок 1.5.11. Послуга представництва інтересів

3. Послуга екстреного кризового втручання надається **лише у 12 громадах області**

(див. рис. 1.5.12).

Надається у ТГ:

Конотопській, Охтирській, Боромлянській, Липоводолинській, Новослобідській, Путивльській, Садівській, Степанівській, Тростянецькій, Ямпільській.

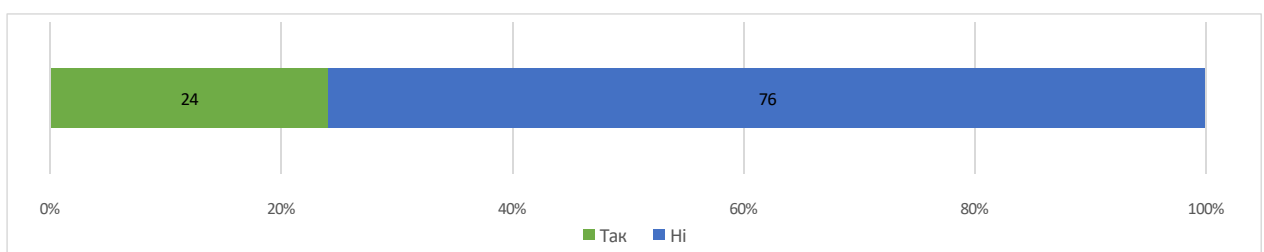

Рисунок 1.5.12. Послуга екстреного кризового втручання

4. Послуга соціальної профілактики надається лише у 11 громадах області (див. рис. 1.5.13)

Надається у ТГ:

Роменській, Шосткинській, Бочечківській, Великописарівській, Верхньосироватській, Дубов'язівській, Миколаївській сільській, Чернечинській. Охтирській, Тростянецькій.

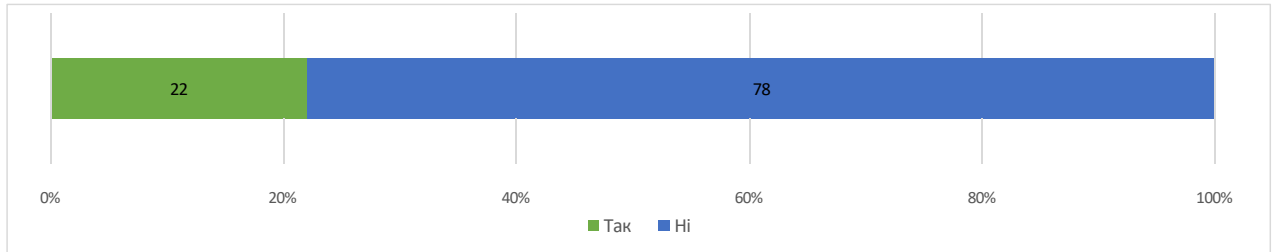

Рисунок 1.5.13. Послуга соціальної профілактики

Найменш поширеними базовими соціальними послугами є 9 послуг, зокрема :

- ✓ Соціального супроводу під час працевлаштування та на робочому місці
- ✓ Надання притулку
- ✓ Денного догляду дітей з інвалідністю
- ✓ Соціальна інтеграція та реінтеграція
- ✓ Супровід під час інклюзивного навчання
- ✓ Посередництва
- ✓ Переклад жестовою мовою
- ✓ Послуга денного догляду
- ✓ Послуга догляду та виховання дітей в умовах наближених до сімейних

**1. Послуга денного догляду надається лише у 1 громаді області (див. рис. 1.5.14).
Надається у Сумській громаді**

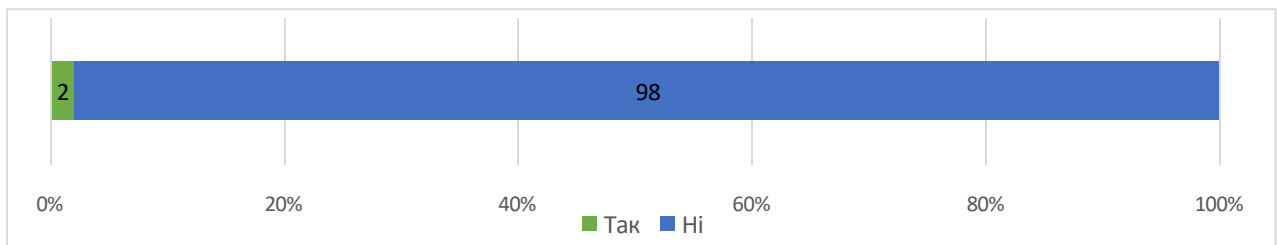

Рисунок 1.5.14. Послуга денного догляду

2. Послуга денного догляду дітей з інвалідністю надається лише у 2 громадах області (див. рис. 1.5.15).

Надається у Глухівській та Путивльській громадах

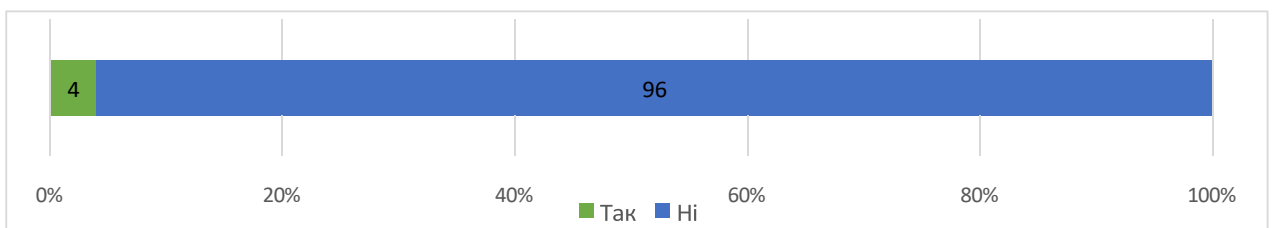

Рисунок 1.5.15. Послуга денного догляду дітей з інвалідністю

3. Послуга соціального супроводу при працевлаштуванні та на робочому місці надається лише у 3 громадах області (див. рис 1.5.16).

Надається у Сумській, Конотопській, Юнаківській громадах

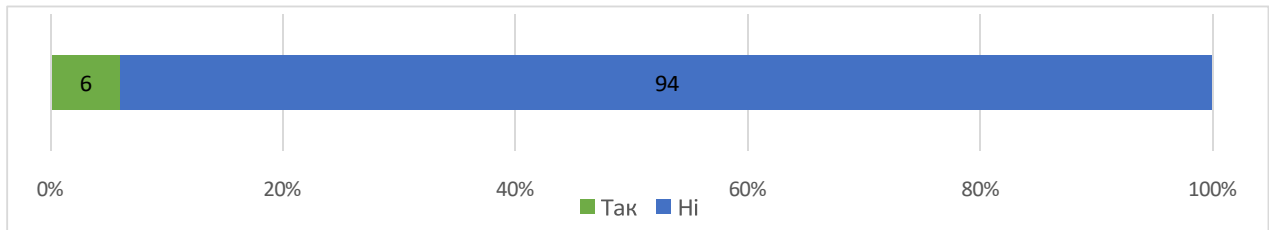

Рисунок 1.5.16. Послуга соціального супроводу при працевлаштуванні та на робочому місці

4. Послуга посередництва надається лише у 3 громадах області (див. рис. 1.5.17).
Надається у Сумській, Охтирській міських, Бочечківській сільській громадах.

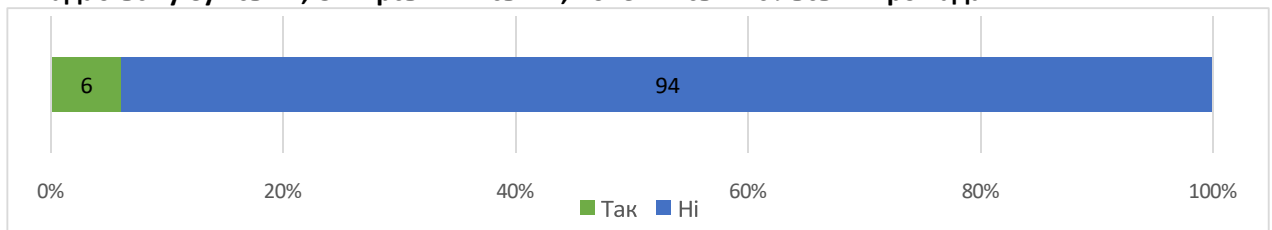

Рисунок 1.5.17. Послуга посередництва

5. Послуга супроводу під час інклюзивного навчання запроваджена лише в 2 громадах області (див. рис. 1.5.18): Конотопській міській та Липоводолинській селищній громадах;

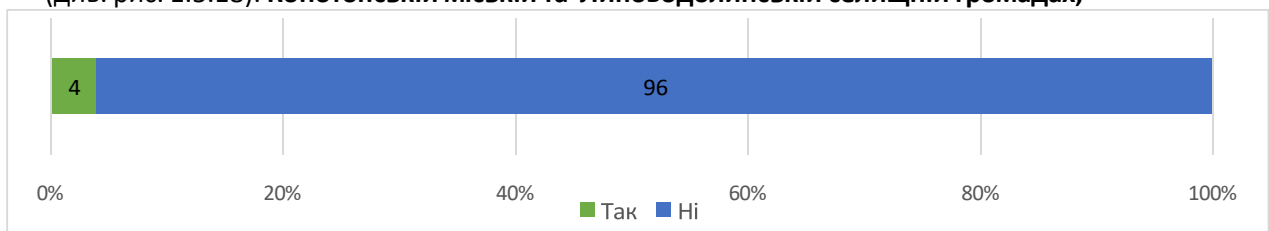

Рисунок 1.5.18. Послуга супроводу під час інклюзивного навчання

6. Послуга переклад жестовою мовою надається в 1 громаді області: Конотопській громаді (див. рис. 1.5.19);

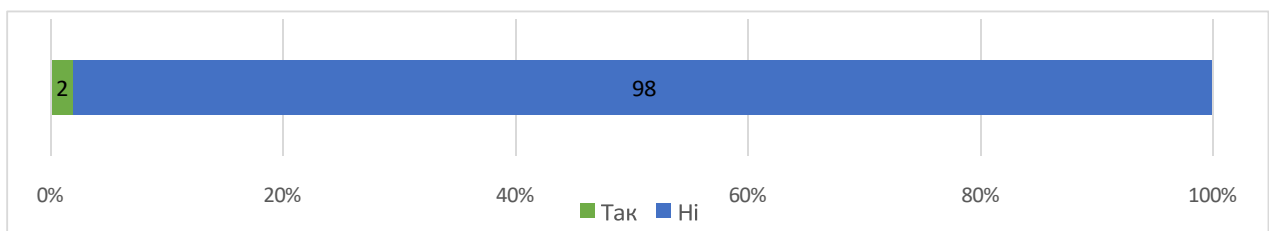

Рисунок 1.5.19. Послуга переклад жестовою мовою

7. Послуга соціальної інтеграції та реінтеграції надається у 2 громадах області: Тростянецькій, Шосткінській громадах (див. рис. 1.5.20);

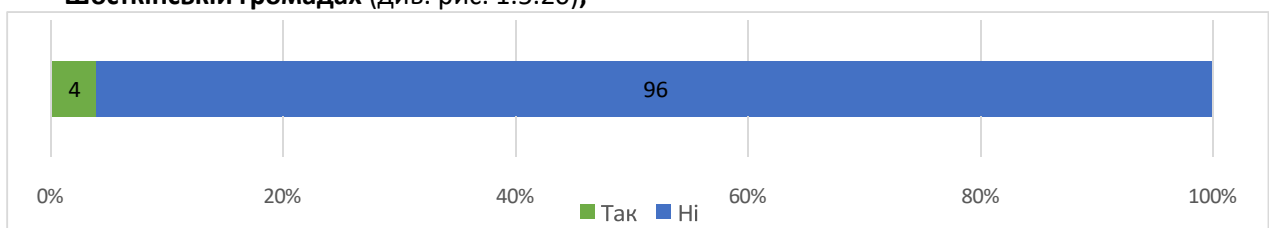

Рисунок 1.5.20. Послуга соціальної інтеграції та реінтеграції

8. Послуга надання притулку надається у 2 громадах області : Тростянецькій, Шосткінській

громадах (див. рис. 1.5.21).

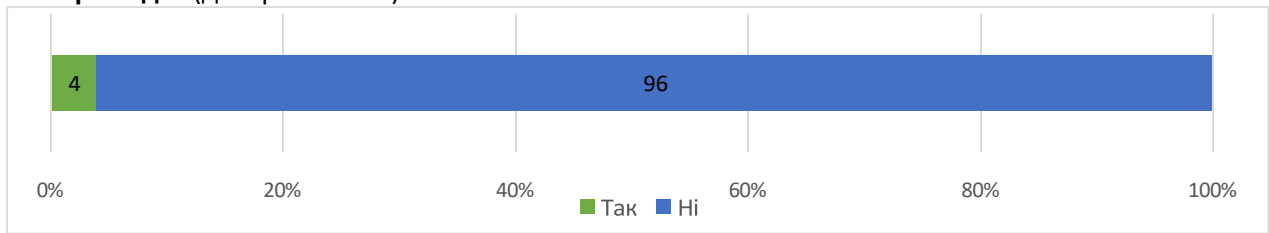

Рисунок 1.5.21. Послуга надання притулку

9. Послуга догляду та виховання дітей в умовах наближених до сімейних надається у 7 громадах області: Сумській, Великописарівській, Глухівській, Лебединській, Кролевецькій, Нижньосирватській, Ямпільській громадах (див. рис. 1.5.22)

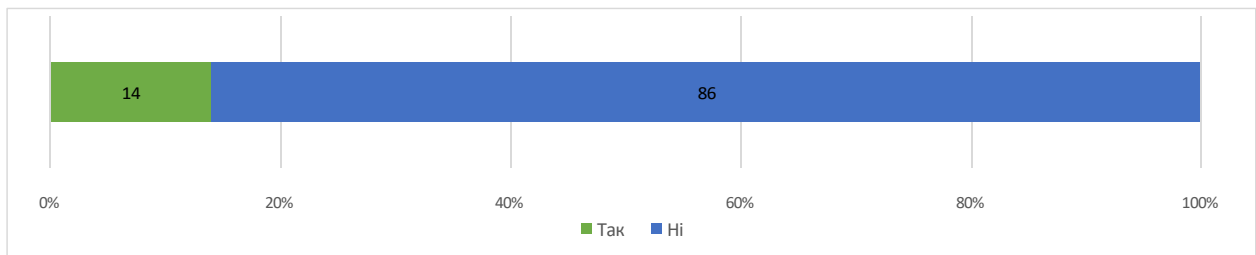
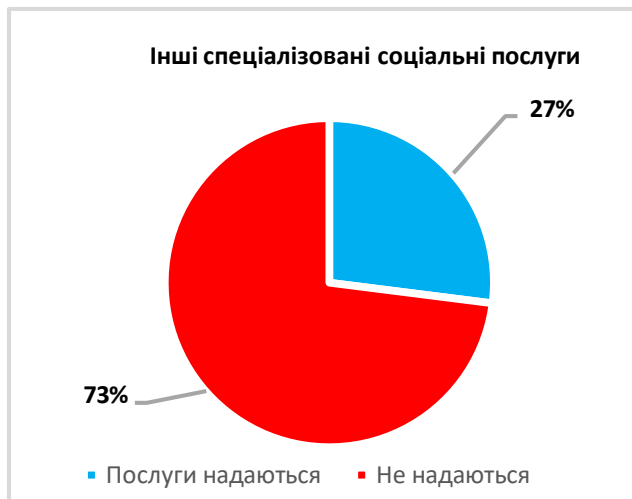

Рисунок 1.5. 22. Послуга догляду та виховання дітей в умовах наближених до сімейних

Стан забезпечення іншими спеціалізованими соціальними послугами

Аналіз стану надання інших спеціалізованих соціальних послуг показав, що такі послуги запроваджені лише у 14 з 51 громад області, що становить 27 % (див. рис. 1.5.23). З них: в 9 громадах лише по одній з таких послуг, у 5 громадах по 2 соціальні послуги.

Надаються лише у ТГ:

Білопільській, Грунській, Зноб-Новгородській, Миколаївській селищній, Чернечинській, Кролевецькій, Буринській, Конотопській, Сумській, Шосткинській, Краснопільській, Тростянецькій, Путивльській, Глухівській.

Рисунок 1.5.23. Інші спеціалізовані соціальні послуги

З 14 інших соціальних послуг в 14 громадах Сумської області надаються тільки 4 соціальні послуги, зокрема (див. табл. 1.5.7).

Таблиця 1.5.7. Перелік та назва інших спеціалізованих соціальних послуг, що надаються в громадах

№	Назва соціальної послуги	Назва громад в яких надаються інші спеціалізовані соціальні послуги	Загальна кількість послуг за звітний рік по області
1	Догляд стаціонарний	1 Грунська 2 Зноб-Новгородська 3 Миколаївська (селищна) 4 Чернечинська	118

	5 Білопільська	
2	Соціальна реабілітація осіб з психічними порушеннями	55
	1 Сумська	
	2 Кролевецька	
3	Соціально психологічна реабілітація	158
	1 Путивльська	
	2 Глухівська	
4	Транспортні послуги	383
	1. Конотопська	
	2 Буринська	
	3 Краснопільська	
	4 Кролевецька	
	5 Путивльська	
	6 Сумська	
	7 Тростянецька	
	8 Шосткинська	
	9 Березівська	

Низькі показники по переважній більшості соціальних послуг як базових так і інших може свідчити про вкрай обмежений кадровий, фінансовий, матеріально технічний ресурс в громадах для розвитку соціальних послуг.

Звернути увагу!!!

У підсумку можна зазначити, що з 38 соціальних послуг в області не надається в жодній громаді 16 соціальних послуг, лише 6 соціальних послуг (догляду вдома, натуральної допомоги, соціального супроводу сімей в СЖО, соціального супроводу сімейних форм виховання, консультування, інформування) надаються в переважній більшості громад області.

На підставі вищезазначених даних можна зробити висновок про вкрай незадовільний стан забезпечення соціальними послугами населення переважної більшості громад Сумської області.

Характеристика категорій вразливих груп населення, охоплених соціальними послугами в громадах

Отримані від громад картки надавачів соціальних послуг дав можливість проаналізувати перелік категорій осіб/сімей, яким надаються соціальні послуги в громадах. Слід відмітити, що переважна більшість надавачів послуг в громадах надають послуги незначній кількості вразливих категорій населення, **зокрема:**

- **Внутрішньо переміщені особи**

- **Сім'ї, члени яких мають інвалідність**

- **Сім'ї, які отримують державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям**

- **Особи, які постраждали від домашнього насильства**

- **Діти сироти, діти, позбавлені батьківського піклування**

- **Повнолітні особи з інвалідністю**

- **Особи похилого віку**

- **Одинокі особи, які потребують допомоги у веденні домашнього господарства**

- **Одинокі особи, які потребують стороннього догляду**

З 42 запропонованих Міністерством соціальної політики категорій вразливих груп населення громад по яких має вестися облік в кожній громаді переважна більшість громад Сумської області охоплює соціальними послугами **лише 9 вищезазначених вразливих категорій населення громад** (див. табл. 1.5.8).

В більшій мірі це можна пояснити відсутністю соціально демографічних паспортів громад або незавершеністю їх формування. Запровадження Міністерством соціальної політики уніфікованого для всіх громад України соціально демографічного паспорту/профілю громади (додаток 1 до Порядку визначення потреб населення громади в соціальних послугах, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики № 130-Н від 19.04.2023 р.) дасть можливість зібрати повну інформацію за віком, статтю по всіх 42 запропонованих категоріях вразливих груп населення громад. А це в свою чергу дасть можливість кожній громаді визначити перелік основних вразливих груп населення, які потребують соціальних послуг або можуть бути потенційними отримувачами соціальних послуг в громаді, потреби яких треба вивчати першочергово.

Таблиця 1.5.8. Загальна кількість громад в яких надаються соціальні послуги вразливим категоріям населення

№	Категорія осіб	Загальна к-сть осіб з числа вразливих груп населення області	К-сть громад в яких надаються соціальні послуги вразливим категоріям населення
1	Безробітні (zareєстровані в центрі зайнятості особи)	16855	21
2	Внутрішньо переміщені особи	77697	35
3	Сім'ї, які отримують державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям	8060	32
4	Сім'ї, члени яких мають інвалідність	2839	40
5	Сім'ї з дітьми, в яких тривала хвороба батьків перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки	16	6
6	Сім'ї, де триває процес розлучення батьків і вирішується спір між матір'ю та батьком щодо визначення місця проживання дітей, участі батьків у їх вихованні	49	13
7	Неповнолітні одинокі матері (батьки)	234	10
8	Сім'ї, в яких дітей відібрано у батьків без позбавлення їх батьківських прав на підставі рішення суду	55	13
9	Сім'ї з дітьми, де батьки є трудовими мігрантами	170	2
10	Біженці, особи, які потребують додаткового або тимчасового захисту	4	2
11	Особи, які звернулись із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, та мають довідку про звернення за захистом в Україні	0	0
12	Сім'ї, дітей з яких влаштовано до закладів інституційного догляду та виховання дітей	172	22
13	Особи, яким заподіяно шкоду пожежею, стихійним лихом, катастрофою, бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією	8196	18
14	Особи з числа учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Україні, брали участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України	14517	15
15	Особи з числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського	662	21

	піклування (у віці 18–23 роки), які проживають в територіальній громаді		
16	Жінки, які виявили намір відмовитися від новонародженої дитини	6	3
17	ВІЛ-інфіковані особи	863	3
18	Особа, хворі на туберкульоз	354	2
19	Особа з розладами психіки та поведінки, пов'язаними з уживанням усіх груп психоактивних речовин	6790	3
20	Особа із залежністю від азартних ігор	0	2
21	Особа, які постраждали від домашнього насильства	2271	33
22	Особа, які вчинили домашнє насильство, направлені для проходження програми для кривдників	0	5
23	Особа, які постраждали від торгівлі людьми	0	7
24	Особа, звільнені з місць позбавлення волі	77	17
25	Особа, які перебувають на обліку органу пробації, з них:	690	19
26	Бездомні особи	101	8
27	Повнолітні недієздатні особи, яким не призначено опікуна	71	3
28	Сім'ї, в яких батьків поновлено в батьківських правах	47	6
29	Діти, які перебувають на обліку служби у справах дітей як такі, що перебувають у складних життєвих обставинах	1939	22
30	Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування	1976	31
31	Сім'ї, дітей з яких влаштовано в патронатні сім'ї протягом звітного періоду	13	7
32	Діти, батьки яких (особа, які їх замінують) ухиляються від виконання своїх обов'язків	655	25
33	Сім'ї, в яких діти систематично самовільно залишають місце проживання	10	5
34	Сім'ї, в яких діти систематично без поважних причин не відвідують заклади освіти	3	8
35	Діти з інвалідністю	886	20
36	Діти з особливими освітніми потребами	3894	16
37	Діти з тяжкими захворюваннями, розладами, травмами, станами (в тому числі до встановлення інвалідності)	119	5
38	Діти, які потребують паліативної допомоги	47	1
39	Повнолітні особи з інвалідністю	47565	46
40	Особа похилого віку	110973	45
41	Одинокі особи, які потребують допомоги у веденні домашнього господарства	13517	43
42	Одинокі особи, які потребують стороннього догляду	13517	36

Більш детальний аналіз по окремо взятих громадах щодо кількості категорій вразливих груп населення дозволяє зробити висновок, що чим більшим є загальна кількість соціальних послуг, які надаються в громаді тим більшим є перелік категорій вразливих груп населення, які їх отримують (див. табл. 1.5.9).

Таблиця 1.5. 9. Кількість категорій, яким надаються соціальні послуги у громадах

№	Назва громад	Кількість категорій, яким надаються соціальні послуги
1	Андріяшівська сільська	4
2	Бездрицька сільська	1
3	Березівська сільська	17
4	Білопільська міська	22

5	Боромлянська сільська	8
6	Бочечківська сільська	14
7	Буринська міська	19
8	Великописарівська селищна	14
9	Верхньосироватська сільська	8
10	Вільшанська сільська	4
11	Ворожбянська міська	6
12	Глухівська міська	31
13	Грунська сільська	7
14	Дружбівська міська	0
15	Дубов'язівська селищна	14
16	Есманьська селищна	13
17	Зноб-Новгородська селищна	4
18	Кириківська селищна	12
19	Комишанська сільська	24
20	Конотопська міська	24
21	Коровинська сільська	5
22	Краснопільська селищна	21
23	Кролевецька міська	17
24	Лебединська міська	28
25	Липоводолинська селищна	15
26	Миколаївська селищна	17
27	Миколаївська сільська	0
28	Миропільська сільська	12
29	Недригайлівська селищна	13
30	Нижньосироватська сільська	15
31	Новослобідська сільська	11
32	Охтирська міська	18
33	Попівська сільська	17
34	Путівльська міська	17
35	Річківська сільська	5
36	Роменська міська	17
37	Садівська сільська	20
38	Свеська селищна	7
39	Середино-Будська міська	19
40	Синівська сільська	8
41	Степанівська селищна	17
42	Сумська міська	18
43	Тростянецька міська	18

44	Хмелівська сільська	1
45	Хотінська селищна	5
46	Чернечинська сільська	24
47	Чупахівська селищна	9
48	Шалигинська селищна	1
49	Шосткинська міська	11
50	Юнаківська сільська	6
51	Ямпільська селищна	26

Дані, наведені в вищезазначеній таблиці 1.5.9 свідчать про те, що найменше охоплені соціальними послугами в переважній більшості громад є такі вразливі групи сімей та дітей як:

- Сім'ї, де триває процес розлучення батьків і вирішується спір між матір'ю та батьком щодо визначення місця проживання дітей, участі батьків у їх вихованні;
- Сім'ї з дітьми, в яких тривала хвороба батьків перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки
- Сім'ї з дітьми, де батьки є трудовими мігрантами;
- Сім'ї, дітей з яких влаштовано до закладів інституційного догляду та виховання дітей;
- Діти, батьки яких (особи, які їх замінюють) ухиляються від виконання своїх обов'язків;
- Діти, які перебувають на обліку служби у справах дітей як такі, що перебувають у складних життєвих обставинах;
- Особи з числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування (у віці 18–23 роки), які проживають в територіальній громаді;
- Сім'ї, в яких батьків поновлено в батьківських правах.
- Сім'ї, в яких діти систематично самовільно залишають місце проживання
- Сім'ї, в яких діти систематично без поважних причин не відвідують заклади освіти
- Сім'ї, дітей з яких влаштовано в патронатні сім'ї протягом звітного періоду
-

Практично не охоплені соціальними послугами такі багаточисельні категорії населення громад як:

- ВІЛ-інфіковані особи;
- Особи, хворі на туберкульоз;
- Особи з розладами психіки та поведінки, пов'язаними з уживанням усіх груп психоактивних речовин;
- Особи, які вчинили домашнє насильство, направлені для проходження програми для кривдників;
- Особи, звільнені з місць позбавлення волі.

Слід зазначити, що в громадах відсутні соціальні послуги для дітей з інвалідністю у тому числі для :

- Дітей з особливими освітніми потребами;
- Дітей з тяжкими захворюваннями, розладами, травмами, станами (в. т. ч. до встановлення інвалідності);
- Діти, які потребують паліативної допомоги.

В ході Google опитування були отримані від громад дані щодо впровадження нових соціальних послуг. Аналіз даних показав, що після прийняття у 2019 р. Закону України « Про соціальні послуги» у переважній більшості громад, а саме у 29 громадах (57 % – див. рис. 1.5.24) з 51 опитаних громад протягом 2020 – 2023 рр. почався активний процес впровадження нових базових соціальних послуг (див. табл. 1.5.10).

Впровадження нових соціальних послуг

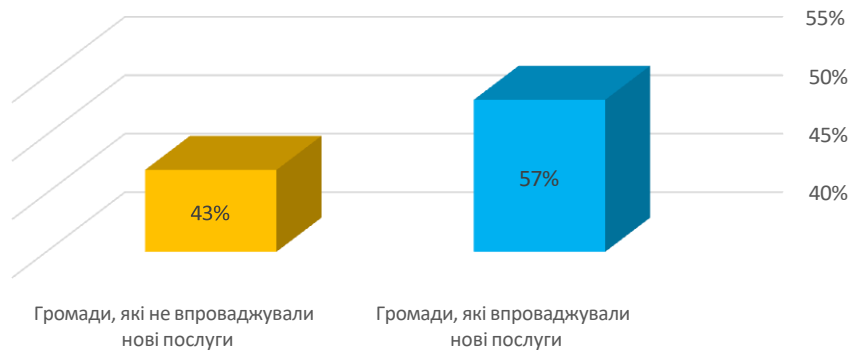

Рисунок 1.5. 24. Впровадження нових послуг

Таблиця 1.5.10. Нові соціальні послуги, що впроваджували громади протягом 2020–2023 років

№	Громада	Нові соціальні послуги що впроваджували громади протягом 2020–2023 років
СУМСЬКА ОБЛАСТЬ		
1	Липоводолинська селищна громада	✓ Надання натуральної допомоги
2	Березівська сільська громада	✓ Представництво інтересів
3	Річківська сільська громада	✓ Соціальний супровід, консультування
4	Миколаївська селищна громада	✓ Екстрене кризове втручання
5	Путівльська міська громада	✓ Денний догляд дітей з інвалідністю
6	Конотопська міська громада	✓ Переклад жестовою мовою, супровід під час інклюзивного навчання
7	Ворожбянська міська громада	✓ Представництво інтересів, консультування
8	Зноб-Новгородська селищна громада	✓ Стаціонарний догляд
9	Роменська міська громада	✓ Представництво інтересів
10	Лебединська міська громада	✓ Денний догляд дітей з інвалідністю, раннє втручання
11	Боромлянська сільська громада	✓ Представництво інтересів, консультування
12	Андріяшівська сільська громада	✓ Соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності на непрофесійній основі
13	Садівська сільська громада	✓ Інформування, консультування, догляд вдома, натуральна допомога, представництво інтересів, екстрене (кризове) втручання, соціальна профілактика, соціальний супровід сімей/осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, соціальний супровід сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування
14	Ямпільська селищна громада	✓ Створено Центр соціальної інклюзії та розвитку
15	Степанівська селищна громада	✓ Соціальна адаптація, представництво інтересів, консультування
16	Краснопільська селищна громада	✓ Консультування, інформування, кризове

		(екстрене) втручання, представництво інтересів
17	Миколаївська сільська громада	✓ Догляд вдома, натуральна допомога, консультування, інформування, представлення інтересів
18	Буринська міська громада	✓ Послуги практичного психолога
19	Есманьська селищна громада	✓ Інформування, консультування, представництво інтересів, соціальна профілактика, догляд вдома, кризове (екстрене) втручання, соціальний супровід сімей СЖО, соціальний супровід сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування
20	Синівська сільська громада	✓ Інформування, консультування
21	Кролевецька міська громада	✓ Транспортні послуги, Денний центр соціально-психологічної допомоги особам, що постраждали від домашнього насильства та насильства за ознаками статі
22	Новослобідська сільська громада	✓ Натуральна допомога
23	Шосткинська міська громада	✓ Консультування осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі.
24	Чернечинська сільська громада	✓ Мобільні соціальні послуги натуральної допомоги
25	Хотінська селищна громада	✓ Університет III віку, пункт прокату, транспортні послуги
26	Кириківська селищна громада	✓ Представництво інтересів; соціальний супровід сімей, в яких виховуються діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування
27	Нижньосироватська сільська громада	✓ Соціальний супровід, представництво інтересів
28	Свеська селищна громада	✓ Створений КУ «Центр надання соціальних послуг» Свеської селищної ради
29	Сумська міська громада	✓ Посередництво, консультування, догляд вдома, соціальна адаптація, натуральна допомога, транспортні послуги, надання притулку, соціальна інтеграція та реінтеграція, соціальний супровід при працевлаштуванні та на робочому місці, денний догляд (для осіб з інтелектуальними, психічними та фізичними порушеннями), соціальний супровід сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах

Такий перелік нових послуг в громадах свідчить про те що, певна частина громад все ж таки усвідомлюють необхідність впровадження нових як базових так і інших спеціалізованих соціальних послуг. Це також може свідчити про те, що в громадах почали вивчати потреби вразливих груп населення і визначати незадоволений попит різних вразливих груп населення в соціальних послугах.

Одним з питань для відповіді громад було питання про нові соціальні послуги, які громади планують впроваджувати у 2024 р. Аналіз відповідей показав, **що 31 громада** (див. рис. 1.5.25) з **51 не планують взагалі впроваджувати нові соціальні послуги** (див. табл. 1.5.11).

Кількість громад, які не планують впроваджувати нові соціальні послуги

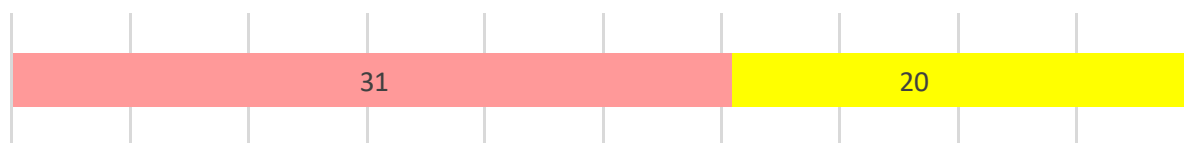

Рисунок 1.5.25. Кількість громад, які не планують впроваджувати нові соціальні послуги

Таблиця 1.5.11. Перелік громад, що не планують впроваджувати нові соціальні послуги в Сумській області

№	Назва громад	Загальна кількість послуг, що надаються в громадах	Послуги, які громади планують впроваджувати протягом 2023–2024 років:
СУМСЬКА ОБЛАСТЬ			
1	Березівська сільська	7	Не плануються
2	Недригайлівська селищна	7	Не плануються
3	Річківська сільська	9	Не плануються
4	Путівльська міська	11	Не плануються
5	Конотопська міська	11	Не плануються
6	Попівська сільська	6	Не плануються
7	Зноб-Новгородська селищна	4	Не плануються
8	Роменська міська	9	Не плануються
9	Глухівська міська	8	Не плануються
10	Вільшанська сільська	3	Не плануються
11	Коровинська сільська	2	Не плануються
12	Великописарівська селищна	5	Не плануються
13	Верхньосироватська	10	Не плануються
14	Середино-Будська міська	5	Не плануються
15	Миколаївська сільська	4	Не плануються
16	Дубов'язівська селищна	7	Не плануються
17	Есманьська селищна	3	Не плануються
18	Синівська сільська	3	Не плануються
19	Бездрицька сільська	1	Не плануються
20	Білопільська міська	10	Не плануються
21	Грунська сільська	3	Не плануються
22	Комишанська сільська	2	Не плануються
23	Охтирська міська	16	Не плануються
24	Юнаківська сільська	1	Не плануються
25	Дружбівська міська	6	Не плануються
26	Хотінська селищна	5	Не плануються
27	Чупахівська селищна	2	Не плануються
28	Нижньосироватська сільська	7	Не плануються
29	Шалигинська селищна	6	Не плануються
30	Сумська міська	17	Не плануються
31	Хмелівська сільська	1	Не плануються

Слід зазначити, що серед вищезазначених 31 громад, що не планують впроваджувати нові соціальні послуги у 2024 р. є 14 громад, які вже в своїх громадах реально запровадили оптимальну кількість соціальних послуг для різних категорій вразливих груп населення і протягом 2024 р. можуть

працювати над їх удосконаленням і приведенням у відповідність до вимог державних стандартів.

Але на відміну від цих громад, наполегливо рекомендуємо 17 громадам, а саме: **Попівській сільській, Зноб-Новгородській селищній, Вільшанській сільській, Коровинській сільській, Великописарівській селищній, Середино-Будській міській, Миколаївській сільській, Есманьській селищній, Бездрицькій сільській, Синівській сільській, Грунській сільській, Комишанській сільській, Юнаківській сільській, Дружбівській міській, Хотінській селищній, Чупахівській селищній, Шалигинській селищній, Хмелівській сільській** на початку 2024 р. визначити потреби населення даних громад у соціальних послугах і запланувати впровадження нових соціальних послуг відповідно до виявлених потреб, в першу чергу вразливих груп населення громад. І в подальшій роботі здійснювати планування розвитку соціальних послуг не лише на короткострокову перспективу, а і на середньостроковий період.

20 громада в області планують впроваджувати нові для громад соціальні послуги у відповідності до виявлених потреб населення (див. табл. 1.5.12).

Таблиця 1.5.12. Планування нових соціальних послуг в громадах Сумської області

№	Назва громад	Загальна кількість послуг, що надаються в громадах	Послуги, які громади планують впроваджувати протягом 2023–2024 років:
1	Липоводолинська селищна	8	<ul style="list-style-type: none"> • Служба перевезень "Соціальне таксі"
2	Миколаївська селищна	4	<ul style="list-style-type: none"> • Раннє втручання
3	Ворожбянська міська	6	<ul style="list-style-type: none"> • Натуральна допомога
4	Миропільська сільська громада	4	<ul style="list-style-type: none"> • Психологічна підтримка
5	Лебединська міська громада	5	<ul style="list-style-type: none"> • Денний догляд
6	Боромлянська сільська громада	6	<ul style="list-style-type: none"> • Послуга практичного психолога
7	Андріяшівська сільська громада	2	<ul style="list-style-type: none"> • Соціальний супровід сімей з дітьми ,які перебувають в складних життєвих обставинах
8	Садівська сільська громада	10	<ul style="list-style-type: none"> • Послуги практичного (військового) психолога
9	Ямпільська селищна громада	10	<ul style="list-style-type: none"> • Служба перевезень "Соціальне таксі"
10	Степанівська селищна громада	8	<ul style="list-style-type: none"> • Догляд без здійснення підприємницької діяльності на професійній основі
11	Краснопільська селищна громада	9	<ul style="list-style-type: none"> • Соціальне таксі, соціальна адаптація
12	Буринська міська громада	4	<ul style="list-style-type: none"> • Денний догляд для дітей з інвалідністю
13	Бочечківська сільська громада	8	<ul style="list-style-type: none"> • Соціальний супровід ветеранів
14	Кролевецька міська громада	7	<ul style="list-style-type: none"> • Короткотривалого перебування
15	Новослобідська сільська громада	9	<ul style="list-style-type: none"> • Соціальний супровід військових та їх сімей; • Стаціонарний догляд.
16	Шосткинська міська громада	8	<ul style="list-style-type: none"> • Створення сервісного офісу у справах ветеранів; • Денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього

17	Чернеччинська сільська громада	9	наси́льства та/або наси́льства за ознакою статі.
18	Кириківська селищна громада	6	<ul style="list-style-type: none"> • Паліативна допомога, • Раннє втручання, • Транспортні послуги
19	Свеська селищна громада	6	<ul style="list-style-type: none"> • Практичний психолог з надання соціальних послуг
20	Тростянецька міська громада	10	<ul style="list-style-type: none"> • Соціально - психологічна допомога • Соціальна адаптація

Аналізуючи пропозиції надані пілотними громадами Сумської області слід наголосити, що громади планують впроваджувати як базові, так і спеціалізовані соціальні послуги. Слід також відзначити, що нові послуги планують як громади, що мають достатньо повний перелік соціальних послуг для різних категорій вразливих груп населення, так і громаді, що надають не більше 5 соціальних послуг.

Аналіз показав, що на регіональному рівні створено та функціонують 17 надавачів соціальних послуг (див. таб. 1.5.13).

Таблиця 1. 5. 13. Назва соціальних послуг, що надаються на регіональному рівні

№	Надавачі соціальних послуг регіонального рівня	Назва соціальних послуг
1	Сумський центр соціально-психологічної реабілітації дітей області (СЦСПР дітей області)	<ul style="list-style-type: none"> • Догляд та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних • Соціально-психологічна реабілітація
2	Комунальний заклад Сумської обласної ради – Хоружівський центр соціально-психологічної реабілітації дітей області КЗ СОР ХЦСПРДО	<ul style="list-style-type: none"> • Догляд та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних • Соціально-психологічна реабілітація
3	Шосткинський обласний центр соціально психологічної реабілітації дітей	<ul style="list-style-type: none"> • Догляд та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних • Соціально-психологічна реабілітація
4	Обласний центр соціально психологічної допомоги СОЦСПД	<ul style="list-style-type: none"> • Надання притулку • Екстрене (кризове) втручання • Консультування
5	Обласна комунальна установа Сумської обласної ради «Соціальний гуртожиток для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»	<ul style="list-style-type: none"> • Підтримане проживання бездомних осіб
6	Комунальна установа сумської обласної ради Синівський будинок – інтернат для громадян похилого віку та інвалідів	<ul style="list-style-type: none"> • Догляд стаціонарний
7	КУ СОР Атинський психоневрологічний інтернат Село Ганнівка-Вирівська Білопільська громада	<ul style="list-style-type: none"> • Догляд стаціонарний
8	Комунальна установа Сумської обласної ради Білопільський дитячий будинок-інтернат (КУСОР Білопільський дитячий	<ul style="list-style-type: none"> • Догляд стаціонарний

	будинок – інтернат)	
9	Комунальна установа Сумської обласної ради Будищанський психоневрологічний інтернат	• Догляд стаціонарний
10	Комунальна установа Сумської обласної ради Воронізький будинок-інтернат для громадян похилого віку та інвалідів (КУСОР Воронізький БІ для ГПВІ)	• Догляд стаціонарний
11	Комунальна установа Сумської обласної ради Конотопський дитячий будинок-інтернат	• Догляд стаціонарний
12	Конотопський дитячий будинок-інтернат Комунальна установа Сумської обласної ради Кролевецький будинок-інтернат для громадян похилого віку та інвалідів	• Догляд стаціонарний
13	Комунальна установа Сумської обласної ради Лебединський психоневрологічний інтернат	• Догляд стаціонарний
14	Комунальна установа Сумської обласної ради Охтирський будинок-інтернат для громадян похилого віку та інвалідів	• Догляд стаціонарний
15	Комунальна установа Сумської обласної ради Свеський психоневрологічний інтернат (КУСОР Свеський психоневрологічний інтернат	• Догляд стаціонарний
16	Комунальна установа Сумської обласної ради Сумський геріатричний пансіонат для ветеранів війни та праці	• Догляд стаціонарний
17	Комунальна установа Сумської обласної ради Хмелівський психоневрологічний інтернат КУСОР Хмелівський психоневрологічний інтернат	• Догляд стаціонарний

Як бачимо, на регіональному рівні створено і функціонують в переважній більшості заклади інституційного догляду, всього – 12 і лише 5 закладів соціального спрямування. Наявність та збереження такої великої кількості закладів інституційного догляду на регіональному рівні для осіб похилого віку, осіб з інвалідністю, осіб з розладами психіки говорить про те, що в громадах для таких категорій населення відсутні соціальні послуги, насамперед паліативного догляду, послуг підтриманого проживання, стаціонарного догляду. З одного боку, громади не інформують Департамент соціальної політики ОВА про незадоволений попит в своїх громадах на спеціалізовані соціальні послуги та свою фінансову неспроможність його задовольнити. З іншого боку, на регіональному рівні відсутність сформованого попиту на фінансову підтримку громад з обласного бюджету нівелює і необхідність в розробці та фінансуванні окремої регіональної програми розвитку спеціалізованих соціальних послуг на рівні громад.

Висновки:

1. Орієнтація надавачів послуг в Сумській області на вивчення потреб населення/клієнтів, запровадження нових видів послуг є помірною;
2. Певна частка надавачів соціальних послуг в громадах в більшій мірі орієнтовані на схематичне тиражування наявного переліку послуг з року в рік;
3. Система надання соціальних послуг в громаді є в певній мірі епізодичною та фрагментарною, вона не відображає ідеології та політики розвитку системи надання якісних послуг в громадах з орієнтацією на пріоритетні для громад цільові групи відповідно до їх потреб та забезпечення їх доступності та якості;
4. Процес організації надання соціальних послуг жителям громади в основному здебільшого залежить від наявного ресурсу (фінансового, кадрового тощо), а не від реальної потреби жителів громад;
5. Більш доступними та системними в громадах є базові соціальні послуги, що надаються особам похилого віку, особам з інвалідністю: догляд вдома, натуральна допомога, інформування, консультування, соціальна адаптація.
6. Запровадження нових інших спеціалізованих соціальних послуг здійснюється повільніше і їх перелік та кількість є критично обмеженою, зокрема послуг паліативного догляду; стаціонарного догляду, послуг підтриманого проживання, фізичного супроводу осіб з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату; транспортні послуги «Соціальне таксі», послуги перекладу жестовою мовою.
7. В громадах не достатньо розвинуті сімейно-орієнтовані послуги, що спрямовані на вчасне запобігання виникненню складних життєвих обставин, в першу чергу це стосується послуг для сімей з дітьми, спрямованих на попередження позбавлення батьківських прав та вилучення дітей із сімей. 100 % не охоплені послугами соціального супроводу всі сім'ї з дітьми в СЖО, сімейні форми влаштування дітей. В громадах практично відсутня послуга догляду і виховання(патронат не виховання).
8. В громадах практично відсутні послуги для сімей, що виховують дітей з інвалідністю та дітей групи ризику до встановлення інвалідності, зокрема: послуги догляду вдома дітей з інвалідністю; тимчасового відпочинку для батьків або осіб, які їх замінюють, що здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю; денного догляду (для дітей з інвалідністю); супроводу під час інклюзивного навчання (для дітей з особливими освітніми потребами).
9. В громадах відсутні послуги для осіб, які постраждали від домашнього насильства. Послуги надання притулку, медіації, соціально психологічної реабілітації для таких осіб практично відсутні в громадах. В громадах не проводиться соціальна робота з особами, що вчинили домашнє насильство.
10. В громадах відсутні послуги для осіб з числа учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Україні: соціально психологічної реабілітації, консультування психолога, соціального супроводу при працевлаштуванні та на робочому місці, соціально трудової адаптації, фізичний супровід осіб з інвалідністю.

1.6 Характеристика кадрового, матеріально-технічного, фінансового забезпечення системи надання соціальних послуг на місцевому та регіональному рівнях

Відповідно до пункту 7 частини першої статті 9 Закону України «Про соціальні послуги» одним із основних напрямів державної політики у сфері надання соціальних послуг є здійснення кадрового забезпечення системи надання соціальних послуг.

Ключовими працівниками в системі надання соціальних послуг в територіальній громаді є фахівці із соціальної роботи.

Пунктом 4.10 Методичних рекомендацій щодо організації та забезпечення діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей, затверджених наказом Мінсоцполітики від 31.07.2023 р. № 263-Н, рекомендовано забезпечувати проведення соціальної роботи та організацію надання соціальних послуг фахівцями з соціальної роботи, які є працівниками комунального закладу (надавача соціальних послуг) за місцем проживання мешканців територіальної громади, зокрема на віддалених (у тому числі пересувних) робочих місцях.

Для цього рекомендується посади ФСР вводити із розрахунку:

у сільській місцевості 1 штатна одиниця на:

- один або декілька населених пунктів, що входять до складу територіальної громади, з чисельністю населення від 2 до 4 тисяч мешканців (у разі відстані між населеними пунктами до 15 км);
- декілька населених пунктів, що входять до складу територіальної громади, з чисельністю населення не більше ніж 2 тисячі жителів (у разі відстані між населеними пунктами не більше ніж 30 км, за наявності громадського 19 транспортного сполучення чи закріпленого за фахівцем із соціальної роботи транспортного засобу);
- один населений пункт, що входить до складу територіальної громади, у гірській місцевості (незалежно від чисельності населення);

у містах 1 штатна одиниця на:

- 10 тисяч мешканців в обласних центрах та містах з населенням більше ніж 200 тисяч;
- 5–7 тисяч мешканців у містах з населенням від 50 до 200 тисяч;
- 5 тисяч мешканців у містах з населенням менше ніж 50 тисяч та у приватному секторі.

Аналіз стану кадрового забезпечення надавачів соціальних послуг в територіальних громадах Сумської області показав, що посади ФСР введено у штат комунальних надавачів у 37 громадах, водночас у семи громадах (Андріяшівській, Вільшанській, Ворожбянській, Грунській, Зноб-Новгородській, Садівській, Чупахівській) у штаті комунального надавача немає жодної посади ФСР, ще в семи громадах (Бездрицькій, Дружбівській, Комишанській, Миколаївській сільській, Синівській, Хмелівській, Шалигинській) відсутні комунальні надавачі соціальних послуг.

Наразі в 37 ТГ Сумської області працює лише 98 ФСР (див. рис. 1.6.1). Такий показник є вкрай низьким і не дозволяє забезпечити надання соціальних послуг жителям територіальних громад відповідно до їх потреб.

В середньому на одного ФСР припадає 8,050 тис. населення. Найбільше навантаження у Кролевецькій (33,025 тис. осіб), Сумській (24,277 тис. осіб), Охтирській (20,800 тис. осіб). Найменше навантаження на ФСР припадає у Миколаївській селищній (1,634 тис. осіб), Березівській (2,450 тис. осіб), Попівській (2,867 тис. осіб), Бочечківській (2,880 тис. осіб) (див. рис. 1.6.2).

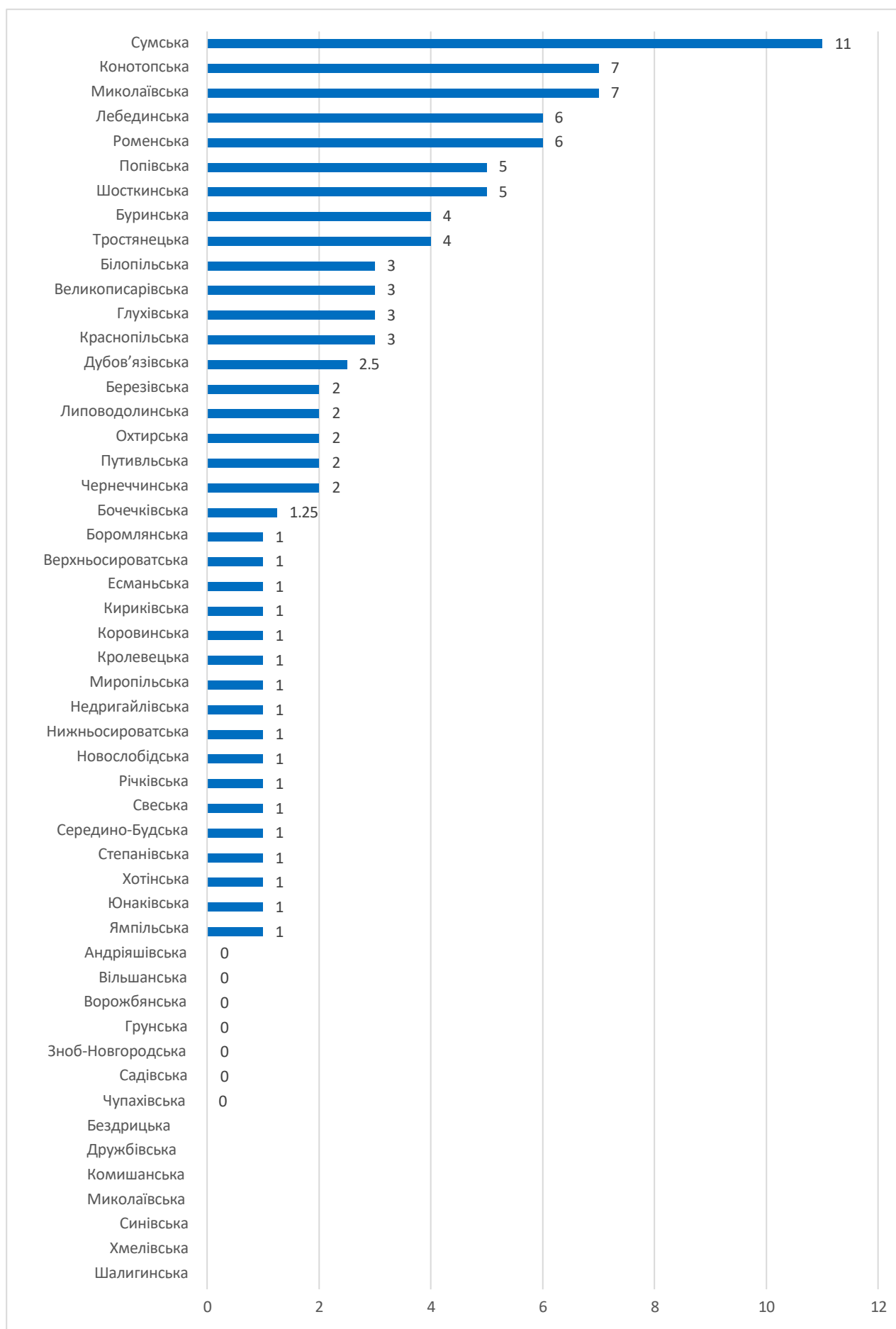

Рисунок 1.6.1. Кількість посад фахівців із соціальної роботи в громадах Сумської області

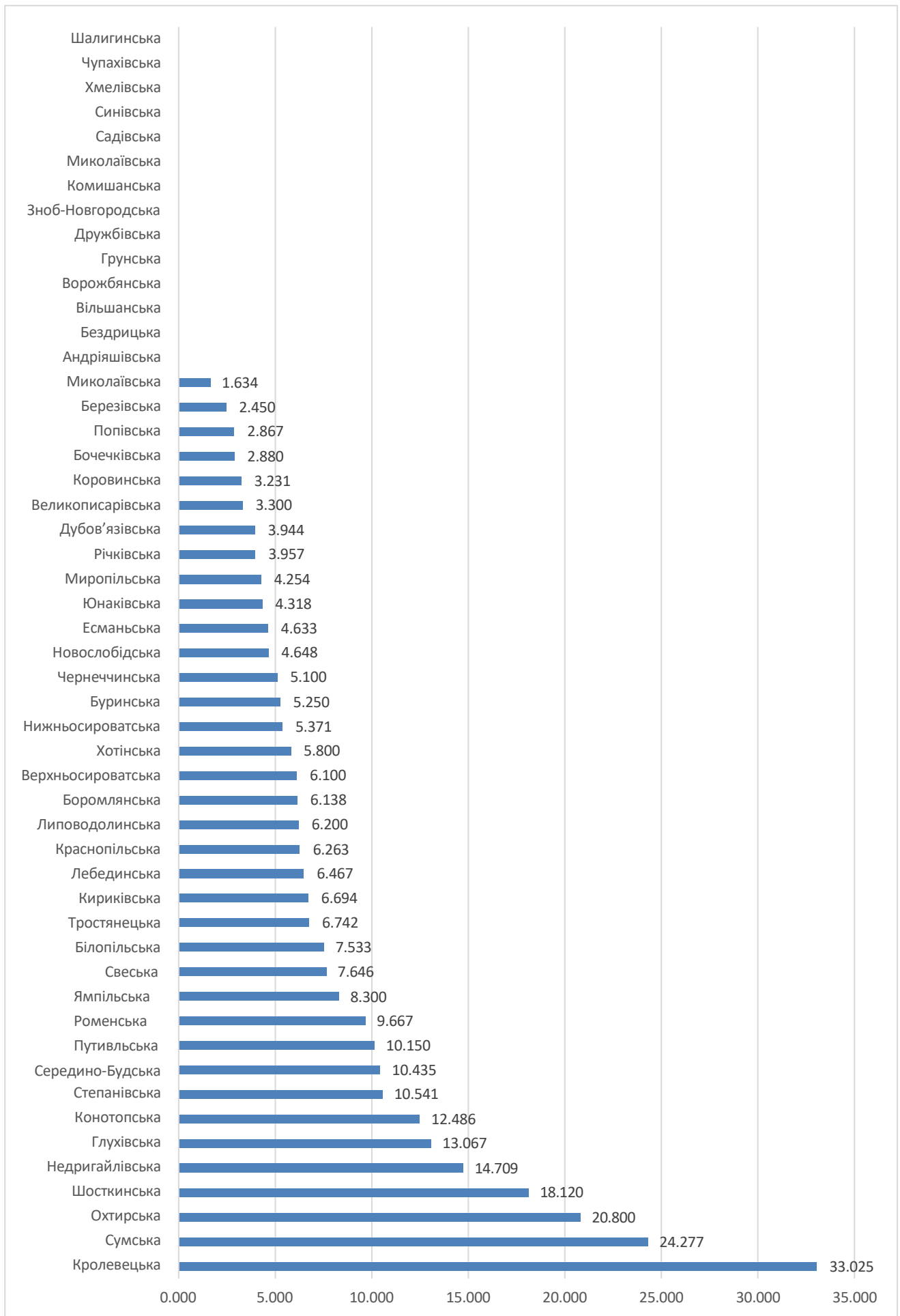

Рисунок 1.6.2. Навантаження на 1 ФСП (тис. осіб)

Аналіз кількості основних працівників, які забезпечують надання соціальних послуг у територіальних громадах Сумської області (фахівці із соціальної роботи, соціальні працівники, соціальні робітники, психологи, медичний персонал та інші), показав, що загальна кількість таких працівників складає 1365,5 осіб (див. рис. 1.6.3).

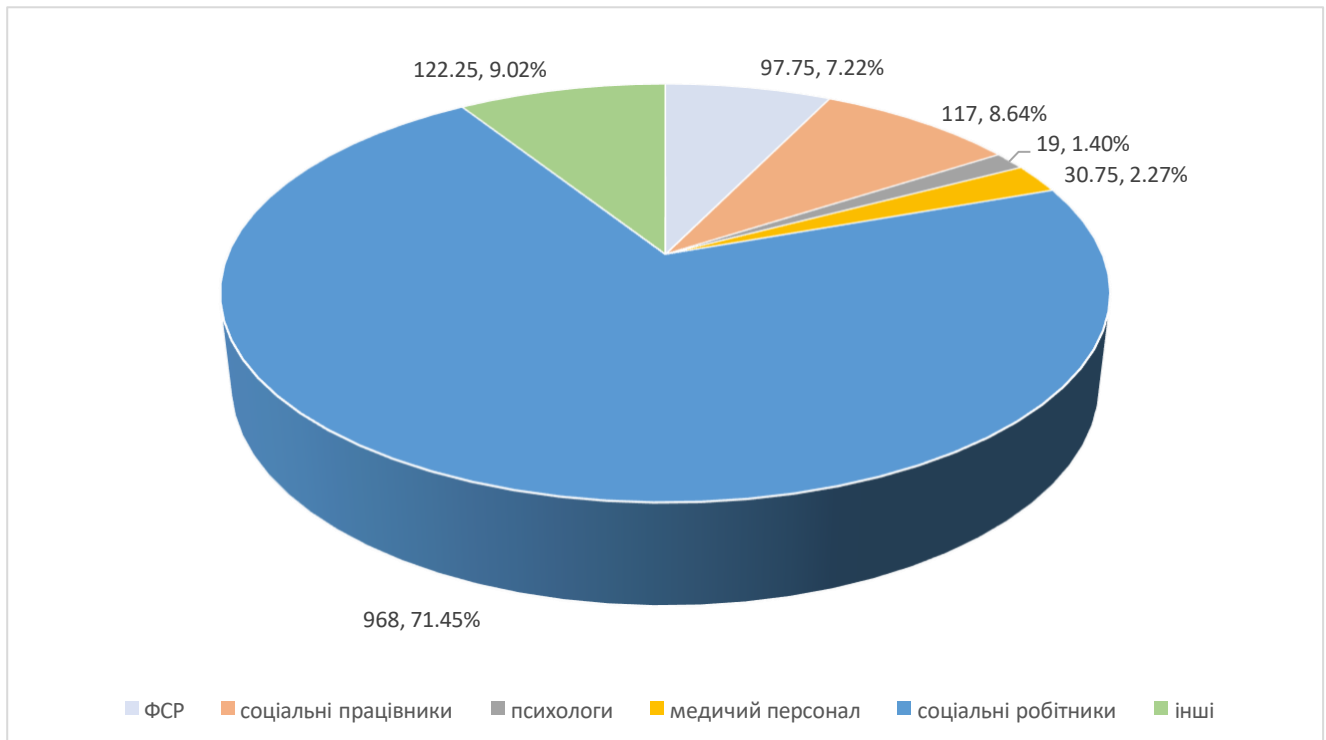

Рисунок 1.6.3. Кадрове забезпечення системи надання соціальних послуг в Сумській області

Кадрове забезпечення надавачів соціальних послуг Сумської області в розрізі посад та територіальних громад наведено в таблиці 1.6.1.

Таблиця 1.6.1. Кадрове забезпечення надавачів соціальних послуг Сумської області в розрізі територіальних громад

Назва громади	Кількість працівників, що надають соціальні послуги	Із них					
		ФСП	соціальні працівники	психологи	соціальні робітники	медичний персонал	інші
Андріяшівська	19	1	0	0	19	0	0
Бездрицька	Відсутній надавач соціальних послуг						
Березівська	27	3	2	0	22	0	0
Білопільська	47,5	1	33	0	0	2	11,5
Боромлянська	12	1	0	0	10	0	1
Бочечківська	22,75	1,5	0	0	17,75	0	3,5
Буринська	43	4	0	1	30	1	7
Великописарівська	47	1	2	0	35	0	9
Верхньосироватська	9	1	0	0	8	0	0
Вільшанська	13	0	0	0	13	0	0
Ворожбянська	12,5	1	0	0	11,5	0	0
Глухівська	71	3	3	1	52	2	10
Грунська	24	0	1	0	8	1	14
Дружбівська	Відсутній надавач соціальних послуг						
Дубов'язівська	38,5	2,5	2,5	0	26	0	7,5
Есманьська	17,5	1	1	0,5	14	0	1

Зноб-Новгородська	27	2	0	0	12	0,25	12,75
Кириківська	14	1	0	0	13	0	0
Комишанська	Відсутній надавач соціальних послуг						
Конотопська	52	5	2,5	1	41,5	1	1
Коровинська	10	1	0	0	9	0	0
Краснопільська	42	3	39	0	0	0	0
Кролевецька	40,25	1	0	0	38	0	1,25
Лебединська	96,75	6	4	1	84,75	1	0
Липоводолинська	32	2	1	0	27	0	2
Миколаївська сел.	39	8	1	0	19	11	0
Миколаївська сіл.	Відсутній надавач соціальних послуг						
Миропільська	11	1	0	0	10	0	0
Недригайлівська	32,25	1	1	1	25	0	4,25
Нижньосириватська	6	1	0	1	4	0	0
Новослобідська	13,25	2	0	0,5	9,75	0	1
Охтирська	32,5	2	5	1	23,5	1	0
Попівська	50,5	5	3	0	31,25	0	11,25
Путівльська	47,5	2	2	1	35	1	6,5
Річківська	13	1	0	1	11	0	0
Роменська	93	5	4	4	72	0	8
Садівська	15	1	0	0,5	12	0	1,5
Свеська	11	1	0	0	10	0	0
Середино-Будська	22	2	0	0	20	0	0
Синівська	15	0					
Степанівська	19,5	1	0	0	18	0	0,5
Сумська	20	10	2	2	0	3	3
Тростянецька	26	4	0	0	22	0	0
Хмелівська	Відсутній надавач соціальних послуг						
Хотінська	11	1	0	0	10	0	0
Чернечинська	24,5	1	0	0,5	22	1	0
Чупахівська	13,5	1,5	2	0	10	0	0
Шалигинська	Відсутній надавач соціальних послуг						
Шосткинська	87,5	0	1	1	77	5,5	3
Юнаківська	16	1	4	0	11	0	0
Ямпільська	28,75	1	1	1	24	0	1,75
РАЗОМ	1365,5	95,5	117	19	968	30,75	122,25

Результати проведеного аналізу свідчать про низький кадровий потенціал системи соціальної роботи та надання соціальних послуг в Сумській області, що унеможливує задоволення в повному обсязі попиту жителів регіону на соціальні послуги.

Невід'ємною складовою системи кадрового забезпечення є професійне зростання працівників системи надання соціальних послуг. З цією метою законодавством України (стаття 17 Закону України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю») передбачено створення обласних центрів соціальних служб до повноважень яких віднесено, зокрема, організація навчання із соціальної роботи, надання соціальних послуг; проведення навчальних заходів для надавачів соціальних послуг, спеціалістів виконавчих органів місцевого самоврядування, які здійснюють управління системою надання соціальних послуг сім'ям та дітям.

У Сумській області створено Сумський обласний центр соціальних служб та забезпечено його діяльність.

Аналіз кадрового забезпечення цього закладу показав достатній рівень спроможності його працівників проводити навчальну та методичну роботу. Так, у штаті обласного центру працює 9 методистів, 3 психолога, 3 соціальних менеджера, 4 фахівця із соціальної роботи та 1 соціолог. З числа цих працівників 9 – сертифіковані тренери з підготовки кандидатів у прийомні батьки, батьки-вихователі, опікуни, піклувальники, усиновителі, патронатні вихователі, наставники, а також тренери з курсу «Самодопомога +» та надання першої психологічної допомоги.

Водночас за результатами аналізу виявлено, що показники охоплення навчальними заходами працівників, які забезпечують у територіальних громадах організацію та надання соціальних послуг переважно нижчі ніж середні показники по Україні. Така ж ситуація і щодо підготовки кандидатів у сімейні форми виховання. Виключенням є лише працівники структурних підрозділів з питань соціального захисту населення та служб у справах дітей, яких охоплено навчальними заходами відповідно на 50 % та на 17 % більше ніж в середньому по Україні (див. рис. 1.6.4).

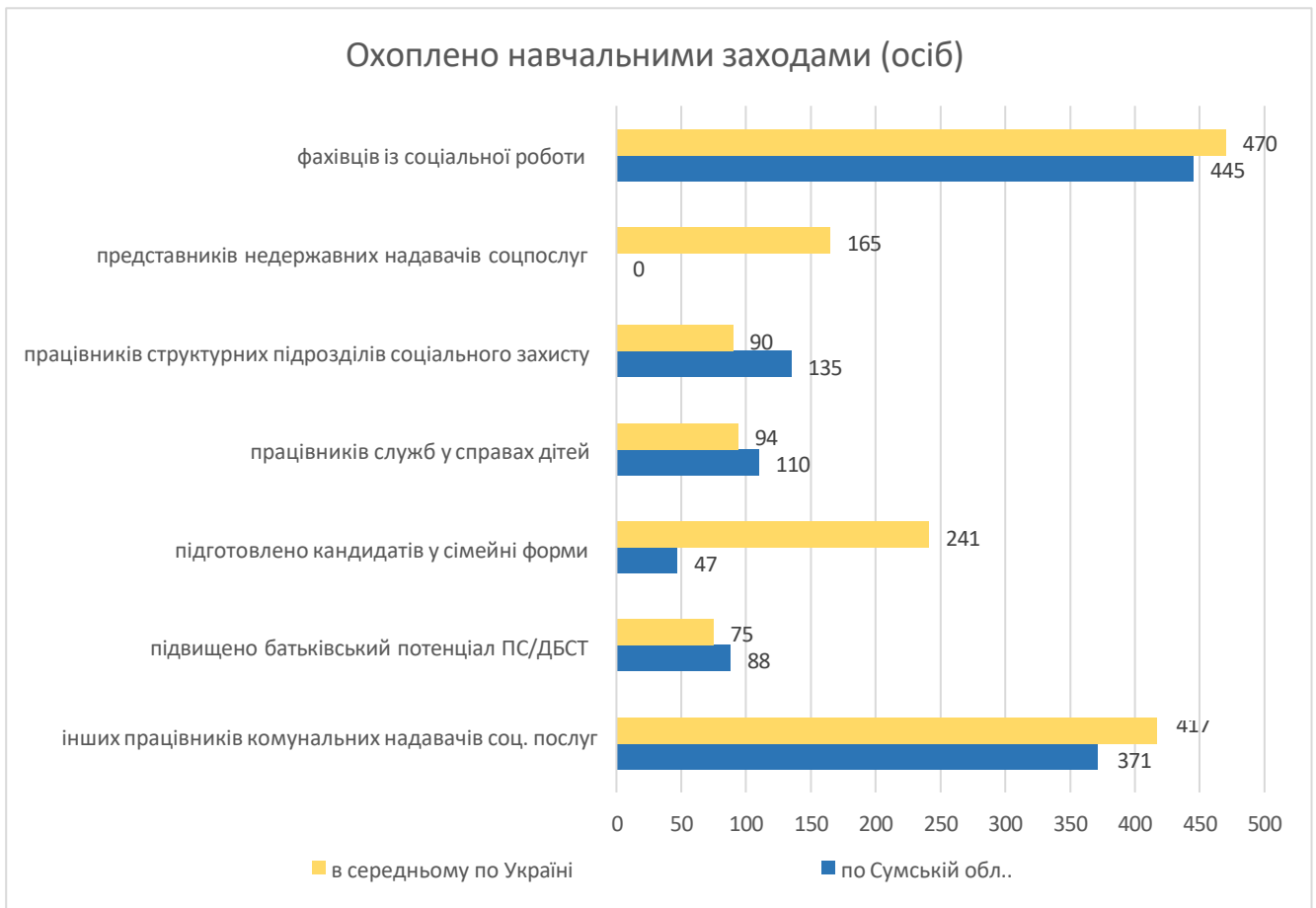

Рисунок 1.6.4. Стан охоплення навчальними заходами

Повноваження щодо організації та забезпечення умов для підвищення професійної компетентності/кваліфікації працівників, які надають соціальні послуги відповідно до статті 11 Закону України «Про соціальні послуги» покладено на місцеві державні адміністрації та виконавчі органи місцевих рад.

Аналіз отриманої інформації показав, що у лише у 22 громадах (43,14 %) є плани підвищення кваліфікації, 21 громада (41,18 %) має план проведення семінарів, тренінгів. Що стосується супервізійної роботи, то плани її проведення мають лише 12 з 51 громади (23,5 %). Проводять атестацію згідно із затвердженими планами 22 громади або 43,1 %.

Слід відмітити, що 6 територіальних громад (Конотопська, Ворожбянська, Зноб-Новгородська, Новослобідська, Річківська, Юнаківська) зазначили, що мають укладені договори/ меморандуми про співпрацю з обласним центром соціальних служб, водночас обласний центр вказав на відсутність таких договорів з територіальними громадами області, аргументуючи тим, що співпраця відбувається в рамках визначених повноважень.

Основою матеріально-технічного забезпечення системи соціальної роботи та надання соціальних послуг є наявність у надавачів послуг доступного приміщення, що відповідає ДБН В.2.2-40:2018 „Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення” та достатньої кількості транспортних засобів, у тому числі і для перевезення маломобільних груп населення.

Аналіз стану відповідності приміщень ДБН щодо інклюзивності показав, що приміщення лише у дев'яти територіальних громадах (22 %) приміщення надавачів соціальних послуг повністю відповідають зазначеним нормативам (Білопільська, Боромлянська, Бочечківська, Грунська, Зноб-Новгородська, Степанівська, Тростянецька, Чупахівська та Шосткинська ТГ). У трьох громадах (Ворожбянська та Свеська ТГ) – приміщення надавачів зовсім не відповідають ДБН, у всіх інших громадах (32 ТГ, 73 %) – відповідають частково (див. рис. 1.6.5).

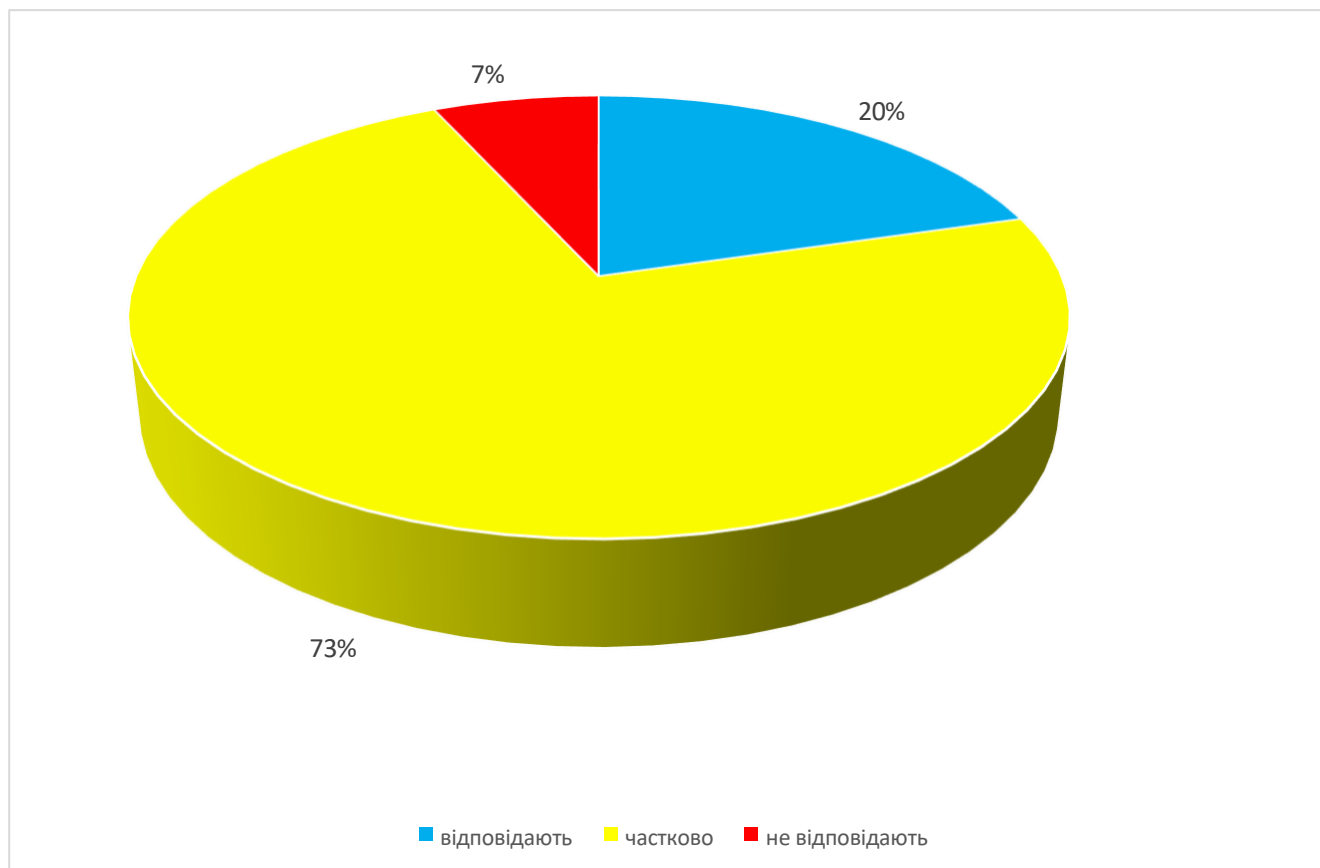

Рисунок 1.6.5. Відповідність приміщень надавачів соціальних послуг ДБН В.2.2-40:2018 «Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення»

Таким чином результати аналізу показали, що надавачі соціальних послуг у 80 % усіх громад області не відповідають критеріям діяльності надавачів соціальних послуг, затвердженим постановою КМУ від 03.03.2020 р. №185, не можуть бути внесені до Реєстру надавачів соціальних послуг та надавати такі послуги.

Комунальні надавачі соціальних послуг Сумщини мають всього 776 транспортних засобів, з яких 704 – велосипеди (див. рис. 1.6.6).

Рисунок 1.6.6. Забезпеченість надавачів соціальних послуг транспортними засобами

Стан забезпечення транспортом комунальних надавачів соціальних послуг у територіальних громадах Сумської області наведено у таблиці 1.6.2.

Таблиця 1.6.2. Забезпеченість транспортними засобами

Назва громад	легковий автомобіль	мікроавтобус	мотоцикл	мопед / моторолер	велосипед	Транспорт для перевезення маломобільних груп*
Андріяшівська	0	0	0	0	7	0
Бездрицька	Відсутній надавач соціальних послуг					
Березівська	1	1	0	0	10	1
Білопільська	1	1	0	2	34	1
Боромлянська	0	0	0	0	9	0
Бочечківська	0	0	0	0	так	0
Буринська	1	0	0	22	22	0
Великописарівська	2	0	0	1	36	0
Верхньосироватська	0	0	0	0	8	0
Вільшанська	0	0	0	0	0	0
Ворожбянська	0	0	0	0	13	0
Глухівська	1	1	0	0	11	0
Грунська	1	0	0	0	9	0
Дружбівська	Відсутній надавач соціальних послуг					
Дубов'язівська	0	0	0	0	19	0
Есманьська	0	0	0	0	12	0
Зноб-Новгородська	0	0	0	0	10	0
Кириківська	0	0	0	0	0	0
Комишанська	Відсутній надавач соціальних послуг					
Конотопська	0	1	0	0	41	1
Коровинська	0	0	0	0	0	0
Краснопільська	1	0	0	1	37	0
Кролевецька	0	1	0	1	0	1
Лебединська	1	0	0	0	69	0
Липоводолинська	0	0	0	0	27	0
Миколаївська селищна	0	0	0	2	17	0

	Відсутній надавач соціальних послуг					
Миколаївська сільська						
Миропільська	0	0	0	0	11	0
Недригайлівська	2	1	0	0	15	1
Нижньосироватська	0	0	0	0	5	0
Новослобідська	0	0	0	0	8	0
Охтирська	1	0	0	0	20	0
Попівська	1	0	0	0	34	0
Путівльська	1	1	0	0	20	1
Річківська	0	0	0	0	5	0
Роменська	0	0	0	1	22	0
Садівська	0	2	0	0	15	1
Свеська	0	0	0	0	0	0
Середино-Будська	0	0	0	0	13	0
Синівська	0	0	0	0	0	0
Степанівська	0	0	0	0	15	0
Сумська	1	3	0	2	0	1
Тростянецька	3	1	0	2	24	1
Хмельівська	Відсутній надавач соціальних послуг					
Хотінська	0	2	0	0	10	0
Чернечинська	1	0	0	2	22	0
Чупахівська	0	0	0	0	0	0
Шалигинська	Відсутній надавач соціальних послуг					
Шосткинська	0	1	0	1	39	1
Юнаківська	0	0	0	0	11	0
Ямпільська	0	0	0	0	24	0
РАЗОМ	19	16	0	37	704	10

Варто зазначити, що аналіз показав тенденцію до зростання мобільності соціальних робітників у першу чергу. Майже 80 % соціальних робітників забезпечені велосипедом (див. рис. 1.6.7).

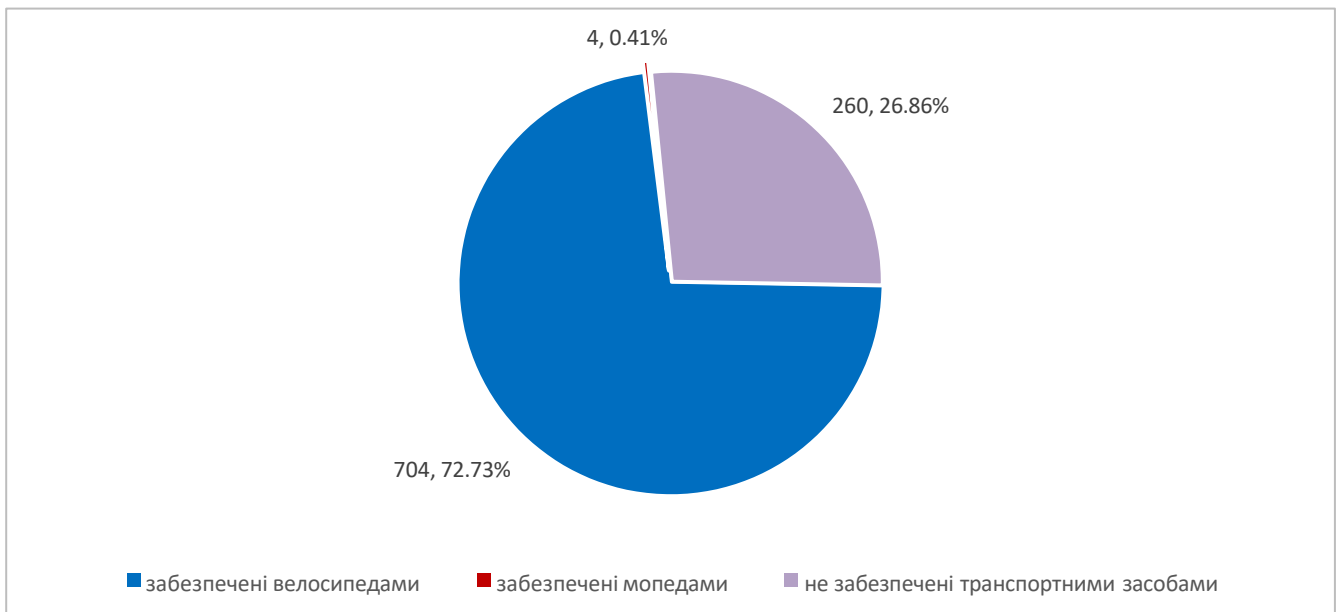

Рисунок 1.6.7. Потенційне забезпечення соціальних робітників велосипедами

Такого стану справ не виявлено у центрах соціальних служб, фахівці із соціальної роботи практично не забезпечені велосипедами, що на нашу думку негативно впливає на рівень доступності жителів громад до соціальних послуг.

Під час аналізу виявлено незадовільну ситуацію з транспортом для перевезення маломобільних груп.

З 51 громади лише 10 мають по 1 спеціально облаштованому транспортному засобу (Березівська, Білопільська, Конотопська, Кролевецька, Недригайлівська, Путивльська, Садівська, Сумська, Тростянецька та Шосткинська). Інші громади відповідно до наданої інформації такого транспорту не мають взагалі, що вказує на низький рівень доступності соціальних послуг для таких категорій населення, як особи з інвалідністю та інші маломобільні групи.

За результатами аналізу стану фінансового забезпечення системи соціального захисту населення, у тому числі системи соціальної роботи та надання соціальних послуг на регіональному рівні слід зазначити, що в період воєнного стану (2022 рік) видатки на соціальний захист населення склали лише 2,49 %, переважну більшість яких (2,24 %) складають видатки на надання соціальних та реабілітаційних послуг громадянам похилого віку, особам з інвалідністю, дітям з інвалідністю в установах соціального обслуговування, зокрема, на забезпечення соціальними послугами стаціонарного догляду особам, які не можуть вести самостійний спосіб життя через похилий вік, фізичні та розумові вади, психічні захворювання або інші хвороби, дітям з вадами фізичного та розумового розвитку, а також на надання реабілітаційних послуг особам та дітям з інвалідністю (див. рис. 1.6.8).

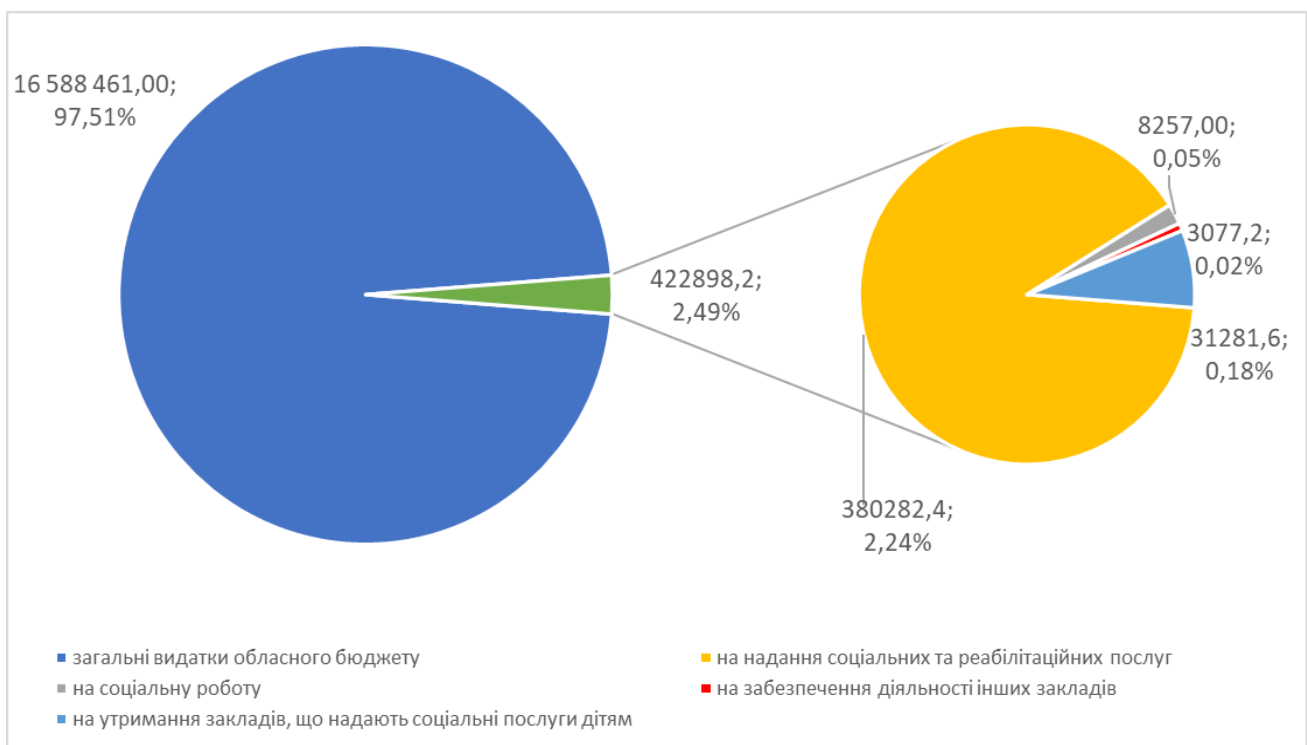

Рисунок 1.6.8. Структура видатків обласного бюджету на соціальний захист і соціальні послуги у 2022 році (тис. грн)

Крім того, аналіз динаміки структури видатків обласного бюджету на соціальний захист населення виявив стійку тенденцію до переважання видатків на забезпечення утримання закладів, які надають послуги стаціонарного догляду, в першу чергу осіб, які не можуть вести самостійний спосіб життя через похилий вік, фізичні та розумові вади, психічні захворювання або інші хвороби, а також дітей з вадами фізичного та розумового розвитку (див. рис. 1.6.9).

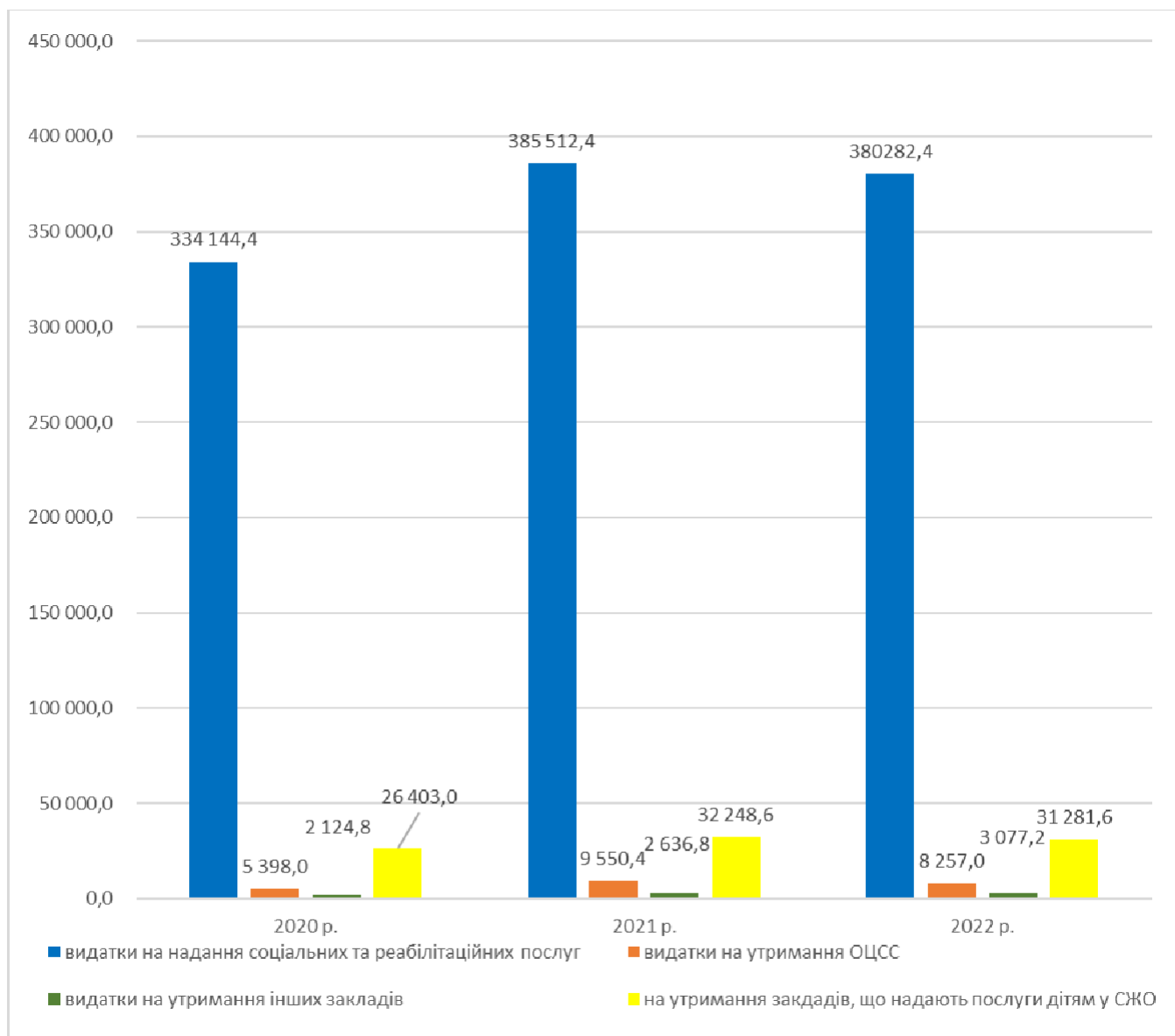

Рисунок 1.6.9. Динаміка структури видатків обласного бюджету на соціальний захист населення (тис. грн)

Аналіз стану фінансового забезпечення системи соціального захисту населення, у тому числі системи соціальної роботи та надання соціальних послуг в територіальних громадах, показав доволі низький відсоток як на соціальний захист (в середньому по області 6,75 %) так і безпосередньо на надання соціальних послуг (3,34 % від суми загальних видатків місцевого бюджету).

Показники щодо частки видатків на соціальний захист населення від загальних видатків місцевого бюджету та частки видатків на надання соціальних послуг від загальних видатків місцевого бюджету в розрізі територіальних громад наведено на рисунку 1.6.10.

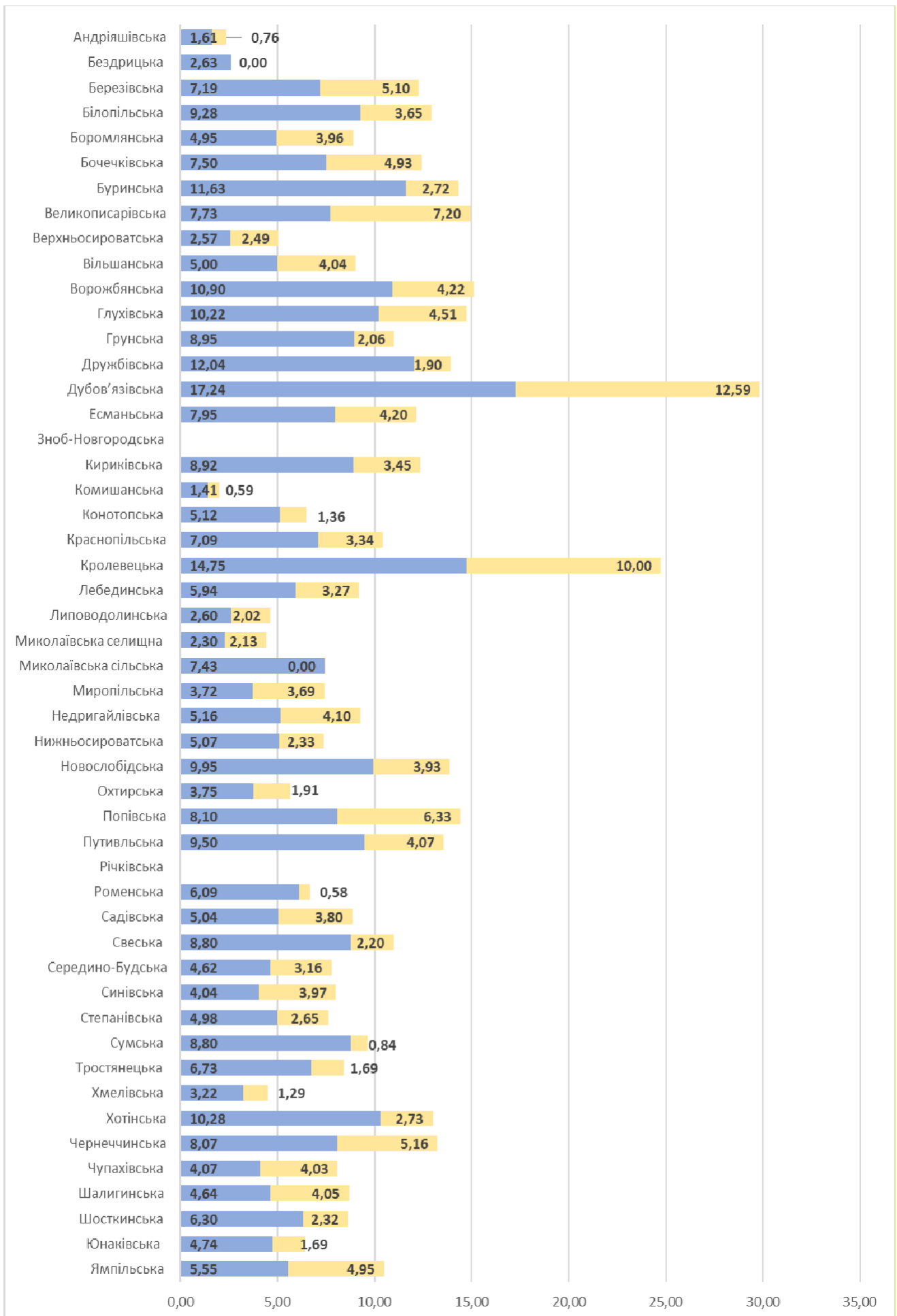

Рисунок 1.6.10. Стан фінансування системи соціального захисту населення, у тому числі на надання соціальних послуг (% від суми загальних видатків місцевого бюджету)

Висновки:

1. В територіальних громадах Сумської області низький рівень кадрового забезпечення комунальних надавачів соціальних послуг. Комунальні надавачі не забезпечені психологами, юристами, соціальними працівниками.
2. В громадах недостатня кількість фахівців із соціальної роботи, внаслідок чого навантаження на такого працівника сягає 22–33 тисячі населення на одну штатну одиницю. Такий стан справ не сприяє впровадженню єдиного уніфікованого підходу до організації надання соціальних послуг. За відсутності ФСР, в територіальній громаді не може в повній мірі бути забезпечене надання базових соціальних послуг.
3. Потребує удосконалення система підвищення професійних компетентностей/кваліфікації працівників надавачів соціальних послуг.
4. Слабка матеріально-технічна база комунальних надавачів соціальних послуг може негативно впливати на якість та доступність соціальних послуг, які вони надають.
5. Невідповідність приміщень надавачів соціальних послуг комунального сектору ДБН В.2.2-40:2018 «Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення» знижує доступність соціальних послуг, особливо для маломобільних груп населення, що в свою чергу є одним із чинників незадоволеного попиту населення громад на базові соціальні послуги.
6. Потребують перегляду підходи до фінансування системи надання соціальних послуг, зокрема, впровадження фінансування соціальних послуг відповідно до визначених потреб жителів територіальних громад, а не утримання надавачів соціальних послуг.
7. При складанні проектів бюджету як області, так і територіальних громад недостатня увага приділяється механізмам аутсорсингу соціальних послуг, зокрема, соціальному замовленню.

1.7 Інформування та комунікація з населенням громад

Повноваженнями виконавчим органам сільських, селищних, міських рад щодо інформування населення про перелік соціальних послуг, їхній зміст і порядок їх надання у формі, доступній для сприйняття особами з будь-яким видом порушення здоров'я передбачено законами України «Про соціальні послуги», «Про місцеве самоврядування», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю».

Разом з тим, Законом України «Про соціальні послуги» встановлено обов'язкове інформування місцевих органів влади про відмову у наданні послуг через відсутність надавача цих послуг.

Крім того практичні рекомендації щодо інформування населення про перелік соціальних послуг, їхній зміст і порядок їх надання у формі, доступній для сприйняття особами з будь-яким видом порушення здоров'я місцевим органам самоврядування затверджено Міністерством соціальної політики України (наказ від 31.07.2023 р. № 263 «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей»). Враховуючи зазначене, на законодавчому рівні в повному обсязі визначено весь механізм важливого сегменту діяльності ОМС в частині інформування мешканців громад про наявні соціальні послуги та їх розвиток.

Проведений експертами проекту кабінетний аналіз виконання структурними підрозділами соціального захисту населення функції з інформування та комунікації з населенням громад у Сумській області показав недостатній рівень такої діяльності у багатьох громадах. Зокрема, 18 громад області, що становить 36 %, не розміщує на сайтах громад перелік соціальних послуг, що передбачено законодавством. Лише 14 громад (28 %) оприлюднюють звіт за результатами визначення потреб населення громади в соціальних послугах (див. рис. 1.7.1, 1.7.2). Разом з тим, згідно наданої для аналізу інформації 26 ТГ затвердили відповідним розпорядженням Порядок визначення потреб населення громади у соціальних послугах.

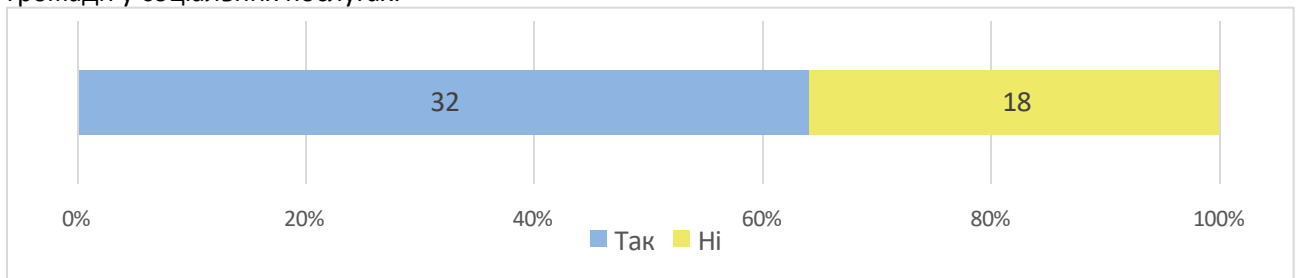

Рис. 1.7.1. Частка громад області, що розміщують перелік соціальних послуг на офіційних сайтах громад

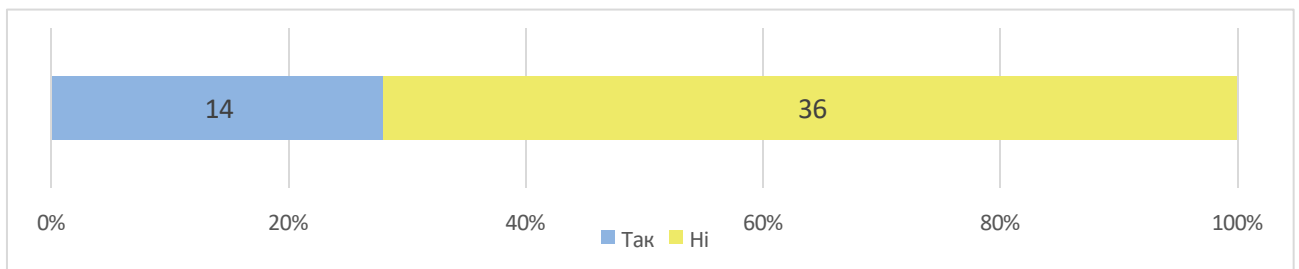

Рис. 1.7.2. Частка громад області, що оприлюднюють звіти за результатами визначення потреб у соціальних послуг на офіційних сайтах громад

Такий результат з інформування та комунікацію з населенням ми отримали при тому, що 43 громади (86 %) визначають потреби населення в соціальних послугах. Разом з тим, через відсутність фахових спеціалістів 4 громади таку діяльність не здійснюють і у 3-х громадах визначення потреб проводиться формально. У 25 громадах (50 %) щорічно на календарний рік відповідно до вимог законодавства головою громади затверджуються перелік соціальних послуг, що надаються мешканцям громади.

Аналіз змісту наявної інформації на сайтах громад показав, що наявна інформація про перелік надавачів соціальних послуг, графіки їх роботи, контакти у 43 громад (86 %), перелік соціальних послуг,

які надають надавачі соціальних послуг у 44 громад (88 %), перелік та назва державних стандартів соціальних послуг у 27 громадах (54 %), загальний обсяг видатків місцевого бюджету на соціальні послуги 16 громад (32 %), звіти за результатами моніторингу та оцінки якості 19 громад (38 %) (див. рис.1.7.3).

Рис. 1.7.3. Перелік наявної інформації (змісту) на сайтах ТГ

Разом з тим, аналіз показав, що у 27 (54 %) ТГ не доступна інформація для сприйняття особами з будь-яким порушенням здоров'я, у 23 громади (46 %) навпаки інформація про соціальні послуги доступна для сприйняття особам з порушенням зору.

Вживані заходи щодо інформування та комунікації з населенням у 51 громаді області подано у таблиці 1.7.1, зокрема визначення потреби населення громади у соціальних послугах, розміщення переліку соціальних послуг на сайтах ТГ, та оприлюднення звітів за результатами визначених потреб населення громади у соціальних послугах.

Подані у рисунках та Таблиці 1.7.1 дані показують, **що у ряді сільських та селищних громадах визначення потреб у соціальних послугах проводиться формально через відсутність фахових спеціалістів**: Андріяшівська сільська громада, Великописарівська селищна громада, Синівська сільська громада, Грунська сільська громада, Комишанська сільська громада, Хмелівська сільська громада. **Ситуація щодо відсутності спеціалістів, які виконуватимуть якісно функцію з інформування населення у зазначених громадах має стати предметом уваги обласного Департаменту.**

Крім того переважна більшість громад області не оприлюднюють звіти за результатами визначених потреб населення громади у соціальних послугах для інформування населення.

Таблиця 1.7.1. Інформація щодо виконання повноважень структурними підрозділами соціального захисту населення інформування населення про визначення потреб у соціальних послугах

№	Назва громади	Визначення потреби населення громади в соціальних послугах	Розміщення переліку соціальних послуг на сайті громади	Оприлюднення звіту за результатами визначення потреб населення громади в соціальних послугах
1	Липоводолинська селищна громада	Так	Так	Ні
2	Березівська сільська громада	Так	Так	Ні
3	Недригайлівська селищна громада	Так	Так	Ні
4	Річківська сільська громада	Ні	Так	Ні
5	Миколаївська селищна громада	Так	Так	Ні

6	Путивльська міська громада	Так	Так	Ні
7	Конотопська міська громада	Так	Ні	Так
8	Попівська сільська громада	Так	Ні	Ні
9	Ворожбянська міська громада	Так	Так	Ні
10	Зноб-Новгородська селищна громада	Так	Так	Так
11	Роменська міська громада	Так	Ні	Ні
12	Миропільська сільська громада	Так	Ні	Ні
13	Лебединська міська громада	Так	Ні	Ні
14	Глухівська міська громада	Так	Ні	Ні
15	Боромлянська сільська громада	Так	Так	Так
16	Вільшанська сільська громада	Так	Так	Ні
17	Коровинська сільська громада	Так	Так	Ні
18	Андріяшівська сільська громада	Проводиться формально (відсутність фахових спеціалістів)	Так	Ні
19	Садівська сільська громада	Так	Так	Ні
20	Великописарівська селищна громада	Ні (відсутній досвід)	Ні	Ні
21	Ямпільська селищна громада	Так	Так	Ні
22	Верхньосироватська сільська громада	Так	Так	Ні
23	Степанівська селищна громада	Так	Так	Так
24	Краснопільська селищна громада	Так	Ні	Ні
25	Середино-Будська міська громада	Так	Так	Ні
26	Миколаївська сільська громада	Так	Так	Ні
27	Буринська міська громада	Так	Так	Ні
28	Дубов'язівська селищна громада	Так	Так	Ні
29	Бочечківська сільська громада	Так	Так	Так
30	Есманьська селищна громада	Так	Ні	Ні
31	Синівська сільська громада	Проводиться формально (Відсутність фахових спеціалістів)	Так	Так
32	Кролевецька міська громада	Так	Так	Ні
33	Новослобідська сільська громада	Так	Так	Так
34	Бездрицька сільська громада	Так	Так	Ні
35	Шосткинська міська громада	Так	Ні	Так
36	Чернечинська сільська громада	Так	Так	Так
37	Білопільська міська громада	Так	Так	Так
38	Грунська сільська громада	Ні (Відсутність фахових спеціалістів)	Так	Так
39	Комишанська сільська громада	Ні (Відсутність фахових спеціалістів)	Ні	Ні
40	Охтирська міська громада	Так	Так	Так

41	Юнаківська сільська громада	Так	Ні	Так
42	Дружбівська міська громада	Так	Ні	Ні
43	Хотінська селищна громада	Так	Ні	Ні
44	Кириківська селищна громада	Так	Ні	Ні
45	Чупахівська селищна громада	Так	Так	Ні
46	Нижньосироватська сільська громада	Так	Так	Так
47	Свеська селищна громада	Так	Так	Так
48	Тростянецька міська громада	Так	Ні	Ні
49	Шалигинська селищна громада	Так	Ні	Ні
50	Сумська міська громада	Так	Ні	Так
51	Хмелівська сільська громада	Проводиться формально	Ні	Ні

Аналіз отриманої інформації від Департаменту Сумської ОВА щодо виконання повноважень стосовно інформування населення регіону про розвиток соціальних послуг показав, що Департамент забезпечує збір інформації від територіальних громад, аналіз та опрацювання матеріалів, систематизацію у табличних формах, успішний досвід, що поширюється листами на територіальні громади, забезпечує організацію інформування населення про соціальні послуги, що надаються установами-надавачами таких послуг. Сайт ОВА з посиланням на розділ Департаменту містить підрозділ про соціальні послуги з посиланням на сайт Мінсоцполітики і не містить інформації про наявні в області соціальні послуги. Проте позитивним є факт наявності на сайті Інформації про визначення потреб у соціальних послугах у 2023 році.

Що стосується отриманої для аналізу інформації Головного управління Національної соціальної сервісної служби у Сумській області (далі - ГУНССС) варто зауважити, що наразі працює 6 працівників із 13 затверджених штатним розкладом посад. Опитування та аналіз показали, що при виконанні повноважень щодо надання соціальних послуг та провадження соціальної роботи працівники ГУНССС здійснюють заходи державного контролю та моніторинг (позапланові перевірки/моніторинги) за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки, соціальних послуг, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, торгівлі людьми, забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, за належним рівнем доступності для осіб з інвалідністю та інших маломобільних категорій населення та за дотриманням прав дітей. **Також здійснюється контроль та організаційно-методичне забезпечення щодо надання соціальної підтримки та соціальних послуг, передбачені Положенням про ГУНССС.**

У 2022 році проведено 22 позапланових перевірки, у I півріччі 2023 року – 25. Перевірки проводилися за зверненнями громадян, а також відповідно до листів Нацсоцслужби. Серед основних виявлених недоліків під час позапланових перевірок об'єктів державного контролю/моніторингу з питань дотримання вимог Закону України «Про соціальні послуги» була означена проблема недотримання Державних стандартів надання соціальних послуг. Питання здійснення контролю за дотриманням законодавства в частині повноважень ОМС громад щодо інформування та комунікації з населенням не зафіксовано.

Таким чином, діяльність громад Сумської області в частині інформування та комунікації з населенням за напрямком розвитку соціальних послуг та соціальної роботи потребує суттєвого перегляду та приведення у відповідність до законодавства і також передбачена у стратегічних та короткотермінових програмних документах громад області.

Інформація, що розміщується на офіційних сайтах області потребує актуалізації, валідації, верифікації та бути доступною для інформування населення регіону.

Висновки.

1. Повноваження структурних підрозділів соціального захисту населення громад та Департаменту ОВА щодо інформування та комунікації не забезпечено на належному рівні.
2. Офіційні сайти ОВА та Департаменту потребують нового змістовного наповнення інформації про наявні соціальні послуги та перспективи розвитку соціальної роботи /надання соціальних послуг для населення.

3. Головному управлінню Національної соціальної сервісної служби Сумської області рекомендується при плануванні діяльності на рік передбачати окремим питанням здійснення контролю діяльності структурних підрозділів та надавачів соціальних послуг в частині виконання законодавства щодо інформування та комунікації з населенням.

1.8 Стан проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг у громадах Сумської області

Проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг у громадах передбачено постановою КМУ від 01.06.2020 р. № 449 «Про затвердження Порядку проведення моніторингу надання оцінки якості соціальних послуг» та наказом Мінсоцполітики від 27.12.2013 р. № 904 «Про затвердження методичними рекомендаціями з проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг».

Зазначеними постановами Уряду визначено суб'єкти моніторингу надання соціальних послуг, зокрема:

- Нацсоцслужба;
- Регіональний орган соціального захисту населення;
- Місцевий орган соціального захисту населення;
- Надавачі соціальних послуг незалежно від форми власності (крім надавачів соціальних послуг, що надають такі послуги на непрофесійній основі).

Разом з цим, визначено завдання моніторингу, зокрема:

- визначення кількості осіб в громаді, які потребують соціальних послуг;
- кількості надавачів соціальних послуг;
- забезпечення якісними послугами, що відповідають їх потребам;
- підготовка звітів про надання послуг;
- аналіз дотримання державних стандартів;
- планування роботи з розвитку системи надання соціальних послуг.

Законодавством також передбачено і терміни проведення Моніторингу надання соціальних послуг – один раз на рік. При цьому, надавачі соціальних послуг ведуть облік та аналіз показників діяльності і щорічно до 1 лютого подають місцевим органам соціального захисту населення дані обліку показників діяльності з надання соціальних послуг, а місцеві органи соціального захисту населення до 1 березня подають регіональним органам соціального захисту дані моніторингу, які до 1 квітня подають дані моніторингу Нацсоцслужбі.

Що стосується оцінки якості соціальних послуг варто зазначити, що метою оцінки якості соціальних послуг вищезазначені нормативними актами Уряду визначено **встановлення рівня відповідності наданих соціальних послуг затвердженим державним стандартам соціальних послуг**

Законодавчо також визначені етапність (терміни) проведення оцінки якості:

Внутрішня оцінка якості соціальних послуг проводиться Надавачем соціальних послуг один раз на рік не пізніше ніж 31 липня.

Зовнішня оцінка якості соціальних послуг проводиться Засновником/Замовником послуг один раз на рік до 30 червня. При цьому зовнішню оцінку якості соціальних послуг варто проводити наступного року після проведення внутрішньої оцінки.

Також визначені послідовні дії при здійсненні ОЦІНКИ, зокрема:

- 1) Планування та проведення оцінки якості соціальних послуг;
- 2) Проведення аналізу результатів оцінки якості соціальних послуг;
- 3) Розміщення результатів проведеної оцінки якості соціальних послуг в офіційних друкованих виданнях, на офіційному веб-сайті, на єдиному державному веб-порталі відкритих даних, на інформаційних стендах надавача соціальних послуг або в будь-який інший спосіб;**
- 4) Розроблення заходів, спрямованих на підвищення якості надання соціальних послуг;
- 5) Моніторинг здійснення заходів, спрямованих на підвищення якості надання соціальних послуг.

Також законодавством передбачено як використовувати результати Оцінки, зокрема для підготовки пропозицій щодо :

- Удосконалення діяльності надавача соціальних послуг;
- Підвищення рівня професійної компетенції персоналу надавача соціальних послуг;
- Шляхів вирішення проблем, що гальмують розвиток надання соціальних послуг;
- Виправлення недоліків надання соціальних послуг надавачем соціальних послуг;
- Підвищення якості соціальних послуг.

У кожному державному стандарті соціальних послуг зазначено кількісні та якісні показники оцінки якості.

Аналіз інформації стосовно проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг в громадах Сумської області показав, що виконання функції щодо здійснення моніторингу надання соціальних послуг, оцінки їх якості, оприлюднення на сайтах включенні до положення про

структурний підрозділ організації надання соціальних послуг у 33 ТГ.

Результати опитування 50 громад області показали, що у 10 громадах (20 %) структурними підрозділами з питань соціального захисту населення не проводиться моніторинг надання соціальних послуг (див. рис. 1.8.1).

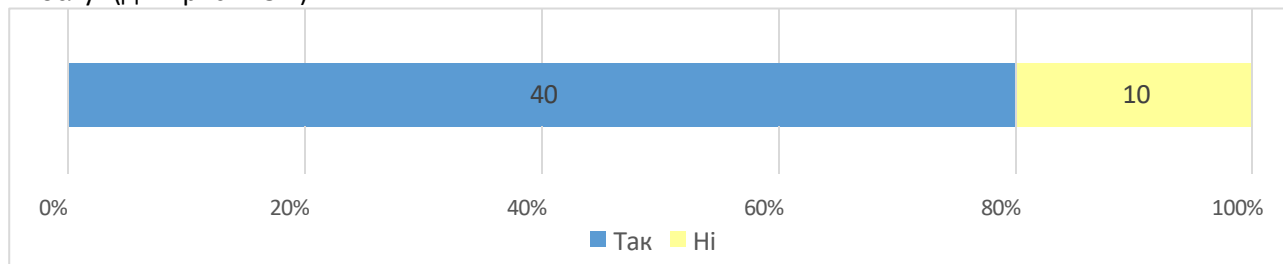

Рис. 1.8.1 Співвідношення громад Сумської області щодо проведення структурним підрозділом соціального захисту населення моніторингу надання соціальних послуг.

Разом з тим, 35 (70 %) структурних підрозділів соціального захисту подають щороку регіональним органам соціального захисту населення узагальнені дані моніторингу надання соціальних послуг (див. рис. 1.8.2).

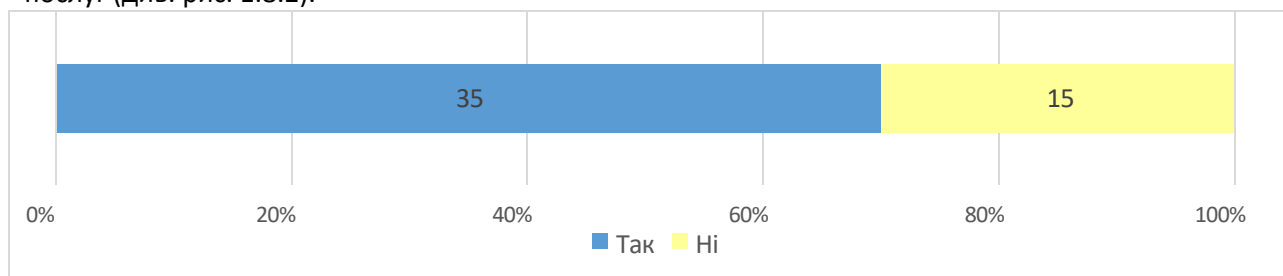

Рис. 1.8.2. Частка громад Сумської області, що подаються щороку регіональним органам соціального захисту населення узагальнені дані моніторингу надання соціальних послуг.

Разом з тим аналіз інформації щодо соціальних послуг, що надаються у громаді, змісту та умов їх надання на сайті громади показав, що інформацію щодо моніторингу та оцінки якості соціальних послуг розміщують лише 23 з 51 ТГ.

Така ситуація може говорити про формальний підхід деяких громад, не розуміння необхідності та суті виконання визначених законодавством функцій щодо проведення моніторингу надання соціальних послуг та інформування про його результати, а також про відсутність належного контролю Департаменту ОВА за якістю поданої інформації від громад.

Аналогічна ситуація з проведенням зовнішньої оцінки надання соціальних послуг громадами області (див. рис. 1.8.3)

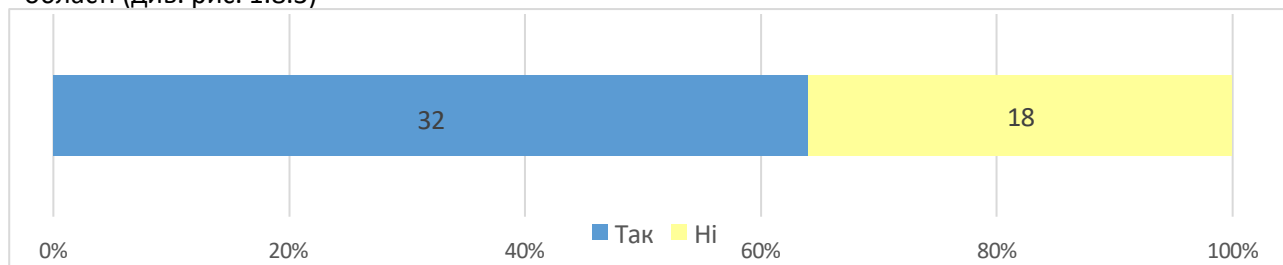

Рис. 1.8.3 Проведення структурними підрозділами соціального захисту населення зовнішньої оцінки надання соціальних послуг.

Узагальнена інформація щодо виконання повноважень структурними підрозділами соціального захисту населення моніторингу надання соціальних послуг та зовнішньої оцінки надання соціальних послуг у розрізі кожної громади подано у таблиці 1.8.1.

Таблиця 1.8.1. Виконання повноважень структурними підрозділами соціального захисту населення Сумської області проведення моніторингу надання соціальних послуг та зовнішньої оцінки надання соціальних послуг

№	Назва громади	Проведення моніторингу надання соціальних послуг	Подання регіональним органам соціального захисту населення узагальнених даних щодо проведеного моніторингу надання соціальних послуг	Наявність Звіту щодо моніторингу та оцінки якості соціальних послуг на сайті громади	Проведення структурним підрозділом соціального захисту зовнішньої оцінки надання соціальних послуг
1	Липоводолинська селищна	Так	Так	Ні	Так
2	Березівська сільська	Так	Так	Ні	Так
3	Недригайлівська селищна	Так	Так	Ні	Так
4	Річківська сільська	Ні	Ні	Ні	Ні
5	Миколаївська селищна	Так	Ні	Ні	Так
6	Путівльська міська	Так	Так	Так	Так
7	Конотопська міська	Так	Так	Так	Так
8	Попівська сільська	Так	Так	Ні	Так
9	Ворожбянська міська	Так	Так	Ні	Так
10	Зноб-Новгородська селищна	Так	Так	Так	Так
11	Роменська міська	Так	Так	Ні	Так
12	Миропільська сільська	Ні	Ні	Так	Ні
13	Лебединська міська	Так	Так	Ні	Так
14	Глухівська міська	Так	Так	Так	Так
15	Боромлянська сільська	Так	Так	Так	Так
16	Вільшанська сільська	Ні	Ні	Ні	Ні
17	Коровинська сільська	Так	Ні	Ні	Так
18	Андріяшівська сільська	Так	Так	Ні	Ні
19	Садівська сільська	Так	Так	Так	Так
20	Великописарівська селищна	Ні	Ні	Ні	Ні
21	Ямпільська селищна	Так	Так	Ні	Так
22	Верхньосироватська сільська	Ні	Ні	Ні	Так
23	Степанівська селищна громада	Так	Так	Так	Ні
24	Краснопільська селищна	Так	Так	Ні	Ні
25	Середино-Будська міська	Так	Так	Ні	Так
26	Миколаївська сільська	Так	Так	Так	Ні
27	Буринська міська	Так	Так	Ні	Так

28	Дубов'язівська селищна	Так	Ні	Так	Ні
29	Бочечківська сільська	Так	Ні	Так	Ні
30	Есманьська селищна	Ні	Ні	Ні	Ні
31	Синівська сільська	Так	Так	Так	Так
32	Кролевецька міська	Так	Так	Ні	Так
33	Новослобідська сільська	Так	Так	Так	Так
34	Бездрицька сільська	Ні	Ні	Ні	Ні
35	Шосткинська міська	Так	Так	Так	Так
36	Чернечинська сільська	Так	Так	Так	Так
37	Білопільська міська	Так	Так	Ні	Ні
38	Грунська сільська	Ні	Ні	Ні	Ні
39	Комишанська сільська	Ні	Ні	Ні	Ні
40	Охтирська міська	Так	Так	Так	Так
41	Юнаківська сільська громада	Так	Так	Так	Так
42	Дружбівська міська	Так	Так	Ні	Ні
43	Хотінська селищна	Так	Ні	Так	Так
44	Кириківська селищна громада	Так	Так	Ні	Ні
45	Чупахівська селищна	Так	Так	Ні	Так
46	Нижньосироватська сільська	Так	Так	Ні	Ні
47	Свеська селищна	Так	Так	Так	Так
48	Тростянецька міська	Так	Так	Ні	Так
49	Шалигинська селищна	Ні	Ні	Ні	Ні
50	Сумська міська	Так	Так	Так	Так
51	Хмелівська сільська	Ні	Ні	Ні	Ні

Не стало практикою для громад області інформувати регіональний рівень (ОВА/ Департамент ОВА, ГУНССС) про неможливість задовольнити потреби мешканців громад необхідними соціальними послугами.

Разом з тим, **аналіз проведення моніторингу надання соціальних послуг надавачами в Сумській області показав позитивні тенденції**. Так, опитування показало, лише 5 ТГ (Коровинська, Бездрицька сільські, Кролевецька та Дружбівська міські і Чупахівська селищна ТГ) не здійснюють проведення моніторингу надання соціальних послуг (див. рис. 1.8.4)

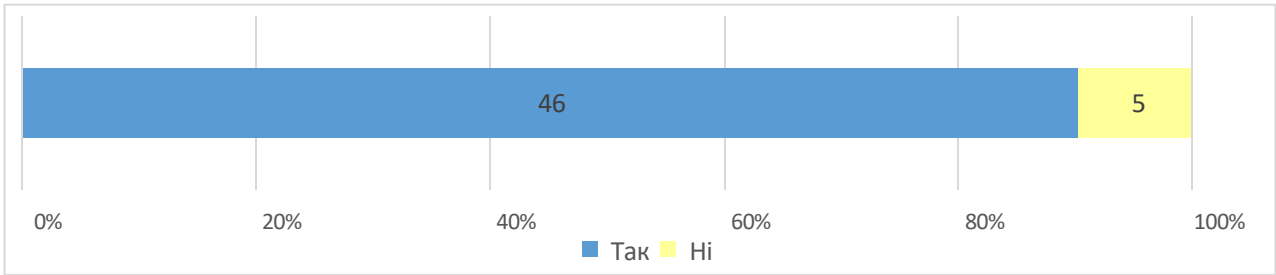

Рис. 1.8.4. Здійснення надавачем моніторингу надання соціальних послуг у громаді

Також позитивно слід оцінити роботу надавачів соціальних послуг і в процесі проведення внутрішньої оцінки якості соціальних послуг (див. рис 1.8.5).

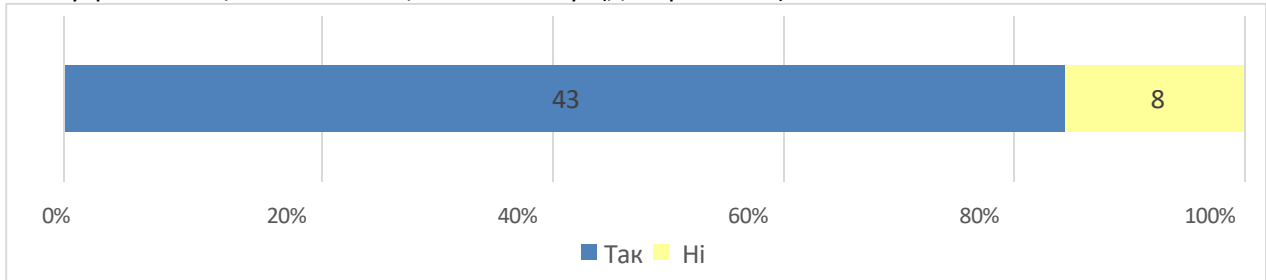

Рис. 1.8.5. Проведення внутрішньої оцінки якості соціальних послуг надавачами соціальних послуг

Згідно отриманої для аналізу інформації вісім ТГ не забезпечують такої діяльності, зокрема:

- Бездрицька, Вільшанська, Нижньосироватська, Хмельівська сільські;
- Свеська, Степанівська селищна громада селищна громада;
- Дружбівська, Середино-Будська міські.

При цьому лише у 30 громадах (60 %) надавачі соціальних послуг оприлюднюють результати внутрішньої оцінки якості соціальних послуг (див. рис. 1.8.6.), і 13 громад які проводять таку діяльність, але не оприлюднюють результати громадськості.

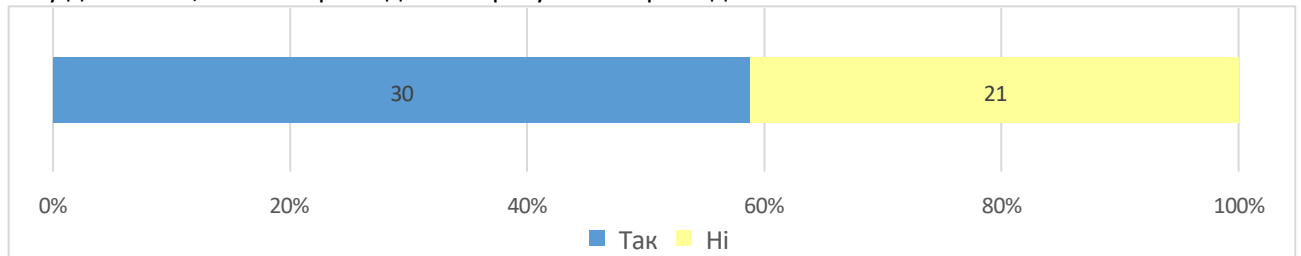

Рис. 1.8.6. Оприлюднення результатів внутрішньої оцінки якості соціальних послуг надавачами Сумської області

Громади, в яких надавачі не оприлюднюють результатів внутрішньої оцінки якості соціальних послуг:

- Березівська, Верхньосироватська, Коровинська, Миропільська, Попівська сільські ТГ;
- Великописарівська, Есманьська, Кириківська, Краснопільська, Миколаївська, Ямпільська селищні ТГ;
- Лебединська, Роменська, Сумська міські ТГ.

Що стосується здійснення моніторингу на обласному рівні, слід зауважити, що відповідно до положення Департаментом здійснюється:

- ✓ здійснюється оперативний та щоквартальний моніторинг надання соціальних послуг установами-надавачами соціальних послуг в територіальних громадах;
- ✓ формуванням річних звітів, статистичного річного звіту за формою 12-соц «Звіт про організацію надання соціальних послуг»;
- ✓ аналіз повноти охоплення соціальними послугами;
- ✓ участь у перевітках щодо виконання делегованих повноважень органами виконавчої влади;

- ✓ вивчення матеріалів за підсумками проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг установами-надавачами соціальних послуг територіальних громад;
- ✓ здійснення порівняльного аналізу, як у відповідному періоді, так і за попередні періоди;

Опитування показало, що у 2022–2023 роках Департаментом на регіональному рівні моніторинг надання соціальних послуг, оцінювання їх якості не здійснюється у зв'язку із воєнним часом.

Висновки.

1. Проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг у громадах Сумської області не здійснюється системно і не стало практикою для удосконалення діяльності надавачів соціальних послуг, підвищення рівня професійної компетенції персоналу надавача соціальних послуг та якості соціальних послуг для всіх громад.

2. Ігнорування органами місцевого самоврядування, структурними підрозділами соціального захисту населення забезпечення проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг як правило призводить до управлінських помилок при вирішенні проблем, що гальмують розвиток надання соціальних послуг та виправлення недоліків надання соціальних послуг надавачем соціальних послуг.

3. Виконання повноважень ГУНССС щодо проведення моніторингу та зовнішньої оцінки якості соціальних послуг громадами області залишилися поза увагою планів та діяльності ГУНСС, потребує актуалізації, перегляду змісту своєї діяльності у цьому напрямку.

4. Вивчення матеріалів за підсумками проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг установами-надавачами соціальних послуг територіальних громад Департаментом ОВА не використовується для подальшого планування шляхів виправлення виявлених недоліків та покращення якості соціальних послуг та професійних компетенцій працівників соціальної сфери.

Розділ II. Рекомендацій щодо впровадження інноваційних рішень для підвищення рівня та різноманітності послуг, що надаються у відповідь на кризу та відповідно до потреб ТГ, спрямованих на покращення соціальної роботи та розвиток системи надання соціальних послуг для Сумської області в цілому, з урахуванням потреб мешканців 51 ТГ Сумської області

№	Назва напрямку	Перелік заходів	Строк	Виконавці
2.1.	Удосконалення місцевих політик			
2.1.1.	Внести зміни до стратегічних документів ТГ стосовно надання соціальних послуг		2024 р.	Бездрицька, Березівська, Білопільська, Бочечківська, Вільшанська, Грунська, Дружбівська, Кириківська, Комишанська, Лебединська, Недригайлівська, Нижньосиригатська, Середино-Будська, Тростянецька, Шалигинська ТГ
2.1.2.	Розробити та затвердити місцеві програми забезпечення потреб населення у соціальних послугах		2024 р.	Білопільська, Боромлянська, Бочечківська, Дубов'язівська, Вільшанська, Ворожбянська, Грунська, Дружбівська, Есманьська, Кириківська, Комишанська, Коровинська, Лебединська, Липоводолинська, Миколаївська селищна, Миропільська, Нижньосиригатська, Попівська, Путивльська, Річківська, Садівська, Свеська, Середино-Будська, Сумська, Тростянецька, Хотінська, Чернечинська, Чупахівська, Шалигинська, Шосткинська, Юнаківська, Ямпільська ТГ
2.1.3.	Запровадити в громадах систему планування та фінансування соціальних послуг на підставі визначення реальних потреб громади в соціальних послугах з урахуванням статі, віку, місця проживання вразливих категорій осіб/сімей, пріоритетних потреб цільових аудиторій		2024 р.	Органи місцевого самоврядування

2.1.4.	Завершити збирання, узагальнення та аналіз соціально-демографічних даних у територіальних громадах щодо кількості осіб/сімей, які належать до вразливих груп населення (наказ Міністерства соціальної політики від 19.04.2023 р. № 130-Н «Про затвердження Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах»)	2024 р.	Органи місцевого самоврядування
2.1.5.	Забезпечити оновлення даних щодо соціально-демографічної ситуації у територіальних громадах та кількості осіб/сімей, які належать до вразливих груп населення за відповідною формою рекомендованою Міністерством соціальної політики	Один раз на три роки у період з 01 січня до 15 червня	Органи місцевого самоврядування
2.2. Удосконалення системи управління та адміністрування у сфері надання соціальних послуг на місцевому та регіональному рівнях			
2.2.1.	Привести у відповідність систему управління та адміністрування у сферах соціального захисту населення, забезпечення прав дітей та надання соціальних послуг ТГ області до наказу Мінсоцполітики від 31.07.2023 р. № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей»	2024 р.	Департамент з питань соціальної політики, ветеранів та реінтеграції СОВА Головне управління Національної соціальної сервісної служби у Сумській області
2.2.2.	Створити у структурі виконавчого органу сільської, селищної, міської ради ТГ області структурний підрозділ з питань соціального захисту населення	2024 р.	Боромлянська сільська ТГ
2.2.3.	Структурним підрозділам з питань соціального захисту планувати соціальні послуги і видатки на їх надання, розробляти відповідні пропозиції до проектів місцевих програм соціального розвитку, проекту бюджету ТГ; проводити контроль, моніторинг, оцінку якості надання соціальних послуг	2024 р.	Органи місцевого самоврядування
2.2.4.	Ввести в штати структурних підрозділів з питань соціального захисту населення виконавчого органу сільських, селищних, міських рад ТГ області посади соціального менеджера	2024 р.	Органи місцевого самоврядування
2.2.5.	Забезпечити в ТГ Сумської області заповнення електронних баз даних отримувачів та надавачів соціальних послуг з метою налагодження постійного моніторингу за обсягом та якістю надання соціальних послуг населенню ТГ, об'єктивної щорічної оцінки потреби в послугах для формування бюджетних програм	2024 р.	Органи місцевого самоврядування
2.2.6.	Забезпечити проведення оцінки потреб населення ТГ області в соціальних послугах відповідно до наказу	Щорічно /	Департамент з питань соціальної політики,

Міністерства соціальної політики України відповідно до наказу Мінсоцполітики від 19.04.2023 р. № 130-Н «Про затвердження Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/ територіальної громади у соціальних послугах», із широким залученням представників вразливих груп населення, громадських об'єднань, благодійних організацій з метою формування соціального бюджету та розвитку соціальної інфраструктури

2.2.7.

Затвердити Порядок визначення потреб громади у соціальних послугах

раз на 3 роки

ветеранів та реінтеграції

СОВА

Головне управління
Національної соціальної
сервісної служби у
Сумській області
Органи місцевого
самоврядування

2024 р.

Бездрицька, Березівська,
Бочечківська,
Великописарівська,
Верхньосироватська,
Виконавчий, Кириківська,
Комишанська,
Коровинська,
Краснопільська,
Кролевецька,
Миколаївська селищна,
Миропільська,
Недригайлівська,
Нижньосироватська,
Охтирська, Попівська,
Садівська, Свеська,
Середино-Будська,
Синівська, Степанівська,
Хмелівська, Шалигинська,
Юнаківська ТГ

2.2.8.

Затвердити робочі групи з визначення потреб громади та розвитку соціальних послуг ТГ

2024 р.

Органи місцевого
самоврядування

2.2.9.

Затвердити Порядок міжвідомчої взаємодії суб'єктів надання соціальних послуг ТГ

2024 р.

Хотінська, Андріяшівська,
Бездрицька,
Боромлянська,
Бочечківська, Буринська,
Великописарівська,
Верхньосироватська,
Дубов'язівська,
Вільшанська, Глухівська,
Грунська, Дружбівська,
Зноб-Новгородська,
Кириківська,
Комишанська,
Конотопська, Коровинська,
Краснопільська.
Кролевецька,
Лебединська,
Липоводолинська,
Миколаївська,
Миропільська,
Недригайлівська,
Новослобідська,

			Охтирська, Попівська, Путивльська, Роменська, Середино-Будська, Синівська, Сумська, Тростянецька, Хмелівська, Чернечинська, Чупахівська. Шалигинська, Юнаківська, Ямпільська ТГ
2.2.10.	Посилити роботу щодо укладання договорів про співробітництво ТГ у сфері соціальних послуг	щорічно	Білопільська, Боромлянська, Бочечківська, Буринська, Великописарівська, Дубов'язівська, Вільшанська, Глухівська, Грунська, Есманьська, Зноб-Новгородська, Кириківська, Коровинська, Краснопільська, Кролевецька, Липоводолинська, Миколаївська селищна, Миропільська, Недригайлівська, Охтирська, Нижньосиригатська, Новослобідська, Попівська, Путивльська, Річківська, Роменська, Садівська, Свеська, Середино-Будська, Синівська, Сумська, Тростянецька, Чупахівська, Хотінська, Шосткинська, Юнаківська ТГ
2.2.11.	Залучити до надання соціальних послуг мешканцям громади надавачів соціальних послуг недержавного сектору шляхом впровадження механізмів соціального замовлення, державно-приватного партнерства, конкурсу соціальних проектів в ТГ Сумської області	2024 р.	Органи місцевого самоврядування
2.2.12	Привести у відповідність до законодавства діяльність громад Сумської області в частині інформування населення за напрямком розвитку соціальних послуг та соціальної роботи	2024 р.	Органи місцевого самоврядування
2.2.13.	Наповнити офіційні сайти СОВА та сайти ОМС місцевих рад новим змістом про наявні соціальні послуги для вразливих категорій мешканців регіону для інформування про соціальні послуги та умови їх отримання	2024 р.	Департамент з питань соціальної політики, ветеранів та реінтеграції СОВА Органи місцевого

<p>2.2.14.</p> <p>2.2.15.</p>	<p>Забезпечити виконання повноважень щодо здійснення моніторингу надання соціальних послуг та проведення зовнішньої оцінки якості надання соціальних послуг</p> <p>Надати методичну допомогу структурним підрозділам соціального захисту населення ТГ щодо проведення моніторингу надання соціальних послуг та проведенню оцінки якості соціальних послуг</p>	<p>2024 р.</p> <p>Постійно</p>	<p>самоврядування</p> <p>Органи місцевого самоврядування</p> <p>Департамент з питань соціальної політики, ветеранів та реінтеграції СОВА</p>
<p>2.3. Розвиток мережі надавачів соціальних послуг усіх форм власності та підпорядкування</p>			
<p>2.3.1.</p> <p>2.3.2.</p> <p>2.3.3.</p>	<p>Створити надавачів соціальних послуг - ЦНСП/ЦСС/ТЦСО</p> <p>Створити у ТГ окремих надавачів сімейно орієнтованих соціальних послуг шляхом:</p> <ul style="list-style-type: none"> - реорганізації ТЦСО в Центри надання соціальних послуг з відділеннями догляду вдома, денного перебування, натуральної допомоги та відділення соціальної роботи, надання соціальних послуг сім'ям з дітьми; - створення Центрів соціальних служб для проведення соціальної роботи, надання соціальних послуг сім'ям з дітьми в СЖО, вразливим категоріям дітей. <p>Передати у ТГ повноваження стосовно надання соціальних послуг вразливим категоріям населення громад від уповноважених органів виконавчих комітетів з питань соціального захисту населення до новостворених надавачів соціальних послуг, що будуть відповідати критеріям визначеними ПКМУ від 03.03.2020 р. «Про затвердження критеріїв діяльності надавачів соціальних послуг».</p>	<p>2024 р.</p>	<p>Дружбівська, Бездрицька, Комишанська, Миколаївська, Хмелівська, Шалигинська ТГ</p> <p>Буринська, Грунська, Недригайлівська, Ямпільська ТГ</p> <p>Вільшанська, Коровинська, Юнаківська ТГ</p>
<p>2.3.4.</p> <p>2.3.5.</p>	<p>Привести надавачів соціальних послуг у відповідність до критеріїв діяльності надавачів соціальних послуг, встановлених постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2020 р. № 185.</p> <p>Провести аудит щодо відповідності приміщень надавачів соціальних послуг у відповідність ДБН щодо інклюзивності</p>	<p>2024 р.</p> <p>2024 р.</p>	<p>Коровинська, Вільшанська, Юнаківська сільські ТГ</p> <p>Андріяшівська, Бездрицька, Березівська, Буринська, Великописарівськ, Ворожбянська, Верхньосироватська, Вільшанська, Глухівська, Дружбівська,</p>

			Дубов'язівська, Есманьська, Кириківська, Комишанська, Конотопська, Коровинська, Краснопільська, Кролевецька, Лебединська, Миколаївська сільська, Миколаївська селищна, Миропільська, Недригайлівська, Нижньосироватська, Новослобідська, Охтирська, Попівська, Путівльська, Річківська, Роменська, Садівська, Середино-Будська, Синівська, Сумська, Свеська, Хмелівська, Хотінська, Чернечинська, Шалигинська, Юнаківська, Ямпільська ТГ
2.4.	Розвиток пріоритетних видів соціальних послуг для жителів регіону, в тому числі комплексних спеціалізованих соціальних послуг (з урахуванням результатів визначення потреб)		
2.4.1.	Удосконалити на регіональному та місцевому рівнях систему обліку та звітності щодо наданих соціальних послуг	2024 р.	Департамент з питань соціальної політики, ветеранів та реінтеграції СОВА Органи місцевого самоврядування Надавачі соціальних послуг ТГ
2.4.2.	Запровадити на регіональному та місцевому рівнях систему планування соціальних послуг за результатами визначених потреб населення громад у соціальних послугах	2024 р. Щорічно	Департамент з питань соціальної політики, ветеранів та реінтеграції СОВА Органи місцевого самоврядування Надавачі соціальних послуг у ТГ Служби у справах дітей у ТГ
2.4.3.	За результатами визначення потреб населення у соціальних послугах запланувати впровадження нових соціальних послуг у громадах	2024- 2025 рр.	Органи місцевого самоврядування

<p>2.4.4.</p>	<p>Визначити та вжити заходів щодо забезпечення незадоволеного попиту у громадах області на соціальні послуги, що не надаються в жодній з громад області, зокрема послуг :</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ медіації, ▪ денного догляду дітей з інвалідністю, ▪ перекладу жестовою мовою, ▪ транзитного проживання/учбова квартира, ▪ підтриманого проживання осіб похилого віку, ▪ підтриманого проживання бездомних осіб ▪ короткотермінового проживання, ▪ соціально-трудової адаптації, ▪ паліативного догляду, ▪ персонального асистента, ▪ соціальної реабілітації осіб з інтелектуальними та психічними порушеннями, ▪ соціально-психологічної реабілітації осіб із залежністю від наркотичних засобів та психотропних речовин, ▪ соціально-психологічної реабілітації осіб із ігровою залежністю, ▪ тимчасового відпочинку для батьків або осіб, які їх замінюють, що здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю, ▪ тимчасового відпочинку для осіб, що здійснюють догляд за особами з інвалідністю, особами, які мають невиліковні хвороби, хвороби, що потребують тривалого лікування 	<p>2024– 2025 рр.</p>	<p>Органи місцевого самоврядування Надавачі соціальних послуг ТГ Служби у справах дітей у ТГ</p>
<p>2.4.5.</p>	<p>За результатами визначення потреб населення у соціальних послугах запланувати впровадження соціальних послуг для:</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ дітей з особливими освітніми потребами; ❖ дітей з тяжкими захворюваннями, розладами, травмами, станами (в тому числі до встановлення інвалідності); ❖ дітей, які потребують паліативної допомоги, <p>зокрема: послуг денного догляду дітей з інвалідністю, супроводу під час інклюзивного навчання, тимчасового відпочинку для батьків або осіб, які їх замінюють, що здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю</p>	<p>2024 р. Постійно</p>	<p>Органи місцевого самоврядування Надавачі соціальних послуг ТГ</p>
<p>2.4.6.</p>	<p>Запровадити у ТГ базову соціальну послугу «Натуральної допомоги»</p>	<p>2024 р.</p>	<p>Бездрицька, Верхньосироватська, Вільшанська, Ворожбянська, Есманьська, Зноб- Новгородська, Кириківська, Комишанська, Коровинськ, Миколаївська селищна, Миколаївська сільська, Миропільська, Нижньосироватська, Річківська, Свеська,</p>

			Синівська, Хотінська, Чупахівська, Юнаківська, Шалигінська ТГ
2.4.7.	Запровадити у ТГ базову соціальну послугу «Консультування»	2024 р.	Роменська, Андріяшівська, Бездрицька, Березівська, Буринська, Грунська, Дубов'язівська, Комишанська, Коровинська, Кролевецька, Миколаївська селищна, Новослобідська, Попівська, Річківська, Середино-Будська, Хмелівська, Чупахівська, Шалигінська, Синівська, Тростянецька ТГ
2.4.8.	Запровадити у ТГ базову соціальну послугу «Інформування»	2024 р.	Андріяшівська, Бездрицька, Боромлянська, Буринська, Верхньосироватська, Глухівська, Грунська, Есманьська, Комишанській, Коровинська, Кролевецька, Миколаївська селищна, Миропільська, Недригайлівська, Нижньосироватська, Новослобідська, Річківська, Синівська, Хмелівська, Чупахівська, Юнаківська ТГ
2.4.9.	Визначити як пріоритетний напрямок у громадах області розвиток та впровадження сімейно-орієнтованих соціальних послуг для сімей та дітей	2024 р. Постійно	Органи місцевого самоврядування Надавачі соціальних послуг ТГ Служби у справах дітей ТГ
2.4.10.	Запровадити у громадах соціальну послугу «Соціальний супровід сімей/осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах»	2024- 2025 рр.	Андріяшівська, Буринська, Вільшанська, Грунська, Комишанська, Бездрицька, Зноб – Новгородська, Синівська, Хмелівська, Хотінська, Чупахівська, Шосткинська ТГ

2.4.11.	Запровадити у громадах соціальну послугу «Соціальний супровід сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування,	2024 р.	Шосткинська, Андріяшівська, Бездрицька, Боромлянська, Великописарівська, Вільшанська, Грунська, Есманьська, Зноб-Новгородська, Комишанська, Коровинська, Миколаївська селищна, Миколаївська сільська, Синівська, Степанівська, Хмелівська, Хотінська, Чупахівська, Річківська, Шалигінська ТГ
2.4.12.	Запровадити у громадах області соціальну послугу «Догляд та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних»	2024–2025 рр.	Органи місцевого самоврядування Надавачі соціальних послуг ТГ Служби у справах дітей ТГ
2.4.13.	З метою зменшення рівня інституційного догляду осіб похилого віку, осіб/дітей з інвалідністю на регіональному рівні впровадити послуги у громадах : <ul style="list-style-type: none"> ▪ стаціонарного догляду, ▪ підтриманого проживання, ▪ денного догляду у громадах області, ▪ натуральної допомоги ▪ паліативного догляду ▪ транспортних послуг у тому числі, через механізми територіального співробітництва громад	2024–2025 рр.	Органи місцевого самоврядування Надавачі соціальних послуг ТГ
2.4.14.	У громадах запровадити послуги для осіб з числа учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Україні: <ul style="list-style-type: none"> • соціально психологічної реабілітації, • консультування психолога, • соціального супроводу при працевлаштуванні та на робочому місці, • соціально трудової адаптації відповідно до визначених потреб	2025–2025 рр.	Органи місцевого самоврядування Надавачі соціальних послуг ТГ
2.5. Кадрове забезпечення системи надання соціальних послуг			
2.5.1.	Ввести посади фахівців із соціальної роботи з відділеним робочим місцем	2024 р.	Вільшанська, Грунська, Синівська, Шосткинська ТГ
2.5.2.	Ввести посади методистів та психологів в ДОЦСС	2024 р.	Департамент з питань соціальної політики,

2.6.	Підвищення кваліфікації працівників, які надають соціальні послуги	
2.6.1.	Провести навчальні заходи для місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності з метою вдосконалення знань і навичок для ефективного управління сферою соціального захисту населення, захисту прав дітей та надання соціальних послуг, використання можливостей, які надаються децентралізованою системою управління	Щорічно Сумський обласний центр соціальних служб
2.6.2.	Запланувати проведення навчання відповідних спеціалістів структурних підрозділів соціального захисту населення питанням визначення потреб у соціальних послугах та питанню інформування та комунікації з населенням	2024 р. Андріяшівська, Синівська, Грунська, Комишанська, Хмелівська та Великописарівська ГТГ
2.6.3.	Розвивати кадровий потенціал комунальних надавачів соціальних послуг в ТГ	2024 р. Органи місцевого самоврядування
2.7.	Посилення комунікації з жителями територіальних громад з метою підвищення їх обізнаності щодо соціальних послуг, їх змісту, порядку та умов їх надання	
2.7.1.	Забезпечити розміщення переліку соціальних послуг на сайтах ТГ з метою інформування мешканців про соціальні послуги, що надаються у громаді	Щорічно Органи місцевого самоврядування
2.7.2.	Забезпечити розміщення на сайті ТГ звіти щодо проведеного моніторингу та оцінки якості соціальних послуг	2024 р. Великописарівська, Глухівська, Дружбівська, Есманьська, Кириківська, Конотопська, Сумська, Краснопільська, Лебединська, Комишанська, Миропільська, Попівська, Роменська, Тростянецька, Шосткинська Хмелівська, Хотінська, Шалигинська, Юнаківська ГТГ
2.7.3.	Забезпечити оприлюднення звіту структурного підрозділу соціального захисту населення про проведеної роботу на сайтах сільських, селищних, міських рад з метою оприлюднення результатів визначення потреб населення громади у соціальних послугах	2024 р. Андріяшівська, Бездрицька, Березівська, Буринська, Великописарівська, Верхньосироватська, Вільшанська, Ворожбянська, Глухівська, Дружбівська, Дубов'язівська, Есманьська, Кириківська, Комишанська,

			Коровинська, Краснопільська, Кролевецька, Липоводолинська, Лебединська, Миколаївська сільська, Миколаївська селищна, Миропільська, Недригайлівська, Новослобідська, Попівська, Путивльська, Річківська, Роменська, Садівська, Середино- Будська, Синівська, Тростянецька, Чупахівська, Хмелівська, Хотінська, Шалигинська, Ямпільська ТГ
2.7.4.	Оновити офіційні сайти ОВА та Департаменту соціального захисту в частині змістовного наповнення інформацією про наявні соціальні послуги та перспективи розвитку соціальної роботи /надання соціальних послуг для населення	2024 р.	Органи місцевого самоврядування
2.8.	Цифровізація процесу визначення потреб населення у соціальних послугах та надання соціальних послуг, зокрема, шляхом запровадження та використання Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг на місцевому, регіональному та національному рівнях		
2.8.1.	Завершити автоматизацію процесів обробки і передавання документів заявників з питань соціального захисту населення від віддалених старостинських округів	2024– 2025 рр.	Органи місцевого самоврядування
2.8.2.	Здійснити роботу щодо ведення Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг	2024 р.	Органи місцевого самоврядування
2.9.	Матеріально-технічне забезпечення комунальних надавачів соціальних послуг		
2.9.1.	Удосконалити матеріально-технічну базу комунальних надавачів соціальних послуг	2024 р.	Органи місцевого самоврядування
2.9.2.	Здійснити аналіз підходів до фінансування системи надання соціальних послуг, зокрема, впровадження фінансування соціальних послуг відповідно до визначених потреб жителів територіальних громад, а не утримання надавачів соціальних послуг (зазвичай по остаточному принципу)	2024 р.	Органи місцевого самоврядування